

Barlay Ö. Szabolcs Ki nekem Krisztus? Miért vagyok keresztény?

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

VALLOMÁSOK KÖNYVE I.

KI NEKEM KRISZTUS? MIÉRT VAGYOK KERESZTÉNY?

Barlay Ö. Szabolcs

Impresszum

Barlay Ö. Szabolcs
Ki nekem Krisztus?
Miért vagyok keresztény?

Vallomások könyve I.

Lektorálták:
Naszályi Emil O.Cist.
Futó Károly

A millicentenárium emlékére

A borító Vágvölgyi Éva akvarellje alapján készült

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet negyedik kiadásának elektronikus változata. A könyv 1999-ben jelent meg Budapesten a PANAX Kft. Nyomdaüzem készítésében (felelős vezető: Nagy József), az ISBN 963 85582 0 2 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző, Barlay Ö. Szabolcs, engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a szerző tulajdonában marad.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Beharangozó.....	4
Ki nekem Krisztus?.....	6
Ki vagy Uram?.....	6
Jézus Krisztus megnyitja az Eget felettünk.....	9
I. A zárt világszemlélet tragédiája és csődje.....	9
II. A nyitott Ég Krisztusa.....	12
A hűséges tanú.....	13
A Tanítóm.....	18
A Mesterem.....	22
A Győztes.....	25
A legjobb barát.....	29
A Gazdám.....	33
Jézus.....	36
Miért vagyok keresztény? – Ki a keresztény?.....	37
A bibliás ember.....	37
Egy új világ felfedezése.....	40
Az Advent teológiája és a várás művészete.....	45
A semmihez sem ragaszkodás tudománya.....	48
Légy irgalmas!.....	51
Gondolatok az aláatról.....	55
„Hogy örömötök teljes legyen...”.....	59
„Szeress, és tégy, amit akarsz?”.....	63
A lélekarang üzenete (Utószó).....	68

Beharangozó

Könyveimben szándékosan nem írok ún. Előszót vagy Bevezetést! Miért is írnék, hiszen ebben a rohanó világban a legtöbb olvasó nem nagyon tud időt szakítani rá. És ha máskor sem írtam, most ennek az írásnak eleve nem kívánok „bevezető előszót” írni. Helyette olyat teszek, ami látszólag megkerüli az olvasást, és nem a szemre, hanem a fülre kíván hatni. Ezért nevezem **beharangozónak** ezt a pár sort...

Sajnos ritkán szólnak már harangjaink, – különösen városainkban. Akarva, nem akarva tudomásul vettük, hogy a harangszó „zavarja” sokak nyugalmát; inkább így mondanám: lelkiismeretét!

Mert a harangok mindig figyelmeztetnek valamire, jelzést adnak: készüljete fel, induljatok a templomba, az esküvőre, a temetőbe, imádkozzatok el az Úrangyalát, az Angelust! Vagy amikor „félreverik” a templom összes harangját, figyelmeztetnek, hogy nagy égi vagy földi veszély fenyegeti a népet...

Csodálatos hivatás „harangozónak” lenni! Ezt negyven évvel ezelőtt, első börtönéveim után éltem át, mikor sem egyházi, sem világi fórum nem tudott, vagy nem akart engedélyt adni paptanári hivatásom gyakorlásához, és harangozó lettem. A két letartóztatásom közti hónapokban éltem át, mit jelent harangozni! Ez nem állás, hanem hivatás, küldetés...

Annak fogtam fel akkor is, amikor Pécsett a fölséges fehérségben ragyogó, a Tettye oldalába odaálmodott Havas Boldogasszony templomának nem kinevezett, csak megtúrt harangozója lehettem. Tudatában voltam annak, hogy mit bízott rám a Jó Isten ott fent a hegyen, a város felett! És bár tudtam, hogy az én kis lélekarangom nem versenyezhet a püspöki székesegyház hatalmas bariton csengésű Szent Péter harangjával, mégis – megvárva az „ő” utolsó kongását –, úgy húztam a kötelet, mint Hunyadi János abban a felejthetetlen Illyés Gyula versben: „Húzzad János, húzzad...”, hogy hallja ország-világ a nagy csodát, a nándorfehérvárit, ahol az akkori világ legerősebb, legjobban felfegyverzett hadseregére, a törökre halálos csapást mértek őseink. A kis Dávid az óriás Góliátot ott, akkor még legyőzte... És mivel semmi másom nem volt, mint az a kis lélekarang, én is azzal a meggyőződéssel húztam kötelét, mint amivel Dávid fogta kezébe a parittyáját, Hunyadi János a kardját, Kapisztrán János a keresztjét!

Így lettem hivatásos harangozó mindmáig!

Szentmiséim előtt mindig szól a harang: a Béke Királynőjének kis harangja a Tömő utcai kápolnában, vagy a ferences atyák pesti templomának nagy harangja szombat esti miséim előtt. – És ha valahol az erdő mélyén táborozom cserkészeimmel, a tábortűz mellett állva és egymás kezét fogva imádkozunk, mindig meghalljuk a Lélek harangját: „Lelkünk mélyén kél a visszhang: bim-bam...” Ezt a tábortűzi esti harangszót soha nem tudja elfelejteni, aki egyszer hallotta. De nem elég nem elfelejteni, de tovább is kell adnunk. Mert ma megint meg kell tanulnunk harangozni. Ki-kí a maga „harangján” képessége, hivatása és küldetése szerint.

*

Ezzel máris a lényeghez értünk! Aki megtisztel, és kezébe veszi könyvemet, megérti, hogy mostani helyzetünkben nem is lehet mást tennünk, mint „harangozni”, vagyis jelet adni életbe vágó fontos dolgainkra; „ahogy lehet”: szóban, írásban tanúságot téve, vagyis vallomást téve.

Ezért nevezem könyvemet Vallomásnak, mint ahogy azt tettem és teszem hétről-hétre sokak jelenlétében. Megvallom, elmondom, hogy ki nekem Jézus Krisztus, – hogy miért

vagyok keresztény? Hétről-hétre jó erre a kérdésre válaszolni, mert csak így ébredünk rá arra, hogy kik is vagyunk, vagy talán nem is vagyunk?

Közismert, gyakran emlegetett kifejezés ma az identitás, önazonosulás. Gyakori használata jelzi, hogy baj van a világban! Akármilyen hihetetlenül hangzik, a valóság mégis az, hogy az emberek lassan nem ismernek önmaguk legbensőbb, legigazibb énjére, emberségükre, hitükre, hazaszeretetükre. És bár ezek olyan alapvető igazságok, hogy eddig fel sem merült kételkedni bennük, ma mégis megkísérlik bizonyítani, hogy a 2 x 2 olykor mégis 5!

Így vagyunk hitünkkel is: mások akarják bizonygatni, hogy mit is jelent hívő kereszténynek lenni. Olyanok, akik még kezükbe sem vették az Evangéliumot, nemhogy olvasták volna. Olyanok, akik még nincsenek is megkeresztelve, akik ájtatos manókká szeretnének tenni minket ott bent a templom és a sekrestye félhomályában...

Éppen ezért: „vere dignum et justum est, aequum et salutare”, vagyis „méltó és igazságos, illő és üdvös”, hogy először mi magunk szembesüljünk ezekkel a kérdésekkel, méghozzá bátran, egyértelműen, érthetően, igazán és magyarul.

*

Az itt összegyűjtött elmélkedések csak látszólag különülnek két csoportba. Valóságban a kettő szervesen összetartozik egymással, hiszen a „Ki nekem Krisztus?” kérdésben eleve benne van a következő témakör, a krisztuskövetés. A keresztény, vagyis a krisztianusz megszólítás mindig is utalás kívánt lenni, hogy az illető Krisztus tanítását, eszméit akarja megvalósítani életében, méghozzá teljes szívvel és értelemmel. Tehát az értelem logikája követeli, hogy előbb a Krisztus-élményt vizsgáljuk meg önmagunkban, és ehhez csatlakozzék a krisztuskövetés témája.

A könyv címe látszatra sok szubjektív elemet foglal magában. Ennek két oka van. Egyrészt nem kívánok senkit megtéríteni, – legfeljebb segíteni szeretnék azoknak, akik Krisztus követését tűzték ki maguk számára. Másrészt érzékeltetni szeretném, hogy a hitigazságokat nemcsak tanítani lehet, hanem bemutatni azt, ami elemi erőként magával ragadja lelkünket. Az Úr Jézus ugyanis nemcsak Igazság, de Élet is! Olyan mint a könyv borítóján látható elbűvölő élmény: az égen az éltető, fénylő napkorong, lent a megvilágított víztükör, rajta a vitorlás és a csónakban az ember, aki úton van: halad a túlsó part felé. Mert Jézus Urunk nemcsak Igazság és Élet, de Út is!

Én mindössze azt tettem, hogy leírtam, mit látok „útközben”, amint felvont vitorlámba belekap a Szél, mely ott fúj, ahol akar (Jn 3,8). És közben szól a Lélek harangja: Vivos voco! A legtöbb harangon ugyanis régen ez volt olvasható: Hívom az élőket. Azokat, akik keresik Jézust, hogy követőivé válhassanak!

Ki nekem Krisztus?

Ki vagy Uram?

A kérdés olyan régi, mint maga az ember. Nemcsak mi magunk tapasztaljuk, hogy nem könnyű a helyes, megnyugtató válasz, de maga a Szentírás is ezt bizonyítja. A történelem bármelyik korszaka ugyancsak erről visszhangozik. A mi századunk különösen arról nevezetes, hogy legnagyobb gondolkodóink, íróink, tudósaink szenvedélyes istenkeresők, és ha másként nem tudják kifejezni magukat, „hiszek hitetlenül” szavakat kiáltanak az ég felé. És ezt nem szabad kézlegyintéssel elintéznünk, mert e kérdések és jajkiáltások mélyén őszinte, igazi Isten utáni szomjúság örvénylik. Nem szabad elfelejtenünk, hogy századunk nagy szentje, Charles de Foucauld a megtérése előtti hónapokban még így ismételte különös imáját: „Istenem, ha létezel, add, hogy megismerjelek”.

Add, hogy megismerjelek! Lényegében itt és ezzel kezdődik minden, akárcsak az életben, a barátságok, kötődések, házasságok esetében. Előbb megismerni, hogy abból szervesen bontakozhassék ki az értelmes, megalapozott szeretet-közösség. Előbb meg kell, meg kellene ismerni Krisztust, hogy megszerethessem.

Ezen a téren mérhetetlen a lemaradásunk. Nem ismerjük az Urat, – éppen ezért értelmetlen a papok, szülők türelmetlensége a családok közönye miatt. Addig hiába is várjuk a megkeresztelt, de a templomainkat kerülő tízezreket is, amíg nem ismerik meg Jézust. Hogy tudnák szeretni mindazt, amit elvárna tőlük az Egyház, ha nem mutatjuk meg nekik Jézust?

Pedig óriási igény feszül az emberek lelkében, még a pogányoknál is, csak mi nem tudjuk kielégíteni igényüket. Bizonyára azért nem, mert mi sem ismerjük az Urat. Aligha vagyunk különbek, mint a francia utazó, akiről Ossendowski ír a Szahara lelke című könyvében.

Afrikai útja alkalmával találkozott egy pogány papnővel, aki már hallott Jézusról, sőt isteni lénynek tartotta. Éppen ezért nevezte Aisszának. (Az ő nyelvükön ezzel a szóval fejezik ki az istenséget.) Szóba elegyednek, és az európai megkérdezi a papnőt: Miért gondolod, hogy Aissza (Jézus) isten? Megdöbbenő volt a feketebőrű asszony válasza: Mert aki úgy el tud felejtkezni önmagáról mások kedvéért, mint a ti Aisszátok, az nem lehet közönséges ember.

Az író ezután épp arról számol be, amiről az imént szó volt. Ti. a papnő megkérte a francia utazót, hogy beszéljen sokat Aisszáról, mondjon el mindent, amit csak tud róla, és tanítsa meg őt arra az imára, amellyel hozzá szokott imádkozni... És a francia bevallotta, hogy nem tud róla semmit, mert nem ismeri, és nem szokott hozzá imádkozni. – Eddig a történet! Erdemes ezen elgondolkodni: egy megkeresztelt európai nem tud a pogánynak mit mondani arról a Krisztusról, akinek köszönheti, hogy „európai”.

Krisztustalan világban élünk, és nemcsak itt, de Nyugaton is. Évszázadok lassú, de biztos folyamatának eredménye ez. A Descartes-i kételkedéstől az Isten halálát hirdető Nietzscheig és Camus lázadásáig („Lázadok, tehát vagyok”) közel három évszázad telt el. Nem lehet csodálkozni, hogy a francia utazónak nincs mit mondania Jézusról...

Hogy az ún. Nyugat hová jutott, azt a legújabb egyházi felmérések is hűen tükrözik: Franciaországban 35 évvel ezelőtt 6.000 kispap jelentkezett a szemináriumokban. Most mindössze 1.100. – Viszont Ázsia nem keresztény országában, Indiában 1960-ban csupán 1.000 kispap készült a papságra, – most 7.680! Az arány önmagában is jelzi, hogy hol keresik Krisztust? Franciaországban, amelyet valamikor az „egyház leghűségesebb leányának” neveztek vagy Ázsiában, ahol Teréz anya és leányai tesznek Róla tanúságot?!

És nálunk, Magyarországon, melyet évszázadokon át az európai kereszténység védőpajzsának neveztek? Nálunk mi a helyzet? – A Magyar Televízió hírül adta, hogy

Húsvétkor 300 budapesti lakost kérdeztek meg telefonon, hogy számukra mit jelent maga a fogalom: „húsvét”. A megkérdezettek 13%-a válaszolta azt, hogy ez a nap vallási tartalmat jelent nekik. Majd megszólalt egy lakótelepi fiatal pap, és elmondta szomorú statisztikáját: 170 iskolás közül 10 gyerek jár hittanra... Vagyis Budapesten is, mint az ország többi részében, a szülők legfeljebb „küldik” hittanra gyermekeiket, de ők maguk nem ismerik Jézust!

Krisztustalan világban élünk! Az ország szívének nevezett főváros is – számításom szerint – 80-90%-ban Krisztus ismerete és szeretete nélkül éli mindennapi életét. A megkeresztelt katolikusok hatmilliós létszáma ténylegesen egymillió templomba járó hívőt jelent; de közülük is hányan mondhatják, hogy ismerik, szeretik és követik Jézust?

Ezért életbevágó sorskérdés: **Ki vagy Uram?** Ezt minduntalan kérdezni, mondani, kiáltani kellene, úgy mint a próféták, a szentek, a filozófusok, tudósok, írók, művészek... Úgy mint Mózes, aki addig nem mert népe elé állni, míg nem kapott választ az Úrtól: „ha megkérdezik, mi a neve, mit feleljek erre?” (Kiv 3,13). Valóban addig nem állhatok mások elé, nem hirdethetem az Evangéliumot, míg nem tudom, hogy ki vagy Uram? Mert nekem szegezik a kérdést: ismered-e? Találkoztál-e vele? – Örök emberi igény: kell tudnom, hogy ki az Isten? És éppen ezért jogos az igényünk, a vágyunk, hogy választ is kapjunk rá.

És az Isten válaszol. Sőt! Olykor az az érzésem, hogy Ő maga is akarja, szinte „provokálja”, hogy kérdezzük.

Néhány jelenet a sok közül. – Igen tanulságos ebből a szempontból Keresztelő János élete. Annak ellenére, hogy ő ismerte fel elsőként Jézusban a messiást, az Isten Bárányát, mégis jónak látta tanítványait elküldeni az Úrhoz, hogy ő oszlassa el a kételyeiket: „Te vagy-e az, akinek el kell jönnie, vagy mást várjunk?”

Mutatja ez a jelenet, hogy még Jézus legszűkebb ismeretségi körében is felmerülhet az imént megfogalmazott alapkérdés: Ki vagy Uram? Valóban Te vagy az, akinek mondanak? (vö.: Mt 11,2-6) Tőled szeretném hallani!

Még meglepőbb az a történet, amelyről az evangéliumok számolnak be: Amikor Jézus a Jordán forrásvidékénél épült Cézarea közelében nemcsak arra kért tanítványaitól választ, hogy a nép kinek és minek tartja őt, hanem külön felszólítja őket, hogy ők is nyilatkozzanak: „hát ti kinek tartotok engem” (Mt 16,16). Ezért mondtam az imént, hogy Jézus olykor még a „provokációt” is felhasználja, hogy döntésre vigye lelkünkben a vele kapcsolatos alapkérdést.

Ez is mutatja, hogy Urunknak nem közömbös, hogy mit tartunk róla. És ha apostolainak nekiszegezte a kérdést, mindegyikünkkel ezt teszi. És ez kimondhatatlanul jó, mert jelzi, hogy Jézus mennyire fontosnak tartja véleményalkotásunkat. Az apostoloknak feltett kérdésre ugyanis nemcsak Péter válasza hangzott el, – és a történelem folyamán sem képes azonnal mindenki Simon Péter hitvalló szavait Jézus lába elé tenni: „Te vagy a messiás, az élő Isten fia!” Az Úr Jézus nagyon jól ismeri az emberi értelem tökéletlenségeit, korlátait, befolyásolhatóságát, és nem csodálkozik, ha akár földi életében, akár a történelem folyamán bármikor kérdésekkel ostromolják: Mondd meg, ki vagy? „Meddig tartasz még bizonytalanságban minket? Ha te vagy a Messiás, mond meg nekünk nyíltan!” (Jn 10,24) Ezen Jézus nem csodálkozik. Ellenkezőleg! Amikor Simon Péter társai nevében elmondta hitvallását, akkor Jézus nyíltan kijelentette, hogy ezt a váratlan konfessziót csak úgy volt képes megtenni, hogy erre a Mennyei Atya adott számára felvilágosítást. Valóban így van: Jézus istenségét felismerni képtelenség emberi okoskodással. Nem véletlenül jegyezte meg azonnal az Úr: „Boldog vagy Simon, Jónás fia! Nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én Mennyei Atyám” (Mt 16,17).

A „mond meg, ki vagy” alapkérdésre a legszélsőségesebb válaszokat halljuk. A feleletek vagy nyíltan vagy burkoltan, esetleg újabb kérdésben megfogalmazva hangzottak el, és hangzanak el ma is.

Van aki Kaifás módszerével kényszerítené válaszra Jézust: „Esküvel kényszerítelek az élő Istenre: mond meg, te vagy-e a Messiás, az Isten fia?” (Mt 26,63) És Jézus válaszol, vagy

hallgat. Ha a főpap Istenre hivatkozik, válaszol, – ha az erkölcstelen, cinikus Heródes kérdezi, hallgat (Lk 23,10).

Pilátus is kérdezi, és Jézus válaszol, mert némi jóindulatot lát lelkében. Szeretné rávezetni az igazságra, de Pilátus minden igazság iránt közömbös, még most is, amikor maga az Igazság áll előtte!

Végtelen azoknak a száma, akik meg sem várják Jézus választát, és nem is kutatnak az igazság után, hanem eleve hiedelmekre, féligazságokra hallgatva, maguk adják meg a választ.

Mi mindent mondtak már kétezer év óta Jézusra? Ráfogták, hogy forradalmár, amolyan szocialista népröbun, – hogy hipnózással szédítette a népet, elsősorban tanítványait, – hogy naiv idealista, akinek eszméi megvalósíthatatlanok, – hogy melegsívű humanista, aki minden bűnt megbocsát, – hogy (és most idézem az evangéliumot) „az a csaló...” (Mt 27,63)...

És sorolhatnánk a jelzőket, véleményeket a végtelenségig. Azt azonban érdemes megjegyezni, ezek egyike sem látta meg Jézusban az Isten fiát. Mennyi szépet ír Márai Sándor is Jézusról („lángész az irgalomban, zseni a kegyelemben...”), de csak az embert látja benne... Nem ismerte ő sem igazán, egészen, teljesen. Így nem is szerethette... Kétkelkedett benne, halálát nem bízta Rá... Öngyilkos lett. Talán éppen emiatt?

*

Ahány ember, annyi sors! Az istenkeresésnek is van „sorsa” bennünk. A damaszkuszi úton lovagló keresztényüldözőnek másként válaszol az Isten, mint a feltámadás élményéből egyelőre kimaradt, „duzzogó” apostolnak. Ahány lélek, annyi kérdés és annyi válasz. Saulnak előbb az út porából kell feltápaszkodnia, hogy lelke legmélyebb zugából törjön fel a kérdések kérdése: „Ki vagy Uram?” Ahhoz, hogy Saulból Pál lehessen, előbb az üldözött Jézus Krisztussal kellett találkoznia. – Mennyire másként válaszol Tamásnak az Úr! Ha mélyebben elemezzük a Tamás-problémát, nemcsak a kétkelkedését vesszük észre. Ha ugyanis valakinek, vagy valaminek a hiányát nagyon hangoztatjuk, lényegében azzal épp azt valljuk meg, hogy nagyon óhajtjuk, és szenvedünk miatta. Különösen akkor, ha rá kell ébrednünk arra, hogy közben mások könnyedén birtokba vehették azt, ami nekünk nem sikerült. Nagyon kell ismerni az emberi pszichét ahhoz, hogy Tamás viselkedését megértsük. Erre egyedül Jézus képes, „mert ő nem szorul rá, hogy bárki is felvilágosítsa az emberről. Tudta ő, mi lakik az emberben” (Jn 2,25).

Nem tudjuk, hogy mi lehetett az oka, de tény, hogy az Úr Jézus többet várt Tamástól, mint a többi apostoltól. A szemrehányásból egyértelműen kiderül, hogy Tamásnak el kellett volna fogadnia társai vallomását az Úr feltámadásáról és megjelenéséről. Ezzel kellett volna példát adnia mindazoknak, akik mások tanúságtevése alapján jutnak el a hithez.

Ehelyett Tamás némi duzzogással azon méltatlankodott, hogy őt miért nem tüntette ki az Úr Jézus, – miért jelent meg a többieknek, és neki nem? Mintha Tamás „lázadásában” némi féltékenység is közrejátszana.

Minderre azért mutatok rá, hogy felfigyeljünk az Úr Jézus végtelen szeretetére, amikor valaki nagyon keresi a vele való találkozást. Mert mi mást óhajtott Tamás, mint azt, hogy szemtől szembe láthassa Mesterét, akit annyira szeretett, hogy húsvét előtt kész volt vele együtt meghalni! (Jn 11,16)

A „Ki vagy Uram?” kérdésnek számos változata van. A tamási variáció a legmeghatóbbak egyike. Jézus válaszol neki, anélkül, hogy Tamás ijedtében megszólalna...

Ezt teszi velünk is. Egyszer csak váratlanul elénk lép, és mielőtt megkérdeznék: „Ki vagy Uram”, mi magunk ismerünk rá!

– „És Tamás felkiáltott: „Én Uram, én Istenem!” (Jn 20,29)

Jézus Krisztus megnyitja az Eget felettünk

I. A zárt világszemlélet tragédiája és csődje

Vallomásom Jézus Krisztusról sokkal többretegű, semhogy egysíkú megközelítésben tudnám megfogalmazni. A mában élő ember, különösen ha keresztény, elmúlt századok eszméinek légkörében él; ami azt jelenti, hogy nemcsak az eszmék pozitív eredményeit, de azok hordalékait is ismeri, és akarva, nem akarva cipeli – ha nem is a szívében, de a hátán, keresztként. Amikor Krisztusba kapaszkodom, és vallomást teszek róla, akkor abban közvetve az a felismerés is benne rejlik, hogy látom és megélem minden másnak – eszmének és személynek – elégtelenségét.

Vagyis az idők folyamán eljut az ember odáig, hogy nemcsak ismeri és idézi Péter apostolnak a jeruzsálemi főtanács előtt elmondott vallomását, hanem saját meggyőződéséként is vallja, hogy „nincsen üdvösség senki másban, mert nincs más senki az emberek között az ég alatt, akiben üdvözlünk lehetne, csak Jézus Krisztus” (ApCsel 4,12).

Sokak szerint a jelekből arra lehet következtetni, hogy egy több évszázadot átívelő hullámvölgynek, örvénylő eszmék szakadékának utolsó fázisához jutottunk el.

Ezután sok meglepő újat a hívő ember már aligha hallhat. Legfeljebb az eddigieket különböző formában variálják az új eszmék megszállott hirdetői. De éppen azért, mert egy hosszú folyamatnak egy fontos állomásához jutottunk el, érdemes a Krisztus-vallomás sötét hátteréül néhány lényeges megjegyzést tenni, anélkül, hogy az eszmék kitalálóinak személyét bírálnám. Ez egyedül a szívek és vesék vizsgálójának, az egyetlen Bírónak jogkörébe tartozik, – különben is közülük nem egy közvetlenül vagy közvetett módon korrigálta nézetét, vagy ő maga is beállt az „Egyetlen” táborába. Amikor most egy nagyon rövid összefoglalást nyújtok az elmúlt évszázadokban lezajlott világnézeti forradalom legfőbb állomásairól, az a szándékom, hogy érzékeltessem, miért elviselhetetlen a nyitottságra szomjas emberi szellem számára az a leplombált, hermetikusan lezárt világ, melyet ők igyekeznek rákényszeríteni szellemünk nyitott egeket ostromló vágypaira. Talán senki nem gondolta, még maga Descartes sem, hogy milyen lavinaveszély rejlik a „cogito ergo sum” eszmerendszerében. Hiszen, ha saját teremtett értelmem, gondolatom a mércéje a létezésnek, ezzel lemondok a külső világ, a tőlem függetlenül létező világ objektív felismeréséről. Mindennek én vagyok egyetlen mércéje! És ha én kételkedni akarok (dubito ergo sum), ezáltal kétségbe vonható minden, még az Isten is.

Sokan észrevették, köztük a szenvedélyes igazság-kereső Babits Mihály is, hogy E. Kant már az értelem aláadásáig jutott el, amikor szigorúan kiszabta az ész korlátait. Hiszen a tiszta ész kritikájával megingatta a talajt a gyakorlati ész követelményei alatt.

A lavina megállíthatatlan! Ha ugyanis nem lehet megismerni az Abszolútumot, ha a metafizika lehetetlen, akkor nem lehet fejlődésről, a történelem irányáról sem beszélni, sőt nem lehet ésszerűen megalapozni az erkölcsöt sem. Legfeljebb a matematika törvényei érvényesek, de nem a logikáé, vagy a metafizikáé. Ez már valóban „veszedelmes világnézet”, mert amilyen mértékben csökken az ésszerűség, a logikumok tekintélye, olyan mértékben emelkedik a tények tekintélye.

Ebből szükségképpen meg kellett születnie a Wille zur Macht Nietzsche-i filozófiának.

A „tényjog” hirdeti az erősebb jogát a gyengébb felett. És közben egyik „lázadó” jön a másik után, és mindegyik számon kéri Istent a teremtésért; visszautasítják azt a világot, amelyben a Rossz oly nagy helyet foglal el. Kezdi káromolni emiatt az Istent. Majd később úgy kezelik, mint velük egyenrangú lényt: megidézik az emberi igazságszolgáltatás elé.

Baudelaire „megjátssza” a romantikusok Sátánját, de az Isten még fogva tartja őt. Dosztojevszkij Karamazov Ivánja kezében a bárd lehull: egy olyan Isten, aki hagyja, hogy az „igazak” szenvedjenek, méltó a halálra.

Aztán jön Nietzsche és megállapítja: az Isten meghalt. De van még az Istennek egy bázisa: az emberek lelkiismerete. Tehát neki ez ellen kell most harcolnia, az erkölcs ellen. Mert ha Isten nincs, minden megengedett. Ezért kimondja: mivel Isten meghalt, vagyis nincs, tehát nincs morál! – De mit kezdjenek a lázadók a világgal?

Míg kézzelfogható a teremtett világ, abból következtetni lehet a Teremtőre. Tehát még nem érzik teljesen szabadon magukat. És máris itt vannak Rimbaud és társai, a szürrealisták, a „lázas specialistái”. Örjögő dühvel porrá zúzzák a teremtés minden elemét, és maguk teremtenek egy új univerzumot, amelynek már semmi köze sincs a Teremtő Istenhez. Vagyis az ember, – szerintük – fölöslegessé tette Istent!

Az örvény utolsó szakadékához értünk el: a fellázadt emberig, L’Homme révolté-ig, Albert Camus-ig. Szerinte „lázasunk, tehát vagyunk”. Teóriája válasz az előbbieket metafizikai lázadására. Ez már a fasizmus és a bolsevizmus korszaka, melyben a lázadás forradalommal fajul.

Az Isten elleni harc igazán a politikai forradalommal kezdődik, a történelmi lázadással.

Az emberek, hogy bebizonyítsák: tudnak Isten nélkül élni, erejüket összeadják, és olyan szervezetet hoznak létre, mely szemben állhat mindennel, az Éggel is. Ilyen szervezet vagy az egyéni terrorizmusban, vagy az állami terrorizmusban ölt testet. Az utóbbi két formában jelentkezik – tudjuk tapasztalatból – a fasizmus és a bolsevizmus terrorjában. Mindegyik azzal az ambícióval lépett fel, hogy az Isten halála után, megépíti végre az istenített emberek birodalmát...

Hogy miért gondolják sokan, – velem együtt – hogy ez a szakadék utolsó örvénye? Mert Camus éppen a mi 1956-os szabadságharcunk heteiben döbbszent rá, hogy ez a filozófia is hazug: halálra ítélték Istent, és még sem jött létre az istenített emberek birodalma!

*

E korán sem teljes körkép láttán minduntalan az Apostolok Cselekedeteinek ötödik fejezetében olvasottakra gondolok, Ananiás és Szafira történetére. Ez a házaspár összebeszélte, hogy becsapják az apostolokat: letagadják eladott birtokuk igazi árát, hogy kevesebbet adjanak a jeruzsálemi közösség kasszájába. Annak ellenére, hogy erre senki sem volt kötelezve és mindenki annyit adott önként, amennyit akart! És ha nem adott semmit, az sem volt szegény. Előbb Ananiás jött be a szobába, és Péter leleplezte. Rámutatott minden bűn lényegére: „Miért akartad becsapni a Szentlelket? Nem embereknek hazudtál, hanem Istennek”. E szavak hallatára Ananiás holtan rogyott össze, és holttestét kivítették... Röviddel ezután jött az asszony, aki semmit sem tudott az imént történtekről, – azt sem tudta, hogy férje már nem él. Péter őt is vallatóra fogta, – Szafira is ugyanazt hazudta, mint a férje. Péter ekkor rászólt: „Miért tettétek próbára az Úr Lelkét? Nézd, azok akik eltemették férjedet, már a küszöbre tették lábukat, hogy téged is kivigyenek.” Erre az holtan rogyott össze lábainál. A belépő ifjak már halva találták. Kivítették tehát, s férje mellé temették...

De az utolsó mondatot is érdemes emlékeztetünkbe idézni: „Nagy félelem fogta el az egész egyházat, s mindenkit, aki csak hallott erről az eseményről” (ApCsel 5,1-11).

Az eddigiekből nyilvánvaló, hogy a felsorolt szellemi lázadók hosszabb távlatban halálra ítélték önmagukat, mert gyökerükben hazugságot hirdettek: tagadták a tényeket, a létező valóságot, és saját tagadásukat akarták elfogadtatni a világgal. Legszívesebben „Az írástudók árulásának”, Julien Benda könyvének megállapításaival bélyegezném meg azt a lélekmérgezést, melyet ezek a lázadók okoztak az emberiség életében. A szellem világában ugyanis másként hatnak a mérgek, mint a fizikai, testi világban. A természet azonnal reagál a mérgekre, de a szellemi élet síkján évtizedek, századok kellenek, mire a téveszmék a „kisemberek” életét is tönkre teszik.

Közel száz év telt el azóta, hogy Nietzsche megírta könyvében az Isten halálát, – és most mázolja rá a falakra az anarchisták: Meghalt az Isten! Az Istent káromló „szellemi vírus” most roncsolja a társadalom legalsó rétegét is.

De érdemes arra is felhívni a figyelmet, hogy a fertőzés folyamata sokkal szerteágazóbb. A „vírusokat” ugyanis nagynevű írók, költők, alkotóművészek és a szellemi élet számtalan képviselője szinte szünet nélkül és minden rendelkezésükre álló eszközzel, burkoltan vagy nyíltan a rádióban, képernyőn, moziban, színházban tovább adta a nézőknek, olvasóknak, hallgatóknak.

Olyan ez a fertőzés és fertőződés, mint a csernobili sugárzás: látszatra semmi sem történik, sőt átmenetileg a vegetáció megerősödik, megnagyobbodnak a gyümölcsök, de aki táplálékként veszi magához, a halált eszi, issza és magát a rákot asszimilálja szervezetében. Így jutottunk el az Isten és Krisztus nélküli mába, az erkölcsi nihilizmus, az erőszak, az anarchia világába.

Az írástudók árulása megfertőzte az egész életet.

És most a nagy képrombolók elérték azt, hogy az „isten halála” után az ember is halott! Beckett abszurd drámáiban ezt a „hullaszagot” lehet érezni, – ahogy egyik hőse mondja -. Kevés író menthető fel az alól a vád alól, hogy nem terjesztette közönyével vagy lázadásával ezt a ragályt. És mi, olvasók csak később, rendszerint az író halála után tudjuk meg feljegyzéseiből, naplóiból, hogy a nagy képrombolók felfogását elfogadta.

Ki gondolta volna „menetközben”, hogy egy-egy Németh László-i dráma, vagy egy-egy Márai Sándor-i regény mögött is ez a szellem vergődött. Ittük szavaikat, és észrevétlenül megfertőződött a lelkünk. Mindezt tudnia kell annak, aki ismerni akarja azt a világot, melyben él. Az értékek helyébe lépő értéktelenség, maga a halál. Fel kell ismernünk, hogy egy gyökeréig mérgezett világban élünk!

Elgondolkasztó, hogy az imént csupán futólagosan megemlített gondolkodók megkeresztelt emberek voltak, vagyis olyanok, akiknek Krisztust kellett volna képviselniük.

Valójában épp az ellenkezőjét tették: elfordultak tőle, sőt aposztatákká váltak. Pedig volt köztük nem egy, aki pap, sőt szerzetes is szeretett volna lenni életének egy-egy szakaszában.

Ezen azért érdemes elgondolkodni, mert bár ismerték az Evangéliumot és a benne rejlő eszméket – Erasmus ezt Krisztus filozófiájának nevezte – mégis messze lemaradtak a Krisztus előtti nagy gondolkodóktól.

Egy mondatban összefoglalva: a megkeresztelt, de hitüket megtagadó nyugati gondolkodók még a Krisztus előtti, tehát „kereszteletlen” bölcselőknél is reménytelenebb sötétségbe taszították az élet nagy kérdéseire választ kereső emberiséget. Elég ha Platonra vagy Aristotelészre gondolunk. Mindketten az emberi gondolkodás legmagasabb csúcsára hágtak fel, és a maguk erejéből eljutottak a fizikán túli világnak, a metafizikai igazságoknak régióiba. Nem véletlen, hogy mindkettőjük eszmerendszerét alkalmasnak találták a legnagyobb keresztény gondolkodók, és Platont szent Ágoston, Aristotelészt szent Tamás építette be a krisztusi filozófia egészébe. Ha Ady Endre szavaival akarnám megközelíteni ezt a rendkívül tanulságos és nagy távlatokat mutató szellemi teljesítményt, akkor „Az idő rostájában” című versére utalnék. Vannak eszmék, magvak, melyek életképtelenek, nem építik a Jövőt. Ezeket Ady „girhes eszméknek” nevezi.

Félretéve minden kirekesztő, megbélyegző kritikát és hitvédelmi zászlólengetést, annyit mindenképpen észre kell vennünk a huszadik század utolsó évtizedében, hogy az elmúlt évszázadok aposztatáinak „girhes eszméi” olyan „magvaknak” bizonyultak, melyek legfeljebb a szabadosság anarchiáját voltak képesek létrehozni: Tiszta gabona helyett konkolyt.

Bezárult felettük az ég!

„Girhes eszméikkel” betongyűrűt, vasfüggönnyt vontak a világ fölé, és lehetetlenné akarták tenni, hogy a modern világ embere kitekinthessen a légmentesen lezárt földi élet ablakain át az Isten végtelenségébe. És ebbe bele lehet halni, meg lehet fulladni, – nemcsak egyeseknek, de társadalmaknak is. Ennek vagyunk ma szemtanúi nyugaton, de itthon is sok esetben...

II. A nyitott Ég Krisztusa

Az elmondottakat nem világnézeti eszmefuttatásnak szántam, hanem hogy kézzelfoghatóbb és hitelesebb legyen vallomásom: Ki nekem Krisztus?

A hitelességhez még más is hozzátartozik: egy börtönélmény.

Negyven napi szigorított zárkára ítélték egy kereszt miatt, melyet körömmel a falra mertem rajzolni. Abban a fogdában sohasem lehetett tudni, hogy melyik őr mikor tör rá az emberre. Nagy meglepetésemre az egyik este egy jobbindulatú tiszt nyitott rám. Tudta, hogy pap vagyok, és szeretne volna megtudni, hogy mi az oka rabságomnak, és miért nem teszek olyan vallomást, ami lehetővé tenné szabadulásomat.

Lényegében az eszméim iránt érdeklődött: „Magyarázza meg nekem, hogy mi a maga hite, ami miatt képes ilyen sorsot vállalni?” kérdezte. Mint mindig, most is a fal felé fordulva kellett állnom, – de az egyórás „párbeszéd” olyan izgalmas fordulatot vett, hogy végülis szemtől szembe álltunk egymással.

Tudtam, hogy most rendkívüli alkalom adódik számomra, – elvégre ritkán kerül olyan helyzetbe egy bebörtönzött pap, hogy saját őrének, egy gumibotos ávos tisztnek teológiai órát adjon a keresztény világnézet lényegéről.

Szerencsére hirtelen eszembe jutott teológus koromnak egy felejthetetlen dogmaórája, amikor tanárunk, Halász Piusz egy óriási X betűt rajzolt a táblára. Ezzel kívánta szemléletesebbé tenni mindazt, amit a keresztény teológia az emberi szellem nyitottságáról vall. A két átló metszéspontjában van az ember, aki lényegét tekintve képes a létezés teljességét magába ölelni. Testi léte miatt az anyagi világban nemcsak járatos, de „királya” a materiának: benne jelenik meg az anyagi világ a maga legösszetettebb formájában. Ezért áll az anyagi világ csúcán. Ugyanakkor nyitott a szellemi világ irányában, hiszen értelme és akarata van.

Az ember minden anyagi korlátoltsága ellenére szellemi lény...

Miközben ezeket elmondtam, ujjammal az őr engedélyével a falra rajzoltam, mutogattam az átlókat, a metszéspontban elhelyezkedő embert, vagyis őt magát, meg önmagam is. – Szándékosan ki sem ejtettem Jézus Krisztus nevét, hanem a praeambula fidei jegyében az arisztotelészi érveket emlegettem, és folytattam azokkal a legalapvetőbb tapasztalatokkal, melyeket minden ember, hívő, pap vagy hitetlen ávos tiszt egyaránt kénytelen elfogadni: az ember nyitott „felfelé”: minden érdeklő, ami a létezéssel van kapcsolatban; állandóan kérdez, mert meg akarja tudni az igazságokat, – jó akar lenni, erényeket, virtusokat szeretne gyakorolni (még a pogány görögök is írtak etikát!), – szereti a szépet...

Mindenre bólogatott, vagyis közös nevezőre jutottunk. Ezután már csak egy lépésre volt szükség: mindezt az értéket valahonnét, valakitől kaptuk, akár pap vagyok, akár államvédelmi tiszt.

Mi hívők ezt a valakit Istennek, Jézus Krisztusnak hívjuk, neki tartozunk hálával, és tőle kaptuk a megbízatást, a hivatást, hogy mindezt megvalljuk és az életben, a börtönben is képviseljük.

Az egyórás „kihallgatás”, a különös teológiai óra véget ért! Mindkettőnk számára felejthetetlen élmény maradt. Azt akkor még nem tudtam, és csak szabadulásom után derült ki, hogy ugyancsak szigorított zárkában sýnylődő ügyvéd rabtársam mindezt végig hallgatta, és oly hatással volt rá, hogy megtért. Később, visszaemlékezésének lapjain lerajzolta ezt a „hírhedt” X betűt...

Még ma is gyakran segítségül hívom ezt az ábrát egy-egy nehéz térítő utamon, mert jobbat ma sem tudok állítani, kézzel foghatóbbá tenni, mint a végtelenség felé haladó két átló rajzát, az X-betűt. És mivel a két átló nemcsak lefelé, de felfelé is egyre jobban kitér, alkalmas arra, hogy a végtelenség jelével eljussunk az Abszolútumhoz, az Istenhez, aki maga a Lét, az Igazság, a Szentség, a Jóság, a Szépség. Örömmel szemlátomást élményt jelentett, hogy alkalmas partnernek tekintettem, és megtiszteltetésnek vette, hogy e különös „hittanórán” görög

filozófusokat soroltam fel előtte, hogy még véletlenül se gondolhassa azt, hogy valami szektás megszállottság rabja vagyok...

Nos, nemcsak a filozófiai és teológiai kiképzésemkor, de kint az életben, még az ilyen reménytelennek tűnő, embertelen és minden humánusmot lábbal tipró börtönben is kimondhatatlan élményt jelentett – és ma is! – hogy Krisztus számomra kinyitotta az Eget; ami azt jelenti, hogy szabad és nyitott vagyok a végtelenség irányában.

Ennek a gondolatnak szellemes tovább göngyölítése az az okfejtés, mely a paradoxonok nagymesterének, a konvertita Chestertonnak agyából pattant ki. Szerinte ugyanis mind a zárt, mind a nyitott világszemléletnek megvan a maga jellegzetes ábrája, szimbóluma. A zárt világ szimbóluma a kör. Chesterton ahhoz a kígyóhoz hasonlítja, mely kört alkotva a saját farkát harapja. Szerinte „lunatikusoknak”, holdkórosoknak kellene az ateista gondolkodókat nevezni, hiszen a kör alakú telihold olyan hatással van rájuk, hogy félrebeszélnek.

Ezzel szemben Krisztus nyitott! Egyéniségét, tanítását a kereszttel szokás ábrázolni.

A kereszt négy ága az egész világot, magát az univerzumot akarja átölelni: a földre van beleverve, de az ég felé ágaskodik, – karjának két ága Keletre és Nyugatra néz. Horizontális és vertikális dimenziójú, és maga Jézus Szentséges Szíve tartja egyben az egészet.

Az Isten végtelen szeretete, vagyis a lándzsával átdöfött Szív hasította ketté a lunatikusok világának betonfalát.

Már a názáreti hírüladás, az Annuntiatio is azt hirdeti: Meghasadt az Ég! Majd Karácsonykor Jézus kis gyermekkezével mutat az Égre, ahonnét angyalok szólnak a pásztorokhoz és minden jóakarátú emberhez.

A Jordánban történő kereszteléskor, majd a Táborhegyén, külön is megjegyzi az Evangéliumok, hogy „meghasadt az Ég”. Nagypénteken délután háromkor a templom kárpitjának kettéhasadása, vagy Húsvét hajnalán a sziklasír hatalmas kövének megindulása, mi más lenne, mint jelképe annak, hogy Jézus Krisztus számára nem létezik semmilyen korlát, sem fizikai, sem a lunatikus gondolkodók szellemi korlátoltsága.

A Mennybemenetel és a Pünkösöd Szentlelke mutatja legjobban, hogy ezt a nyitottságot az Egyház az apostoloktól kezdve a világvégeig vallja, élvezi és hirdeti.

És nem véletlen, hogy az első vértanúnak, Istvánnak is azért kellett meghalnia, mert „nagy hangon felkiáltott: Bizony látom a megnyílt eget, s az Emberfiát, amint az Isten jobbán áll” (ApCsel 7,57).

Lényegét tekintve a szentek titka is épp abban áll, hogy Krisztus kegyelmével rést ütnek a zárt világ vasfüggönyén, és belelátunk az Isten világába.

Szent Pál, Erzsébet, Ferenc, Nagy Teréz, Ignác, Don Bosco, Mindszenty József, Apor Vilmos, Teréz anya titka ebben rejlik.

Vannak természetesen sokan, nagyon sokan, akik hosszú és keserves vargabetűs utakon és útvesztőkön át jutnak el a „szomorú téli sötéten át” Krisztus keresztjéhez.

Nálunk Babits Mihály tudta ezt döbbenetes szavakkal megfogalmazni: „szennyek fekete bársony” állt útjában éveken át, míg végre számára is meghasadt az Ég: „Örülök annak a kis résznek a függönyömön, mert rajta a végtelen terek mélyébe látni” (Csillagokig).

Amikor vallomást teszek Jézus Krisztusról, én is így tudom legjobban szavakba foglalni gondolataimat: „örülök annak a kis résznek a függönyömön”! Emiatt végtelenül hálás vagyok, – és ezért boldog! Mert az igazi hála, mindig boldoggá teszi az embert!

A hűségese tanú

Mindaz, amit eddig az Úr Jézusról elmondtam, természetesen a hit kegyelmének gyümölcse. Enélkül Jézus csupán egy názáreti mester, egy rendkívüli személyiség lenne. Igaz ugyan, hogy ennek elismerése is nagy teljesítmény a világ részéről, – hiszen alig van olyan ember, akít ne nyűgözne le személyisége...

Számomra azonban mindez kevés! Hiszen az egész emberiség és ezen belül minden személy élete, sorsa függ attól, hogy van-e megkérdőjelezhetetlen hitele szavainak, tanításának.

Jézus ugyanis olyan követelésekkel áll elő, melyek elevenünkbe vágnak. Éppen ezért nem szabad és nem is lehet megkerülni a kérdések kérdését: mi a biztosítéka, garanciája annak, hogy mindaz, amit Jézus mond, kijelent, állít, kér és követel, valóban igaz és nemcsak egyéni meglátás, vagy esetleg vágyálom?!

Ezek a kérdések érthetően foglalkoztatják az embert. Ebben nincs semmi meglepő, – ezzel Jézus maga is minduntalan találkozott jártában-keltében. Maguk az apostolok, vagyis Jézus legközelebbi baráti körének tagjai is állandóan kérdéseket tettek fel az Úrnak, és Ő kétféleképpen reagált a hozzá intézett kérdésekre.

Vagy azt mondta, hogy vizsgáljátok meg cselekedeteimet, vessétek össze a szavaimat tetteimmel, csodáimmal, és saját magatok adjatok választ feltett kérdéseitekre. „Ha nekem nem akartok hinni, higgyetek a tetteknek...” (Jn 10,38). – Vagy pedig feltárta isteni eredetét, vagyis az egyháztörténelem első és leghitelesebb teológiai óráit tartotta tanítványainak. És ezek az „órák” is felfokozott hangulatúak voltak, jóindulatú, de életbevágó kérdések és kételyek keresztűzében hangzottak el még Nagycsütörtök éjjelén is.

Egyik barátja ostromolja kérdésekkel a másik után: Tamás még az utolsó napon sem tudja, hogy Jézus hova megy, – Fülöp pedig képtelen felfogni a krisztusi teológiának, a krisztológiának legalapvetőbb tételét, Jézus isteni egységét az Atyával.

„Már oly régóta veletek vagyok és nem ismeresz engem, Fülöp? Hogyan mondhatod hát: Mutasd meg nekünk az Atyát? Nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok és az Atya énbennem?” (Jn 14,10)

Nem szabad tehát megbotránkoznunk, ha ilyen és ehhez hasonló kérdésekkel állnak eléink még a hívők is. Sokszor épp az ezekre adott válaszok mélyítik el hitüket, és indulnak el mélyebb vizekre (Lk 5,5).

*

A „ki nekem Krisztus?” – vallomásomhoz szervesen tartozik az a meditációm, melyet a Fő utcai magánzárkában ugyanezzel a témával kapcsolatban folytattam. Félévig egyedül lenni, önmagában nem elviselhetetlen, ha velünk van Az, aki megígérte, hogy „nem hagylak árván benneteket” (Jn 14,18).

Bár tagadhatatlan, hogy örültem volna, ha a félhomályban legalább egy kis élőlény osztotta volna meg velem a rabságot. Éppen ezért érthető, hogy a zsoldáros ujjongásával köszöntöttem azt a kis pókot, mely megkerülve az örök éberségét, mégis be mert jönni hozzám. A vele való „párbeszédem” szorosan idetartozik. Tudniillik óráig figyeltem hálószővő mesterművét, és közben felrémlt bennem a megtért dán gondolkodónak, Jörgensennek híres példabeszéde a bolond pókról, mely lényegében – Jörgensen szerint – mi magunk vagyunk, ha fellázadunk! – Íme a történet!

A büszke pók mester volt birodalmának, a „pókhálónak” elkészítésében. Annak idején, ki tudja már mikor, egy nagy vihar alkalmával az erdő egyik ágának végéről leereszkedett, és merészen elkezdte szőni, fonni otthonát. Eleinte nem volt az nagyobb, mint egy kis, közönséges háló. Aztán egyre tágította, és több szobás várkastély lett belőle. Remek leshelyeket szőtt és számos bogarat fogott. Egy alkalommal, épp olyan vihar után, mint annak idején, amikor elkezdődött itteni élete, megint megszemlélte birodalmának „oszlopait”. Eljutott ahhoz a bizonyos első szálhoz, amelyen annak idején leereszkedett, és amelyen, mint valami tartóoszlopon függött az egész háló-labirintus. Mivel ez volt a legrégebb, érthető, hogy poros, megviselt és öreg volt. A dölyfös pók, az örült, fejébe vette, hogy ez már úgymint felesleges. Éppen ezért éles ollójával egyszeriben elvágta, mire zuhanni kezdett egész eddigi alkotása, és az alatta elterülő undok mocsárba esett legfrissebb trófeáival együtt. Alig tudott kimászni a

sárból. Közben jutott eszébe, hogy saját oktalanságának, gögijének esett áldozatul. Kezdetett mindent előlről...

Jörgensennek ezzel a klasszikus történetével akkor szoktam előállni, amikor nem találok megfelelő fogalmat egy életbevágóan fontos igazság kifejezésére. És jelen esetben is erről van szó! Hiszen most nem kisebb dologról kell beszélnünk, mint Jézus Krisztus személyiségének és szavahihetőségének igazolásáról. Ha valamikor és valahol idézhető a shakespeare-i felkiáltás: „lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés”, akkor itt valóban ezt kell kiáltanunk. Vagy maga az Isten tanúskodik Jézus mellett, vagy hitelét veszti az Evangélium és benne, vele együtt mindaz, amit az Egyház tanít!

Visszatérve a jörgenseni példázatra: hitünk „várkastélyának” is van egy központi szála, amelyen függ az egész krisztusi eszmerendszer. Nem más ez, mint az a bizonyos kis „i” betű, amelyről Madách óta oly sokszor szoktak gúnyosan beszélni, mondván, hogy az Egyház képes egy nyomorult, jelentéktelen betű felett élet-halálharcot vívni, és ezreket kiközösíteni, sőt máglyára küldeni. Első hallásra természetesen így valóban nevetséges a dolog, de ha a lényegre tekintünk, kiderül, hogy épp Jézus hiteléről van szó: homousion vagy homoiusion. Valóban csak egy „i” betű a különbség, de ezen dől vagy bukik Jézus istenségének ténye. Vagy igaz az, hogy Jézus Krisztus Isten egyszülött Fia, aki Isten az Istentől, egylényegű az Atyával, – vagy „fogadott fia” az Istennek, akit csak átvitt értelemben lehet Istennek nevezni, akár azért, mert saját maga így nevezte magát, akár azért, mert rendkívüli képességei miatt a közvélemény később istenítette.

Világos, hogy itt nemcsak a Szentháromság léte forog kockán, hanem az egész kereszténység hitele.

A kérdés kezdettől fogva lázban tartja a Krisztus-követőket, és már az első századokban voltak, eleinte kevesen, később egyre többen, akik kétségbe vonták Jézus szavainak, önvallomásának szó szerinti értelmezését: „Én és az Atya egy vagyunk! Aki lát engem, látja az Atyát!... Mi egyek vagyunk” (Jn 17,23).

Jó tudni, hogy az Egyház azonnal felemelte szavát azok ellen, akik Ariusszal az élen tagadták Jézus szentháromságos eredetét, és a niceai (325), majd a konstantinápolyi (381) egyetemes zsinaton megfogalmazta azt a Credót, Hiszekegyet, amit minden vasárnap szó szerint együtt mondunk el felállva, ünnepélyes keretek között.

Protestáns testvéreink közül egyedül a lutheránusok és a kálvinisták vallják ugyanezt a Credót, az unitáriusok Ariust követve tagadják.

Visszatérve a magánzárkám kis pókjához és a jörgenseni példázathoz, egyértelmű, hogy mire vonatkozik az a bizonyos egyetlen szál!

A filozófiai gondolkodás jól ismeri a „conditio sine qua non” kifejezést. Ezzel akarja érzékeltetni, hogy vannak az eszmék igazságrendszerében olyan pontok, olyan feltételek, kondíciók, melyek vagy megvannak, vagy nincsenek meg. Ha nincsenek meg, akkor érvényét veszti mindaz, amiről de facto szó van. Jelen esetben a conditio sine qua non Jézus istenségének ténye. Ez vagy létezik, és akkor van értelme tovább beszélni mindarról, amit mond, tanít, követel, – vagy nem létezik, és akkor az élet mocsarába zuhan minden, amit Ő és Egyháza valaha is mondott, hirdetett.

Nem véletlen, hogy a régi és modern „holdkórosok” ettől az egyetlen száltól akarnak megszabadulni, és minden tőlük telhető módon rágják, szakítják, tépik csápjaikkal azt az alapigazságot, hogy Jézus Krisztus az Atya egyszülöttje.

Éppen ezért roppant egyszerű a tézis: nem azt kell megvizsgálnunk egy gondolkodó, egy író, egy magát kereszténynek nevező egyénnél, hogy mit mond magáról, vagy hogy mi a véleménye az Egyházzal, hanem egyedül azt, hogy Istennel egylényegűnek vallja-e Krisztust!

Senkit ne tévesszen meg, ha valaki istenhívőnek vagy kereszténynek vallja magát, – hiszen a Sátán is tudja, hogy van Isten, és aligha kételkedett ebben Sztálin – Hitler – Rákosi, és Kádár János is meg volt keresztelkedve. Itt egyetlen kérdésre kell választ adnunk mindannyiunknak:

egyértelműen valljuk-e a Credóval: „Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától öröktől fogva született, Isten az Istentől, világosság a világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől, született, de nem teremtmény, az Atyával egylényegű és minden általa lett...”

Ha igen, akkor érintetlenül és életképesen működik az a bizonyos első, ős tartópillér, a pókháló „oszlopa”, – de ha ezt valaki megtagadja, megmásítja, kikezdi, vagy átvitt értelemben magyarázza, abban a pillanatban összeomlik mindaz, amit Jézus Krisztus vall és vár tőle.

Olyan ez, mint az a bizonyos heti téma a főnyereménnyel: vagy minden számot megtalál valaki és hitelesítik is az illetékesek, vagy nem. Főnyereményt nem lehet „majdnem” megnyerni. Itt is van *conditio sine qua non*.

Miért gondoljuk, hogy az igazságok világában vagy a krisztológiában másként vannak a dolgok?

Az eddigiekből az következik, hogy minden attól függ: igazolható-e Jézus vallomása önmagáról? Vagy ahogy János evangélista állítja, valóban ő az egyetlen, „hűséges tanú”? (Jel 1,5)

Aki ehhez a kérdéshez nyúl, ismernie kell azt az óriási vitát, mely közel 150 éve tartja izgalomban a világot, és amely két táborra osztja a Jézussal foglalkozó embereket.

Itt most csak utalnom kell a lényegre. Amikor Albert Schweitzer 1900-ban, tehát még mielőtt missziós orvos lett volna, megírta a Jézus életére vonatkozó kutatások történetéről szóló művét, – kiértékelte a liberális szentíráskritika eredményeit.

Végkövetkeztetése vitathatatlanak tűnt: mindegyik szerző Jézus igazi arcát akarta bemutatni, de annyira eltértek egymástól, hogy ez végül is a történelmi Jézusra vonatkozó kutatás csődjét jelzi. És valóban egyre kevesebben vállalkoztak arra, hogy Jézus életéről könyvet írjanak. Azt már ugyanis mindenki ismerte, amit Renan a maga hírhedtté vált Jézus életének 13. kiadása elé írt előszavában 1864-ben: mindenki a maga képére alakítja Jézust, akiről ő is sok mindent állított, többek között azt is, hogy Jézus egy elbűvölő ember volt: „Ce fut un charmeur”. – Igen, ismerem R. Bultmann 1922-ben írt Jézus című könyvének előszavát: „Semmit sem tudhatunk Jézus életéről, mert a dokumentumok (vagyis az evangéliumok), melyekben a mítosz és a legenda keveredik, nem érdeklődnek Jézus története iránt.”

Csakhogy azóta száznyolcvan fokos fordulatot vett a protestáns és a katolikus bibliakutatás, új kutatási eszközökkel dolgoznak: irodalmi, szerkesztéstörténeti, történelemkritikai módszerek segítségével meg tudják állapítani, hogy mi az a vitathatatlan valóság, amiről az evangelisták vallanak. A világ leghíresebb tudósai, akadémikusai megírták az evangélium-kritika modern történetét. Aki erről bővebb ismereteket kíván szerezni, vegye kézbe a Szabó Ferenc jezsuita szerkesztésében megjelent Jézus Krisztus tegnap és ma című könyvet (Róma 1985), mely rádióbeszélgetések és vallomások formájában mindenki számára érthető stílusban közli a legújabb eredményeket.

Azt természetesen tudnunk kell, hogy a téma örök: Jézust mindig, ma is ellenfelek állják körül és bizonyítékokat követelnek. Ő pedig ezt feleli: Amit kérdeztek, azt nem lehet kívülről vett bizonyítékokkal igazolni. Be kell lépnetek a belső összefüggésbe. Ha akaratotok készségével nem nyíltok meg, akkor számotokra minden bezárul!

Ezért nélkülözhetetlen számunkra az a felmérhetetlen segítség, melyet János evangélista nyújt e kérdés feloldásában. Aki ugyanis nyílt szívvel olvassa az Újszövetséget, éreznie kell azt a nagy különbséget, mely a három első és János evangéliuma közt van. Talán még azt a kérdést is megfogalmazza magában az ember: vajon Máté, Márk, Lukács evangéliumának Jézusa ugyanaz a Jézus, mint a János evangéliumáé? És ezt nemcsak az mondatja az olvasóval, hogy János sokszor olyan eseményekről számol be, melyekről a másik három semmit sem mond, hanem inkább a merőben más, egészen új megvilágítás miatt.

Nos, mielőtt tovább mennék, elmondom művészettörténeti élményemet az ún. reprodukciós problémák megoldásáról. Többször előfordult velem, hogy egy-egy műalkotásról,

szoborról különböző oldalról, más síkból nézve készített felvételeket csak azért tudtam azonosítani és felismerni, mert az eredeti alkotást magam is láttam. Nemcsak „felül- és alulnézet” okozhat meglepetést, de a gyengébb vagy erősebb megvilágításban készült reprodukció is.

Csak a látott, megélt tapasztalás segít kimondani, hogy az eredetiről készült fotómásolatok mindegyike egy és ugyanazt az alkotást ábrázolja, és nem kell, nem szabad egyiket sem hamisnak bélyegezni.

János evangéliumához visszatérve ugyanezt tudom mondani! Az Újszövetség minden szövegdarabja a Szentlélekben hangzik el, – és ez a döntő. Míg az első három közös „nézőpontból” mutatja be Jézust, ezért is nevezzük a három evangélistát szinoptikusnak, azaz együttnézőnek, addig János, aki utolsóként ír Jézusról, öregember korában, saját élményeit, átélt és kezével tapintott, fülével hallott élményeit írja le: „Mi láttuk, tanúságot teszünk róla és hirdetjük nektek az örök életet, mely az Atyánál volt és megjelent nekünk...” (1Jn 1,1-4).

A negyedik evangélium ugyan utolsóként íródott, mégis ez mutatja meg számunkra leghitelesebben, hogy mi volt Jézus legfontosabb üzenete a világ számára.

Jacques Guillet neves jezsuita biblikus ezt úgy igyekszik megmagyarázni, hogy János evangéliuma mintegy elmélkedés Jézus szavairól, de olyan elmélkedés, melyet mindig a hallott szó rögzít. Még ha a szavak az evangélistától jönnek is, a hallott szó mindig Jézusé.

Mint Jézus tanítványa hallja Jézust beszélni, látja élni, nem talál ki semmit. Amit a szinoptikusok éppen csak jeleznek, azt János kifejti. Jézus szava visszhangot keltett benne, azt hallja rezonálni.

Egyik evangéliumot sem szabad Jézus életrajzának tekinteni, – Jánosét legkevésbé, hanem helyettesíthetetlen tanúságtételnek egy élő személy létéről. „Valaki jelen van mögöttük”, mondaná Malraux. Ez az ellenállhatatlan jelenlét Jézustól jön, azt tükrözi, ami Ő volt, ahogyan odaadta önmagát, amikor velük élte, és feltárta legmélyebb mivoltát!

János evangélista számomra ebben az elmélkedésben éppen azért olyan fontos, mert ő „visszhangozza” legerősebben, hogy Jézus mit vallott önmagáról. Azt a biblikusok ma már egybehangzóan állítják, hogy Jézus a „messiás” (Krisztus) kifejezést nem engedte magáról híresztelni, – és azt is állítják, hogy amikor magát Emberfiának nevezi, nem minden esetben kell a Dániel prófétánál olvasható apokaliptikus jelentésre gondolnunk, egyszerűen „embert” jelent. És valóban, ha ezeket a figyelmeztetéseket szem előtt tartjuk, és arra keresünk választ, hogy Jézus a legtöbbször és legfeltűnőbbben hogyan nevezte magát, akkor rájövünk az elgondolkoztató tényre, hogy magát FIÚNAK nevezte, méghozzá olyan fiúnak, aki egyedülálló kapcsolatban van az Istennel.

Ennek Jean Gilet, a louvaini egyetem professzora adja meg magyarázatát: „Végső elemzésben a Fiú formula fejezi ki legkonkrétebben és legmélyebben Jézus misztériumát”.

És ezzel a rövid, de lényegbevágó kitéréssel eljutottunk a kiindulóponthoz, ami arról a bizonyos „egyetlen” szálról szól: a pók első és legfontosabb pilléréről, amin csüng, függ, lóg életének, otthonának, birodalmának alapja és értelme. Vagyis az az „ős” szál, amelyen a kezdet kezdetén leereszkedett a magasból a mélybe.

Pünkösd után az Ósegyház már Isten fiának, Krisztusnak, Messiásnak hívta Jézust; világ megváltójának, Úrnak, – de ez már a többi „szál”, és mindegyik igaz!

De az alapmisztérium az, amit Jézus minduntalan, különösen János evangelista tolmácsolásában elragadtatással jelez: én Fiú vagyok! Minden ember szólíthatja Istent atyának: Mi Atyánk! – de úgy, ahogy Jézus szólítja, senki a világon.

Érthető és jogos az a különbségtevés, amit ő maga jelent ki: „az én Istenem, és az én Atyám, – és a ti Istenetek, és a ti Atyátok” szavak utalnak erre (Jn 20,18).

Itt a titok szívéhez értünk el. És csak érzékeltetni lehet finom megközelítéssel, hogy mi volt a legfeltűnőbb az apostolok és a többi zsidó számára ebben a különleges Atya-Fiú viszonyban! Maga a megszólítás. Ti. az nem lett volna rendkívüli, hogy Jézus az Istent, mint atyát szólítja,

de az ABBA (vagyis magyarul: édesapa, apuka) kifejezés alkalmazása minden elképzelést felülmúl.

A zsidók így sohasem alkalmazták Istenre, nincs rá példa! Így csak kisgyermekek szólítják meg apjukat, és minden bizonnyal a gyermek Jézus is „abbának” hívta Józsefet. Ezt a szót tanulja meg először a gyermek, amikor elkezdi szólongatni apját. Édesanyja tanítja meg erre: „nézd, ő a papa”...

A Getszemáni kertben történekről három apostol, Péter, Jakab és János mint szem- és fültanúk számoltak be. Csak megrettenve nézték, amint Mesterük földre borulva imádkozik. Csak néhány szót hallanak.

Az egyik, amelyet Márk őrzött meg, épp ez a bizalmas megszólítás volt: „Abba, Atyám! Neked minden lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet...” (Mk 14,35)

Míg a többi evangéliumban csak igen ritkán találkozunk ezzel a szóval, addig János evangéliumának majd minden oldalán olvasható, különösen az Utolsóvacsora leírásakor, és azokban a fejezetekben, melyek Istenhez való viszonyáról szólnak, legtöbbször ellenségeinek provokációjára. Hogy ki nekem Jézus? Végső fokon ebben az összefüggésben tudom igazán elmondani: az egyetlen, aki Istenünket Abbának szólíthatja, és éppen ezért egyedül Őneki hiszem el mindazt, amit az Istenről mond.

„A Fiú ugyanis önmagától nem tehet semmit, csak azt teheti, amit az Atyánál lát. Az Atya szereti a Fiút, s mindent megmutat neki, amit tesz...” (Jn 5,19-30)

„Én azt hirdetem, amit tőle hallottam” (Jn 8,27)

Lát... hall... szeret... megmutat...

Ki nekem Jézus?

Az egyetlen hiteles tanú, aki nemcsak meg tudja nyitni az engem körülzáró világot, hanem a megnyitott égen keresztül beavat mindabba, amit csak Ő láthat, hallhat, tapasztalhat.

Jézus számomra a Látó, a Halló, a Tanúságtevő Fiú, aki az Atyát szereti és akit Fiaként szeret az Atya.

„Íme az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik, Őt hallgassátok” (Mt 17,5). Hát hallgatom, úgy mint Pál, aki ezt így fejezte ki: „Tudom, hogy kinek hiszek” (2Tim 1,12).

Hiteles, hűséges tanúnak vallom Jézust, úgy ahogy legkedvesebb református testvérem, Gyökössy Endre mondta és vallotta legutóbb a Vigiliában: „A gazdámnak hiszek, aki nem hazudni jött erre a véres bolygóra, hanem az igazat mondta” (1995 július).

A Tanítóm

Már tizenöt évesen megálmodtam, hogy a tanítói hivatást választom.

És nem is akármilyet: paptanár szerettem volna lenni...

Hogy a vágyálomból mi valósulhatott meg, nem rajtam múlt. Bárcsak egyetlen évet tölthettem kisdíákjaim körében, mindmáig felejthetetlen emlékek vésődtek lelkembe.

Osztályom, akkori tizenegy évesek, ma már hatvan felé járnak, mégis élő kapcsolatban vagyok sokukkal. Mindezt meditációim háttéréül és alaphangjaként említettem meg. Számomra, a pedagógus számára Jézus az egyetlen tanító.

Az eddig átelmékedett témák kellő alapot és magyarázatot nyújtanak ahhoz, hogy miért vallok így Jézusról. Miért Ő az egyetlen, vagy ahogy szokás mondani a „nagybetűs” Tanító számomra?

Igyekszem kifejteni.

A szorgalmas, jó tanítványok ugyanis előbb-utóbb utolérhetik tanáraik, professzoraik tudásszintjét, és még az is előfordulhat, hogy kikutatják azokat a forrásokat, melyekből mestereik merítettek. De hát kinek ne jutna eszébe most a páli figyelmeztetés: „ismerjem bár az összes titkokat és minden tudományt... A tudomány elenyészik, tudásunk csak töredékes...” (1Kor 13,2-9).

Jézus az egyetlen mester, aki tudását magából az Istenből meríti. Vagyis abból az emberi értelemmel, fogalommal ki sem fejezhető végtelen forrásból, melyről Pál apostol is csak dadogva tud néhány szót mondani: „térdet hajtok Urunk Jézus Krisztus Atyja előtt...”

És fel sem tudja fogni efezusi híveivel együtt, „mi a szélesség és hosszúság, magasság és mélység...” (Ef 4,18). Pedig ő „elragadtatott a harmadik édig a paradicsomba és kimondhatatlan szavakat hallott” (2Kor 12,2-4).

Ennek ellenére képtelen emberi szavakba foglalni akár csak egy szikráját is annak, amit elragadtatásában látott, hallott. Hiszen „szem nem látta, fül nem hallotta, emberi ész fel nem foghatja” azt, amiből az Úr Jézus meríti tudását és isteni élményeit.

Utolérhetetlen! Talán ezért is mondta tanítványainak: senkit ne nevezetek tanítóknak, mestereteknek...

Mintha ezzel is értésünkre akarná adni, hogy ő az egyetlen, az utolérhetetlen Tanítónk. Az egyetlen, aki belelát abba a másik világba, amit mi csak sejthetünk, de egyedül eligazodni képtelenek vagyunk. Ő az a csalhatatlan látó és halló, aki látja és láttatja és hallja is mindazt, ami ott felfogható teremtett lény számára.

Talán jobban meg tudom értetni magamat, ha a történelemből vett példával közelítem meg a kérdést.

Minden kíváncsi embert, gyereket, felnőttet egyaránt izgalomba tud hozni egy távcső. Minél erősebb a lencséje, annál közelebb hozza a messzi tárgyakat. Az pedig valóságos szenzáció, ha egy szakember magyarázatára figyelve, belenézhet valaki egy csillagászati messzelátóba...

Sajnos vannak olyanok is – nem kevesen! – akik annyira bele vannak gabalyodva a földi élet látványaiba, hogy inkább nem néznek fel a csillagos égre. Galileo Galilei is találkozott ilyenekkel, még tudósokkal, főpapokkal is. Inkább nem néztek bele speciális távcsővébe, csakhogy ne kelljen feladni azt az év-ezredes hiedelmet, hogy a föld az univerzum központja. Nem véletlenül vizsgálhatta felül a pápa a Galilei per anyagát!

Vagyis örülni kell, ha belenézhetünk egy jó, megbízható távcsőbe, – különösen abban az esetben, amikor – átvitt értelemben – Valaki nem a bolygókat, üstökösöket, tejutakat kívánja megmutatni és megmagyarázni, hanem azok teremtőjét.

Nos, Jézus az egyetlen, akinek ehhez meg volt a joga, a képessége. Sőt ez volt a küldetése. Nem véletlenül nevezi János evangélista óta Jézust a keresztény teológia Logosznak, vagyis Igének, Szónak.

Aki pedig maga az IGE, természetes, hogy beszélni akar: közölni akarja velünk mindazt, amit „távcsővén” keresztül lát, és emberi mondatokba akarja foglalni mindazt a „szélességet és hosszúságot, magasságot és mélységet”, amit érzékeny, isteni hallásával felfog abból a Harmóniából, mely az Isten belső világa.

Lényegét tekintve, az Újszövetség nem más, mint Jézusnak, az Isten Igéjének vallomása. Érthető, hogy lenyűgözve hallgatta mindenki, amikor bármiről beszélt. Még ellenségei is kénytelenek voltak megállapítani: „Így még ember nem beszélt” (Jn 7,46).

A tanárság nem állás, hanem hivatás. Atyáink annak idején a legszebb szóval illették azokat, akik feltárták előttük a szellem világát: néptanítónak nevezték őket. Az én korombeliek még ismertek ilyeneket. Városok, községek, kis falvak generációit tanították meg az Isten- és emberszeretés művészetére, európai és nemzeti kincseink megbecsülésére. Nekem is ilyen tanítóim és ilyen tanáraim voltak. Mindegyikük saját gyermekükként nevelt. Érthető, hogy legszívesebben Petőfi szavaival tudnám érzékeltetni a hozzájuk fűződő viszonyomat: „és csüggttem ajkán szótlanul, mint gyümölcs a fán”.

A nép, a nemzet, az egyház napszamosai voltak ők, – méltók arra, amire Széchenyi Istvánt nevelte az apja: köszönetként csókolja meg kezüket! A tanítói, pedagógiai hivatás művészetének mesterei két tehetséggel vannak megáldva: hiszik azt, amit tanítanak, és tanítványaikat saját egyéniségük hatására az igazságok elfogadására teszik képessé.

Vagyis a mit és a hogyan olyan összefonódásáról van itt szó, mely képes „csodákat” művelni. Például azt, hogy a tanuló még a legellenszenvesebb tantárgyat is képes kiváló eredménnyel elsajátítani, egyedül azért, mert kimondhatatlanul tiszteli és szereti az „utálatos” tantárgy tanítóját! Az ilyen pedagógus szárnyakat tud adni tanítványainak... Mindezt hatványozott, sőt a legtökéletesebb mértékben megtalálom Jézus Urunkban, a Tanítómban!

*

Miket lát és hall Jézus? Vagyis milyen „tudományra” oktat minket? Mivel a könyv második részében erről úgyis lesz részletesen szó, ezért itt most csak néhány alapvető igazságra hívom fel a figyelmet. De már előre jelzem, hogy Jézus „tanrendje”, iskolájának leckéi, közösségi és „házi” feladatainak elfogadása, követése, megvalósítása nem könnyű. Sohasem volt az, – a ma emberének azonban különösen nehéz. Minél színesebb és hangosabb az evilági élet, annál több erőfeszítésünkbe kerül kimondani a nemet és választani az igent. Amilyen mértékben megtelítődünk az evilággal, olyan mértékben csökken az „ingerküszöbünk” finomsága az égiekre. Aki maradéktalanul azonosul az anyagelvűség elméleti és gyakorlati normarendszerével, nehezen tud eligazodni Jézus eszmerendszerének koordinátái között.

Jézus szemében ugyanis más a „kicsiny” és más a „nagy”, – és ami itt „elsőnek” számít, Jézusnál alighanem mindig „utolsó” helyre kerül!

Aki itt megjártassa az „urat”, az esetleg odaát szájalmas szolgálja a pokolban. Aki itt mindenkit bírál, elítél és megkövez, azt maga az Isten teszi az abszolút igazság mérlegére, és jaj annak! Aki itt megtért, bűnbánó utcanő volt, az Jézus szemében hamarabb üdvözülni, mint a büntelenségére gögös „igaz”. Aki gögijében elfelejti, hogy nem a maga erejéből lett szent és azt gondolja, hogy „imaszóját” lobogtatva jogosan megy előre egészen az oltárig, az nem is sejtí, hogy a templom leghátsó oszlopánál meakulpázva térdelő nyilvános bűnös kedvesebb Jézus szemében, mint ő. De az sem biztos, hogy a fémpénzét hangosan perselybe dobó dúsgazdag nagy ajándékának Jézus jobban örül, mint a szegény asszony egyetlen kis fillérekéjének, – mellyel a papok ugyan nem sokra mennek, de az Isten igen, mert a gazdag vagyonának egy ezrelékét sem adta oda, a koldus azonban nagylelkűen odaadta az Úrnak azt a fillért, ami egész vagyonát jelentette.

Mindazt tehát, aki Jézus iskolájába be akar iratkozni, készüljön fel erre a „fejetetejére” állított értékrendszerre, hogy ne érje meglepetés. Közismert, hogy az úrhajósokat éveken keresztül olyan mesterségesen előállított vákuumban képezik ki a legkülönbözőbb manőverekkel, melyek segítségével eldönthető, hogy egyáltalán alkalmas-e az illető jelölt a földi gravitáción kívüli feladatok elvégzésére.

Jézus iskolájában nem ilyen jellegű aszkézisre kell gondolnunk, – de arra igen, hogy tudjunk lemondani egyéni elképzeléseinkről, ha azok akadályoznának Krisztus követésében.

*

Jézus iskolájának „első” osztályában a főtárgy, vagyis tanításának legalapvetőbb fejezete, mondhatnám ábécéje, maga az Isten-fogalom.

A Jahve és az Adonaj arcképe nem tökéletesen azonos azzal az Istennel, akit Jézus lát.

Jézus, – mint láttuk az előbbi fejezetben – az Istent azonosítja az abszolút Szeretettel! „Isten maga a szeretet” (1Jn 4,8-16).

És ráadásul szeretetével mindig mindent és mindenkit megelőz, mert „Isten előbb szeretett minket” (1Jn 4,9).

Jánosnak, a szeretett tanítványnak ez a kijelentése szinte eszelőssé tette Ágostont és sok más szentet. Többek között ez a jánosi mondat mélyítette el az egyházatyákban, különösen szent Ágoston lelkében azt a teológiai eszmélődést (Belon püspök kifejezése), mellyel

kapcsolatba hozzák magát a teremtést is. Ennek lényegét, ha nem is szó szerint, ebben a mondatban foglalhatnánk össze: Deus creando aliquomodo extasim passus est! Vagyis amikor az Isten elhatározta (pontosabban: elhatározza!), hogy megteremti a világot, valamiképpen – emberi szóval, dadogással kifejezve – „extázisba esett”. A görög kifejezés nem azonos a mi mostani elkoptatott és nem egyszer pszichésen értelmezett szavunkkal, hanem a lényegre hívja fel a figyelmet: az extázis ugyanis annyi, mint kilépni önmagunkból!

A Teremtő Isten „kilép” önmagából, hogy megajándékozzon minket.

Különbözik ez a szeretet lényege. Ha valaki igazán szeret, a másikra figyel, „elhagyva” önmagát, kilép („extasim passus est”) a maga köréből, hogy közelítsen a másikhoz.

Odáig eljutott az emberi gondolkodás, hogy a világot Valaki mozgatja, akitől ered a mozgó energia, de őt senki sem mozgatja (Aristotelész), de azt egyedül Jézus látta és hallotta, hogy ez az energia az abszolút Szeretet. Az egyetlen Tanítónk, Jézus, ezt olyan alaptételnek, ősigazságnak érzi és tanítja, hogy erre vezet vissza mindent: a madarakra, virágokra is ez a Szeretet vigyáz, ez öltözteti a mezők liliomát Salamon király pompás ruházatánál is elbűvölőbben, – ez él az édesanyák szívében, akik elfeledkezve a vajúdság gyötrelmeiről, „kilépnek” önmagukból és örülnek, hogy új élet született általuk a világra, – ez a szeretet lüktet az apák szívében, amikor éhes gyermekeiknek kenyeret adnak és nem követ, ugyanúgy, ahogy Jézus is tette több ezer éhes családdal...

Ez a gondviselő isteni Szeretet várja vissza az atyai ház vagyont elherdáló tékozló fiút, és ez kutatja fel a minduntalan elcsatangoló bárányt, és veszi vállára, hogy hazavigye az ég angyalainak örömmujongása közepette... Mindezt valahogy még fel tudja fogni szűk korlátok között mozgó emberi agyunk, de azt, hogy ez az Ős-Szeretet valamiképpen még a pokol létezésével is kapcsolatba hozható, nos ezt csak Dante hívó szeme tudta felfedezni az Inferno bejárata előtt.

És minden bizonnyal helyesen teologizál, amikor az isteni igazság, a megdönthetetlen hatalom és bölcsesség mellett ott találja a mindent mozgó, életre hívó Szeretetet: „Fecemi... il primo Amore” (Inferno 3. ének 9. verssor) az első, vagyis az Ős-Szeretet, a mindent megelőző Amore!

Mindez azonban csak bevezetés, prelúdium ahhoz, amit az Úr Jézus lát és hall, és amit nekünk el akar mondani. Mert nemcsak a világ teremtését és fenntartását tulajdoníthatjuk az isteni Primo Amore-nak, hanem azt a minden emberi fantáziát felülmúló mentési akciót is, melyet épp Jézusra bízott az Isteni Szeretet. És ha valaki némi kételkedéssel fogadta az ágostoni-dantei okoskodást, akkor a Megtestesülés tényét és annak legbensőbb indítékát, vagyis az Ős-Szeretet felénk fordulását kénytelen térdre borulva megvallani, hiszen ez nem teológiai eszmélődés csupán, hanem Jézusnak, az Isteni Logosznak, az Istent látó és halló Igének nyílt vallomása azon a bizonyos éjszakán, amikor az örökös kételkedők megszemélyesítőjének, Nikodémusnak ezeket mondta: „Úgy szerette Isten a világot, hogy Egyszülött Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen” (Jn 3,16).

Vagyis megismétlődik az „extasim passus est”. Isten, épp azért, mert maga az Abszolút Szeretet (Primo Amore), megint „kilépett” önmagából.

Idézem újból Jacques Guillet jezsuita biblikus teológus szavait: „ez feltételezi azt, hogy valami történt Istenben, Isten szívében: elhatározás, döntés, szabad szeretet-aktus”.

János evangelistán kívül különösen Pál apostolt ragadja meg ez a mindent felülmúló szeretet. Hihetetlen merészséggel arról beszél, hogy mit élt meg Isten, amikor odaadta értünk Fiát: „Isten azzal bizonyítja irántunk való szeretetét, hogy amikor még bűnösök voltunk, Krisztus meghalt értünk” (Róm 5,8).

Sőt kimondja azt, amit mi talán nem is mernénk megfogalmazni: „Ő (vagyis az Atya) tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért” (Róm 8,32). És hogy nem elvont eszmefuttatásnak szánta ezeket a megdöbbentő szavakat, felbontja, és a többes számú

általánosítás helyébe önmagát és Jézushoz való viszonyát helyezi: „Krisztus szeretett **engem**, és önmagát adta **értem**.” (Gal 2,20)

Lehetetlenség nem észrevenni, hogy az „engem” és „értem” épp azt jelenti, hogy Pál apostol és vele az összes neves és névtelen misztikus az isteni „extasim passus est” tényét saját személyére vonatkoztatja.

A Krisztus-követést éppen ezért nem szabad csupán aszkézisnek felfogni, hanem s szeretet viszonzásának: ha Isten **engem** így szeret, akkor most **nekem** is tennem kell valamit **Érte** és azokért, akiket **így** szeret!

Bár a Találkozások Jézussal című meditációmban már említettem, itt újból idézem a francia liturgia extatikus felkiáltását a húsvéti Exultet szellemében, mely épp erről a „pazarló”, „észbontó” isteni Szeretetről ezt meri mondani: „L’amour de Dieu c’ est folie”, vagyis az Istennek ez a mindent felülmúló szeretet-kitörése emberi mércével mérhetetlen, quasi „őrültség”: „extasim passus est”: önkívület!

Ezt csak az értheti, aki már megkísérelte önmagát, életét odaadni viszonzásként Istennek. Itt kezdődik a mindannyiunk számára elérhető misztika, mely nemcsak a kiváltságosoknak van fenntartva, hanem minden Krisztus-követőnek.

*

Az ige a nyelvtanban mindig azt jelenti, hogy a beszélőnek fontos mondanivalója van, – ha állítmány, akkor határozottan „állít”, kijelent valamit. Jézus minden alkalmat megragad, hogy beszéljen, elmondja azt, amit „távcsövén” át lát, és amit isteni hallásával hall. Ez maga a reveláció, a kinyilatkoztatás = a tanítás!

Ki nekem Krisztus? Ő a Tanítóm... én a tanuló. Ő csodálatosan tanít, én ámulva hallgatom!

A Mesterem

Jézus követői már a kezdet kezdetén észrevették, hogy másként tanít, mint Izrael többi tanítója. Abban az időben ugyanis az volt a szokás, hogy azok választották meg tanítójukat, akik el akarták sajátítani a Törvény ismeretét, rejtett titkait, a Szövetség tudományát. Néhány évig tanítványul szegődtek, majd tanítójuk, a rabbi „felszabadította” őket, és azontúl már ők is taníthattak, magyarázhatták a Tórát, a Prófétákat. – Ezzel szemben Jézus maga választotta ki tanítványait. Nem lehetett bárki az ő tanítványa. Még az sem, aki nagyon szeretett volna hozzá szegődni. Gondoljunk arra a fiatalemberre, aki feltűnően ragaszkodott Jézushoz, és mindent elkövetett, hogy beállhasson követői szűkebb táborába. Mégsem sikerült, mert a feltételeket Jézus szabta meg! „Előbb oszd szét vagyonodat, aztán vedd fel kereszteted és kövess engem (Mk 10,21). A „kövess engem” előtt mindig van valami, amit teljesíteni kell a tanítványnak. Legtöbbször ezt az önjelöltek nem szokták megtenni. Éppen ezért maga Jézus választja ki azokat, akikről eleve tudja, hogy mi lakik a lelkükben. Ezért jelenti ki egyértelműen: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak ki titeket! (Jn 15,16).

Éppen ez a legbensőbb titka annak a viszonynak, ami Jézus és tanítványai között van: Jézus nem hagyja el őket és nem engedi el őket. Szoros kapcsolatot teremt velük. És nemcsak az „oktatás” óráiban van tanítványaival, hanem velük jár-ke, velük él, megosztja velük legmélyebb titkait. A Mester több mint a Tanító. Az érettségi után akarva, nem akarva elválnak a tanár és a tanítvány útjai. Jézusnál, a Mesternél ez másként van! Feladatokat bíz rájuk, gondjukat viseli, tud minden jó és viselt dolgaikról. Különleges kapcsolat szövődik Jézus és a tanítványai között: örülnek, ha vele lehetnek, és szomorúak, ha távozik tőlük (Jn 16,20). És ha rátalálnak, repes a szívük az örömtől (Lk 24,32). Elég, ha messziről felismerik alakjának körvonalait, és örömben felkiáltanak: „Az Úr az” (Jn 21,7). Jellemző, hogy bár együttvoltak a tanítványok, de csak János, „kit szeretett az Úr”, vette észre a parton rájuk váró Mesterüket.

Jó ezen egy kicsit elgondolkoznunk, mert ebből is látni, hogy nem is olyan könnyű minden tanítványnak felismerni őt. János felismeri, a többi nem. Sőt, Péter idegennek látja, és ingerülten válaszol az „illető” kérdésére. Tudniillik Jézus akarattal kérdezi tőlük – hogy úgy mondjam – provokálja őket a sikertelen halfogás után, hogy fogtak-e valamit? A hirtelenkedő Péter ingerülten csak annyit kiált a part felé: „Nem”. Ingerültsége csak akkor csillapodik, amikor Jánostól hallja, hogy a parton álló és őket kérdező nem idegen, hanem maga Jézus. Annyira el volt foglalva önmagával, élete problémáival, az éjszakai sikertelen halfogással, hogy nem is vette észre Jézust! De mihelyst ráébredt a valóságra, azonnal bevetette magát a vízbe, és úszva, szaladva, magára véve köntösét („mert neki volt vetkőzve”) rohant Jézushoz (Jn 21,7). Még az sem érdekelte, hogy közben megtelt nagy halakkal a hálója. Mintha azt mondaná: mit érdekel engem a háló, a hal, ha a parton Jézus vár engem?! Végül a többinek is annyira bizonyossá vált Jézus jelenléte, hogy egyikük sem kérdezte: „ki vagy?”, – hiszen **tudták**, hogy az Úr az!” (Jn 21,13)

Épp erre lenne nekünk is szükségünk! Ennek a meditációnak is az a célja, hogy észre vétesse életünk útvesztőiben a ránk váró Jézust. És nemcsak megláttatni, hanem olyan evidenssé tenni, hogy ne is kelljen kérdezni: „Te vagy az Uram?”

*

A Mester több mint a Tanító! Nemcsak oktat, de feladatot is bíz a tanítványaira. Az a bizonyos mondat az Utolsó vacsorán, melyben értésünkre adja, hogy nem mi, hanem ő választott ki minket, még mást is tartalmaz, – épp a lényegét, ami a kiválasztás szerves része és elválaszthatatlan következménye: „...én választottalak ki titeket **és arra rendeltelek, hogy munkátokkal gyümölcsöt hozzatok: maradandó gyümölcsöt**”. Tehát aki Jézus tanítványa, vagyis kiválasztottja, arra ő feladatot bíz, elvárásai vannak vele szemben: dolgoznia kell („munkával gyümölcsöt hozni”), és nem is akárhogyan: eredményesen („maradandó gyümölcsöt”) kell teremnie. Ha a Mester több, mint a Tanító, akkor az apostol is más, „több”, mint a tanítvány. Azért más, mert képviselnie kell Mesterét a legkülönbözőbb helyzetekben mindig és mindenki előtt.

Ehhez azonban különleges viszonyra van szükség. Épp arra, amit Péter és apostoltársai éreztek Jézus iránt. Éreztek és cselekedtek! A szoros, eltéphetetlen kapcsolat Mester és apostolai között nem más, mint a szeretet. Nagycsütörtök éjszakáján Jézus nyíltan kéri tőlük: szeressetek engem! „Ha szeretnétek engem”... (Jn 14,28). És hogy ezen mit ért, félreérthetetlenül megmagyarázza: „Aki ismeri és megtartja parancsaimat, az szeret engem” (Jn 14,21). Nem érzelmi kötődésről van itt szó csupán, – annál többről és nehezebbről! Vállalni őt és a ránk bízott feladatot, a „maradandó gyümölcs” megtermését. A Jézus iránti élő, eleven, egzisztenciális szeretet, személyes kapcsolat nélkül elképzelhetetlen a Krisztus-követés! Nem ok nélkül kérdezi Jézus Pétertől épp az előbbi jelenet után, nem is egyszer, de háromszor, hogy képes-e őt jobban szeretni, mint mások? Az apostoli küldetés bizalmi kérdés. Jézus előbb vallomást vár Pétertől, és csak ezután bízta rá legnagyobb kincsét, az Egyházat: minket, lelkünket, sorsunkat.

Pünkösöd után az apostolok ennek jegyében kezdték el működésüket. Péter soha nem felejtette el ezt a vallomástételt, és amerre ment, tanúságot tett Mesteréről. Hiába tiltották el Jeruzsálem vezetői, kiállt mellette, és vitatkozott még a főpapokkal is. Szinte nem lehet ráismerni, – ez már nem az a Péter, aki volt eddig. Szemébe vágja a főtanácsnak, Jézus elítélőinek, az inkvizitoroknak, hogy meggyilkolták Izrael felkentjét, a Messiást! És amikor a negyven éves béna férfit meggyógyította János apostollal együtt, ezzel a merész kritikával illette a tanács tagjait: „Hát tudjátok meg, hogy mi annak a názáreti Jézus Krisztusnak segítségével gyógyítottuk meg ezt az embert, akit ti keresztre feszítettetek... Ő az a kő, melyet ti, az építők elvetettek, de mégis szegletkövé lett” (ApCsel 4,12). A teremben mindenki

meghült a vér. Az inkvizítorok felhördültek, mert megértették a vádat: „Ti most ránk akarjátok háritani annak az embernek a vérét!” (5,28)

Mi más ez, mint hitelesítése annak a vallomásnak, melyet hónapokkal előbb Péter apostol tett az Úrnak: „tudod, hogy szeretlek téged!” Ilyen vakmerővé csak a szeretet képes átalakítani egy gyáva embert. Hol van már az a Péter, aki Nagypéntek hajnalán egy szolgálólánynak kérdésére szégyenteljesen azt hazudta, hogy nem is ismeri Jézust!?

A témát nem véletlenül említem. Korunk, helyzetünk ugyanis majdhogynem azonos az éppen működni kezdő jeruzsálemi egyház életével. A párhuzam egyértelmű! Az akkori inkvizítorok – látván, hogy tízezrével csatlakoznak Jézushoz – azt akarták elérni, hogy az apostolok még nevét se ejtsék ki. El akarták némitani őket! Féltek az igazságtól, az egyre erősödő Egyháztól: „nincs szükségünk Jézusra”. – Mi is ugyanilyen helyzetben vagyunk. Népünk előljárói nagyon jól tudják, hogy néhány évtizeddel előbb 60%-ban hirdethettük gyermekeinknek, értelmiségi-munkás-paraszt fiataljainknak Jézus nevét és evangéliumát, örömhírét, – ma még 3%-ot sem érünk el. Hiába állnak sorba a szülők az egyházi iskoláink kapuja előtt, hiába van háromszoros túljelentkezés! Félnek Jézustól, – sőt megtiltják az ország összes ún. állami iskoláiban, hogy nevét kiejtsük, hogy ismertessük legalább tanításának lényegét: Szeresd felebarátodat, és szeresd Uradat, Istenedet, Teremtő Atyádat! – De a párhuzam folytatása még aktuálisabb. És éppen emiatt hozom elő a témát. Mert most nem sopánkodnunk kell, hanem nyíltan feltenni önmagunknak a kérdést: vannak-e közöttünk olyan apostolok, akik mindig és mindenütt tanúságot tesznek Jézus, a Mester mellett? Hol vannak a Péterek, Jánosok, akik a mostani inkvizítorok elé mernek lépni és meg merik mondani: „Mi nem hallgathatunk”. Hiába akartok elnémitani minket, – tudjátok meg, hogy nekünk és gyermekeinknek szükségünk van Jézusra, „mert nincs más senki az emberek közt az ég alatt, akiben üdvözlünk lehetne” (ApCsel 4,12). Miért találunk ilyen kevés tanúságtevőt sorainkban? A válasz – sajnos – az előbb említett tézis első tételénél keresendő, a párhuzamba hozott téma első részében. Alighanem az az oka hallgatásunknak, hogy nem ismerjük és éppen ezért nem is szerethetjük Jézust! Ismerni – szeretni – és neki vallomást tenni. Ez a sorrend! Megfordítva nem megy, – abból legfeljebb újabb kudarcok sorozata várna ránk. Ezért életbevágó sorskérdésünk tisztázni, hogy ki nekünk Jézus Krisztus?!

*

Elgondolkoztató az a történet, amit 1907 nyarán jegyzett fel útinaplójában Borghese herceg, a nagy utazó. Abban az időben merész vállalkozás volt autóval nekivágni a Gobi-sivatagnak. Borghese Pekingből két hónap alatt jutott el ide. A sivatagban végre egy fix pontot figyelt meg társával. A pang-kiangi telegráf állomás volt ez, mely nyolcnapi járásra volt a legközelebbi emberlakta helységtől. Megragadták a kínálkozó alkalmat és sürgönyt akartak küldeni Európába, hozzátartozóiknak; életjel a sivatagból! A hivatalvezető felveszi az eléje tett szöveget, és ráírja a sürgönyre az 1. számot. „Ez ma az első sürgöny?”, kérdi Borghese. „Nem, kérem. Ez az első, amióta a hivatal felállították. Hat év óta Önök az elsők, akik innét a sivatag belsejéből üzenetet küldenek.” És közben egyik karaván ment el a másik után gazdag rakományokat cipelve tevék, igásállatok hátán... Mintha mi is ilyenek lennénk. Sivatag kellős közepén élünk, – beállunk a karavánba, cipeljük mindennapi életünk batyuit, és elmegyünk egy különleges értéket közvetítő, üzenetet továbbító „állomás” mellett. Jézus Krisztus akaratából az ő Egyháza rendelkezik ilyen természetfeletti üzeneteket közvetítő-adó és vevő-„távírdákkal”. És milyen kevés vándornak, keresztény szülőnek jut eszébe, hogy megálljon és legalább hetenként egyszer, vasárnap családjával, gyermekeivel együtt „üzenetet” küldjenek az Istennek, és választ kérjenek az Úr Jézustól, a Mestertől. Pedig a sivatagban utazni életveszélyes vállalkozás. Tele van csapdával, és könnyen eltévedhetnek a karavánok. Nincsenek kitaposott utak, mert a homokviharok betemetnek mindent. És közben az állomás vezetője, a posta

mestere türelmesen várja a hozzá betérőket. A bejáratnál hatalmas betűkkel írt eligazító várja az utasokat: „Én vagyok az Út...” A Mester nemcsak tanít, hanem utat mutat, melyen megmenthetjük a magunk és családjunk, társadalmunk, hazánk életét a sivatagban.

Lényegében ez itt a legfontosabb kérdés: rátalálok-e Jézusra? Szoros kapcsolatban állok-e Vele?

Ettől függ, hogy melyik embertípushoz tartozom a „sivatagban”, az élet forgatagában. Az egyiket azok alkotják, akik nem ismerik, vagy nem is akarják megismerni Jézust. A másikat azok, akik keresik, meg akarják ismerni, találkozni kívánnak vele, sőt mesterüknek fogadják. A kérdés annyiban bonyolultabb, mert a két típus egymás mellett él, mint a konkoly meg a búza. Tudvalevő, hogy „menet közben”, a vetés első fázisában nem nagyon lehet megkülönböztetni egyiket a másiktól. Ezt az aratás Urára kell bízunk. Mi legtöbbször csak az események végén vesszük észre, hogy ki melyik típushoz tartozott. A két típus két életszemléletet vall, de ennek felismeréséhez is idő kell, történelmi távlat. Ha az ember arra gondol, hogy az 1700-as évek végén egy Lyon melletti faluban a Vianney család gyermeke, a kis János hogyan ámulta-bámulta az utcájukon átvonuló katonákat, akik között masírozott egy 27 éves barnahajú alhadnagy is, és szerette volna előre látni kettőjük sorsát, aligha láthatta volna, hogy itt az előbb említett két életszemlélet nézett egymásra. Az alhadnagy ugyanis a későbbi Bonaparte Napoleon volt, akinek kezéhez százazrek élete, vére és tragédiája tapadt, – a másiktól az az arsi plébános lett, aki Mesterének vallotta Jézust, és százazreket vezetett Istenhez. Az egyik Jézusért élt, a másik önmaga dicsőségét kereste... Két ember, – két típus –, két életeszmény.

Morus Tamás, a lord kancellár és VIII. Henrik, a király. Az egyik odaadja még az életét is Jézusnak a verpadon, – a másik mindenkit kiírt, aki útjában áll és örült terveit bírálja. Két ember, – két életszemlélet. Az értékelés csak később történik: VIII. Henrik sírja jéghideg, dísztelen márvány, – a vértanú Morus Tamás sírján mindennap friss, gyönyörű virágsokor...

Az életet azért kaptuk, hogy válasszunk: az igazságokat fogadjuk el, vagy az állandóan változó nézeteket?

Amikor Heine elbűvölve állt az antwerpeni dóm előtt, ezt a megszívlelendő kijelentést tette: Akik ezt építették, azoknak volt hitük, hittek a hitigazságokban. Nekünk csak nézeteink vannak. De nézetekkel nem lehet dómokat építeni! Csendesen hozzáfűzöm: nemcsak dómokat, de életet sem!

Ki nekem Jézus Krisztus? Tanítóm és Mesterem, akinek vallomást tettem Péter apostollal együtt: Mester, Te mindent tudsz, azt is, hogy szeretlek Téged. És éppen ezért Te vagy életem szegletköve, akinek igazságaival építeni igyekszem az antwerpeni dómnál is fölségesebb Egyházadat mindenütt, ahol akarod... Utam! Igazságom! Életem!

A Győztes

Lehet, hogy többen provokációnak ítélik, hogy épp a mostani időkben merek azzal előállni, hogy Jézus Krisztust az élet, a történelem győztesének nevezem. Sőt az egyetlen győztesnek!

A kérdést csak bonyolítja, hogy maga Jézus is számtalanszor olyan kijelentéseket tett, melyek ellentmondani látszanak a magabiztos állításomnak. Ilyen esetekben szokta mondani Aquinói Tamás: „videtur, quod non”. Vagyis, úgy látszik, hogy a tézis nem igazolható. Hiszen az Úr Jézus gyakran krízishelyzetekről beszél mind a maga életével, mind az egyházával kapcsolatban. Egymásután háromszor is figyelmeztette tanítványait, hogy milyen rettenetes halál vár rá; és nem rejtette véka alá azt sem, hogy az őt követőknek is sok szenvedésben lesz részük. Milyen győzelemnek, vagy győzelmi esélynek lehet azt a kijelentését tekinteni, hogy „ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak”, hiszen a tanítvány nem lehet különb a mesterénél. (Jn 15,20; Lk 6,40)

És vajon hova soroljuk az apostolok kétségbeesett kiáltását a már-már elmerülő csónakból? „Mester, segíts, mert elveszünk” (Mt 8,25). És milyen győzelem az, amikor a nyáj soha nem

lehet biztonságban, mert farkasok ólálkodnak a bárányok körül, és ráadásul a pásztorok között sem mindenki megbízható. Van közöttük béres is, aki belülről bomlasztja a virrasztók fegyelmét, és elszalad, magára hagyván a védtelen nyáját (Jn 10,12).

Mindebből épp azt a következtetést lehet levonni a logikusan gondolkodóknak, hogy Krisztus egyháza a világ legveszélyeztetettebb intézménye, és a győzelem-ittasság helyett inkább azt a kérdést kellene megfogalmaznunk: vajon van-e még esélye az Istennek, hogy az embereknek legalább egy része elfogadja Őt? És nem logikátlannak, zavart agyúnak kell-e tartanunk azt, aki a fenti figyelmeztetések ellenére azt állítja, hogy Jézus Krisztus az egyetlen győztese az életnek és a történelemnek?

Bár senki sem szereti, ha zavart gondolkodásúnak, illúzió-kergetőnek tartják, mégis kitarok az alaptétel igazsága mellett. Az azonban tény, hogy Jézus győzelmeinek rejtett élete van! Földhöz ragadt ember aligha veszi észre ezeket, mert hályog van a szemén...

A másik ok magában a szemléletmódban keresendő. Érdekes megfigyelni magunkat, hogy mennyire egy dimenzióban szemléljük az életet. Általában egymásutániségben vonulnak el előttünk a dolgok, az események. Még az is nehezünkre esik, hogy egymásmellettséget erőltessünk szemléletünkre. A felgyorsult, rohanó világban pedig még inkább kisarkítjuk a dolgokat, és végletekbe esünk: vagy napsugarasnak látunk (szeretnénk látni) mindent, vagy a legsötétebb szemüvegen át nézzük sorsunk alakulását. Annyira hiányzik belőlünk a metafizikai érzék, hogy úgy kell meggyőzni minket a felhők fölötti kék ég valóságáról. Az érzékeinkkel megtapasztalt dolgok, történések nem véglegesek. A szemlélődő értelmünk sok megtapasztalás révén tudja és hozzávetőleges pontossággal ismeri a jelenségek belső titok-rendszerét. Ebben jön segítségünkre a hit, melynek épp az a lényege, hogy olyan dolgokat is lát – bár most még csak homályosan és tükör által –, melyeket „fizikai” szemmel nem veszünk észre...

Az Úr Jézus erre a szemléletmódra neveli a tanítványait és minden követőjét ma is. A legegyszerűbb példái, analógiái épp ezt a célt szolgálják. – Van-e egyszerűbb „jelenség”, mint az apró mustármag? És mégis mit tárt lelkük elé az apostoloknak? A fejlődés egyes fázisainak együttesét festette le szavaival: olyan óriás fát jelenített meg mindenki szeme láttára, hogy még a madarakat is odaképzelték fészkestől együtt. És hogy még teljesebb legyen szavainak, állításainak hitele, nos a földbe vetett mag fölé hajol, hogy megmagyarázza tanítványainak az élet titkát: előbb ennek a kis magnak szét kell mállnia, meg kell halnia, – látszatra el kell rothadnia – hogy új élet, a leendő fa csírája megszülethessen belőle (Mt 13,31 – Jn 12,24).

Aki Jézus Urunktól eltanulja ezt a látásmódot, megérti, hogy mi a különbség az említett „egymásutániség” és az eseményeket összefüggéseiben „egyszerre” látó szemléletmód között. Az előbbi például csak a földbe került mag széjjelesését, meghalását látja, – a másik, Jézus szemével meglátja a felbomlásban a csírat, az életet is, a vajúdásban az élet örömét, mely elfelejteti a gyötrődést, és felkiált ujjongva: ember született a világra! (Jn 16,21)

*

Minderre azért kellett rámutatnom, hogy Krisztus győzelmeinek a titkát meg tudjuk fejteni. Amikor a szentmisében felmutatom az Eucharisziát, mindannyian fennhangon mondjuk, énekeljük: „halálot hirdetjük Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat, míg el nem jössz”. Tehát a halás és a feltámadás együttes szemlélete kell ahhoz, hogy Jézus Urunkat, mint az élet és a történelem egyetlen győztesét szemléljük, csodáljuk!

Milyen győzelmekről van szó? Ki tudná felsorolni az összeset? Íme néhány:

Jézus Krisztus a belső, erkölcsi rend győztese! – Emberi létünkől elválaszthatatlan a jónak és a rossznak viadala. Az öntudatra ébredéstől kezdve halálunk órájáig az a harc dúl bennünk, amit Pál apostolnál hitelesebben még senki sem tudott megfogalmazni: „...magam sem értem, mit teszek, mert nem azt teszem, amit szeretnék, hanem, amit gyűlölök... akarni ugyan kész volnék, de arra, hogy a jót meg is tegyem, nem vagyok képes... A belső ember szerint

örömöt találok Isten törvényében, de más törvényt tapasztalok tagjaimban: ez küzd értelmem törvénye ellen és a bűn törvényének rabjává tesz...” (Róm 7,14-25). A helyzet oly drámai, mint amilyen volt az élet-halál harcát vívó bárka „legénységé”. De! – és itt lehet tetten érni megint a minden emberi drámát megoldani tudó Győztest: a tomboló viharban jelen van Jézus! Igaz, hogy bár a hullámok becsaptak az elmerülő-félben lévő csónakba, „Jézus a bárka farában egy vánkoston aludt” (4,38). Az evangéliumi tabló nemcsak hiteles, de jelképes is az elmélkedő ember számára. Kell-e nagyobb kontraszt, mint ami a megrettent, edzett halászok és a vánkoston békésen alvó Jézus között tátong, aki – és ezt ne feledjük – Péterék szemében „csak” ács volt! Mégis Ő a győztes. Hiszen nem a víznek, a bárkának, a viharnek szakembere: nem Péter vagy János csendesítette le a „tengert”, hanem Jézus, a Krisztus!

Éppen ezért érdemes összevetni a vihar lecsendesítésének történetét az imént idézett páli vallomással, melynek a Szentírás magyar fordítója ezt a címet adta: Az ember belső meghasonlottsága. Mennyire egybevág a kétségbeesett apostolok „Uram, Uram, ments meg minket, mert elveszünk” Pál felkiáltásával: „Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halálra szánt testtől”, vagyis az ember erkölcsi tehetetlenségétől?! A válasz mindkét esetben az Egyetlen Győztesbe vetett biztonságtudatban található meg: „Hála legyen Istennek, Jézus Krisztus, a mi Urunk által” (Róm 7,25). Akár fizikai, akár lelki, erkölcsi örvénybe kerülünk, egyetlen reményünk a mindent elrendezni tudó Jézus Krisztus, aki Úr! Mindkét esetben a győzelemnek az a feltétele, hogy Őt, az életünk, sorsunk bárkájában „Alvót” felébresszük, sőt görcsösen belekapaszkodjunk, és a beléje vetett bizalmunk jeleként állandóan, kitartóan „kérleljük” (Mt 8,25), sőt „kiáltunk” Hozzá! (Lk 8,24).

*

A hívő ember, különösen ha történész, azt is fel tudja mérni, hogy Jézus Krisztus nemcsak egyéni sorsunk ura és belső vívódásaink győztese, hanem azt is, hogy a történelemben is úr, – és nemcsak az egyháztörténelemre gondolok, hanem „úr, s király a föld felett”. Az augustinusi Civitas Dei nyomában járva, kirajzolódik előttünk a Schütz Antal által megfogalmazott „Isten a történelemben” perspektívája, vagyis az a meglátás, hogy az emberiség – minden látszat ellenére – kis lépésekkel ugyan, de előre halad. A nagy gondolkodók ezt a szerpentinhez vagy a spirálhoz hasonlítják. Vagyis nem látványosan, „toronyiránt” halad a kívánatos legmagasabb csúcs felé, hanem „vargabetű” módján, kacskaringós utakon járva. Senki nem tagadja, hogy a haladás mentén rengeteg az iszap, a törmelék, a szenny, a háború, – mégis lehetetlen nem látni, hogy a Jézus Krisztus által hirdetett evangéliumi eszmék kovászként járnak át a történelem minden egyes fázisát. De az is tény, hogy ennek felismeréséhez is ugyanaz a szemléletmód szükséges, melyről az elmélkedés elején szó volt. Látni kell az egyes korszakok talajába elvetett „mag” szétmállásában, megsemmisülésében az új életnek, új eszméknek megszületését. Valahogy úgy, hogy az ősi mondás érzékelteti, ti. a semen christianorum, az új keresztény generációk világra jöttét legtöbbször a mártírok Golgota-járása, vérverejtékezése előzi meg. Hogy ez a jézusi látásmód mennyire hiányzik itt nálunk, még a hívők körében is, mutatja az a pesszimista és velejéig hálátlan magatartás, ahogy szemléljük az elmúlt évtized eseménysorozatát. Mert ha valakinek nem volt elegendő az emberi mivoltunkat meggyalázó hitleri örjögés feletti istenítélet, akkor legalább a szemünk láttán összeomlott, elemeire szétesett sztálini sátánizmus lesöprése a történelem színpadáról, csak kinyithatná a szemünket. Ritkán szokott ekkora léptekkel és ilyen látványosan megjelenni a történelemben a Győztes Isten. Az első hónapok eufóriája után mindenki elfelejtette talán saját családjá, egyháza, hazája kálváriáját? Pedig, ha hét évvel ezelőtt valaki azt hirdette volna, hogy kártyavárként omlik össze Babilon, bizonyára kényszerzubbonyba csomagolták volna. Még a világ vezetői sem voltak felkészülve ekkora „földrengésre”. Oly váratlanul ért minket is, hogy talán ezért nem vesszük észre a Győztes Isten üzenetét? Pedig már több ezer éve imádkozza, énekliz az Isten

népe azt a zsoltárt, mely előre megmondja, hogyan válaszol az Úr azoknak, akik fellázadnak ellene. „Miért zúgnak a nemzetek, miért szönek hiú terveket a népek?... A Mennyben lakó csak mosolyog rajtuk, az Úr kineveti őket. De haragjában egyszer majd rájuk rivall, dörgő szava rémületbe ejti őket”. És ekkor adja át hatalmát Fiának: „Királyommá magam tettem őt... örökségül neked adom a népeket, tulajdonod lesz a föld minden határa” (2. zsoltár). Ezért mondhatta az apostoloknak: „Nekem adatott minden hatalom mennyben és a földön” (Mt 28,19).

Ezt lehet elfogadni, – ez ellen lehet fellázadni, de akkor is igaz marad, amit örök útravalónak szánt nekünk az Utolsó vacsorán: „Bízzatok, én legyőztem a világot” (Jn 16,33).

Julianus aposztatáról, Nagy Konstantin unokájáról azt jegyezték fel, hogy bár keresztény nevelésben részesült, elhagyta hitét, üldözte a keresztényeket, és lelkében megvetette Jézust, akit gúnyosan csak „galileai ácsnak” nevezett. A róla szóló legenda szerint cinikusan megkérdezte Jézustól: „mit csinálsz most, te názáreti?” Mire Jézus előre látva közeli halálát, így válaszolt: „Épp ácsolom koporsódat”. A fiatal, mindössze 30 éves császár a Szászánida Királyság ellen indított hadjáratban csata közben megsebesült, és meghalt. Utolsó perceiben is Jézussal viaskodott, – öklét ég felé rázta és ezt kiáltotta: „Győztél galileai!”

Vannak, akik utolsó percig lázadnak ellene. De legtöbbjük nyíltan vagy titokban úgy tesz, mint Ady a holdas téli éjszakában a Krisztus-kereszt előtt. Eleinte unta a faragott képet, s dalolt, hogyha keresztre nézett. Húsz év múltán nagyot fordult lelkében a világ, és gondolatban megint ott jár az erdőben:...” s amit akkor elmulasztottam, megemelem kalapom mélyen. Ott repül a szánom az éjben”. – Vagy a svéd August Strindberg, aki Inferno című könyvében még gyalázta hitünket, majd megtért és ezt írta: „Úgy jártam, mint az a hajós, aki nekivág a tengernek, hogy új földet fedezzen fel, és valahányszor azt hittem, hogy ismeretlen szigetet találtam, mindig kiderült, hogy az a mi régi Bibliánk volt!”

*

„...és országának nem lesz vége!” Hányszor jutott ez eszembe az egy évig tartó Fő utcai kihallgatásaim során, amikor egyik nyomozó a másik után azt szerette volna elhithetni velem, hogy „rossz lóra ültem”, mert az Egyház legfeljebb húsz évig fog élni, és utána egyszerűen megszűnik létezni. Mindent elkövettek, hogy megértessék velem: egy negyvenéves ember nem szegődhet halálra ítélt eszmék szolgálatába!... Némán kellett hallgatnom érveiket, – és ha a Győztestől kapott hitem segítségével állhatatos maradtam is, azt azonban még elképzelni sem tudtam, hogy 30 év múltán Vallomásaim könyvében mindezt ország-világ előtt elmondhatom. Megcserélődött minden! Különbség mindössze annyi, hogy én nem kívánom őket bilincsbe verni, gyötörni, megalázni. Mindössze szabadon akarom elmondani: Uraim, az Ő országának nem lesz vége!

Ahhoz mindenképpen szoktatni kell magunkat, hogy ne „béka-perspektívában” gondolkodjunk, és ne ragadjunk le a változások, szellemi forradalmak mentén szükségképpen felgyülemlett mocsár, iszap, szemét szennyében, hanem vegyük észre az Istentől származó „mag” meghalásának csodáját: az új vetés győzelmét. A mindennapi életben Jézus Krisztus – látszatra – egyik csatát veszti el a másik után; de a végső „háborúnak” mégis ő az egyetlen győztese. A „vereség Istene” (Pilinszky) legyőzhetetlen, mert „vereségébe” eleve bennfoglalatik a feltámadás isteni megfélelője. Az önmagát kiüresítő, még a kereszt botrányát is vállaló Jézust – és követőit! – az Isten „felmagasztalja”. Lehet nagyon elesett, meggyötört, „rácokkal” teli az Egyház, életének biztosítéka az a Jézus, akinek nevére – az Atya akaratából – kénytelen meghajolni minden térd a mennyben, a földön, az alvilágban (Fil 2,11) Rómában éppúgy, mint az Univerzum bármelyik pontján „az Atyaisten dicsőségére”, hogy ezáltal váljék nyilvánvalóvá: Jézus Krisztus az Úr!... vallja utolérhetetlen meggyőződéssel a Saulból lett Pál. De előbb neki is a föld porába zuhanva meg kellett értenie, hogy hiába üldözi Jézust. Miért?

Mert a damaszkuszi úton csak megsejtette, de később felfogta, hogy Jézus Krisztus az élet értelme, mozgatója, aki a világot az „Omega pont” felé vezeti (T. de Chardin). Ő az Alfa és az Omega (Jel 1,8), az Egyetlen Győztes. Kudarcaink közben ez számunkra a legnagyobb erő!

A legjobb barát

Ahogy görgetem az alaptémát: „ki **nekem** Jézus Krisztus”, úgy épül bele egyre több személyes elem a „vallomásomba”. Nem véletlenül választottam címül éppen ezt a kifejezést. A Confessio eleve jelzi, hogy írója tudatosan vállalja a szubjektív megnyilatkozásokat. Különben miért lenne közölnivalója vallomás?

Mindezt azért bocsátottam előre, mert a most következő két meditációt némi töprengés után vetem papírra. Hogy mégis megteszem, annak épp az az oka, hogy buzdítsam az imádságos életükben elbizonytalanodókat, – és hogy bátorítsam az elmélkedés útjára lépőket, vagy azon haladókat. Így is mondhatnám: merjünk egyéniségünknek megfelelő hangon párbeszédet folytatni az Úr Jézussal.

*

Aki a barátságról beszél, eleve „bemutakozik”, – vagyis jelzi, hogy számára nem közömbös a téma. Tehát feltárja mások előtt, hogy életének egy fontos kérdéséről van szó. Magyarán: örül, ha van barátja, és szorong, ha nincs. És ebben nincs semmi különös, hiszen az ember „társas” lény (zoon politikon), személyiségének kibontakoztatásához nélkülözhetetlen a közösség, s azon belül bizonyos kötődés barátokhoz. A nehézség ott kezdődik, hogy nem is olyan könnyű meghatározni az igazi barát ismérveit. Bizonyára mindannyiunk számára van egy alapelvárás, ami aztán bővíthető, szűkíthető. Sokan azért „baráttalanok”, mert igen magas a mércéjük: annyi mindent várnának el a baráttól, ami teljesíthetetlen. Sokan kevesebbel is beérik, de akkor később ébrednek rá, hogy éppen az alacsony mérce volt az oka a sikertelenségnek...

Amióta közénk lépett és elérhető közelségben lehetünk Jézus Krisztussal, bizonyos értelemben könnyebb helyzetben vagyunk a barátság lényegének és funkciójának felismerésénél és elemzésénél. Soha nem lehetünk eléggé hálásak a Szentléleknek, hogy leíratta János apostollal – „azzal a tanítvánnyal, akit szeretett az Úr” – az Utolsó vacsorán elhangzott megrendítő beszélgetést. Mindannyian tudjuk, hogy itt jelentette ki egyértelműen, hogy apostolaira úgy tekint, mint barátaira: „Barátainak mondalak titeket” (Jn 15,15). Ez a meditáció lényegében ennek a kijelentésnek személyes, egyéni visszhangja.

*

Minél jobban haladunk előre a korban, annál jobban tapasztaljuk, átéljük emberi mivoltunk legnagyobb sebet, azt a sajtó sebet, hogy magunkra maradunk. Alig vannak már társaink; itt hagytak osztálytársaink, pályatársaink, munkatársak, rendtársak, paptársak... Többen vannak odaát, mint itt. Egyre többet temetünk, – és fogyunk! Míg fiatal az ember, ezt nem érzi, nem érzékeli, és éppen ezért nehezebben is érti. Sőt épp azt élvezik a fiatalok, hogy rohan körülöttük az élet, és ők jönnek-mennek, változik óránként minden a világban és legtöbbször önmagukban is: élmények, állások, találkozások. „Panta rei”! Minden mozgásban van. Ilyenkor nem is gondolunk arra, hogy közben mindezekről búcsúzunk is. Erre csak a meditáló ember tud rádöbenni. Mondom néktek: mi mindig búcsúzunk (Reményik Sándor). Minden szótól, mit kimond a szánk... a hangtól... a színektől... a csöndtől... a rögtől... a mosolytól, mely sugárzott ránk; minden sebtől, mely fáj és égetett; minden képtől, mely belénk mélyedett; az

álmainktól, mik nem teljesültek, a lángjainktól, mik lassan kihültek, a tűnő tájtól, mit vonatról láttunk...

Minden mozog, száguld körülöttünk, – és ugyanakkor mindentől búcsúznunk kell. Nagy veszteség-listát hordunk mindannyian a szívünkben. Ezt érezték az apostolok is Nagycsütörtök éjszakáján, amikor olyan nagyon-nagyon elhagyatottnak érezték magukat, mert elszakíthatatlan szálak fűzték őket Mesterükhöz, aki nemsokára elhagyja őket.

Azt is jó tudni, hogy minél mélyebb kapcsolat alakul ki egy nagy személyiséggel, annál fájóbb elvesztésének még a gondolata is. Hogy ezt az Úr Jézus mennyire észrevette, íme kimondja azt a szót, amivel leginkább ki tudjuk fejezni szorongásunkat a veszteség miatt: **árvaság! „Nem hagylak árván titeket”** (Jn 14,18).

Ha semmi mást nem örökítettek volna ránk az evangéliumok, csupán ezt a rövid mondatot, már ez is isteni örömhír = euangelion lenne! Mert a világmindenség legárvább lényé az ember, aki éppen emiatt tele van szorongással, félelemmel. Jézus, aki tudja nagyon jól, hogy mi lakik az emberben (Jn 2,25), mindezt látja. Ezért mondja ezen az estén is: „Ne nyugtalankodjék szívetek és ne szorongjon” (14,28). De nemcsak mondja, hanem segíteni is akar. Méghozzá egyedül Ő tud segítségünkre sietni, mert egyedül neki van erre lehetősége.

Az apostolok természetesen azt még nem tudják, hogy ez hogyan fog megvalósulni. Azt gondolhatták, hogy talán időnként megjelenik közöttük, mint ahogy történt is Húsvét után, ott a tó partján, vagy az Emmausz felé vezető úton...

„Nem hagylak árván titeket!” Ennek megvalósulásához Pünkösöd kellett: Jézus elküldi a Szentlelket, akiben és aki által feloldódik az árvaságunk. Lényegében a Szentléleknek köszönhetünk mindent, hiszen „az Ő segítségével nélkül még imádkozni sem tudunk helyesen” (Róm 8,26). A Lélek siet segítségünkre akkor is, amikor szeretnénk megtudni, hogy Jézus szemében ki a barát? Ki az a várva várt Valaki, aki feloldja árvaságomat?

*

A barát az, aki segít! Jézus nagyon jól tudja, hogy az apostolok most még elég zavart lelkiállapotban vannak, – sok mindent nem értenek. Ők maguk nemegyszer nyíltan megmondják, le is írják: „Ők mit sem értettek ebből... nem értették, hogy mit akar vele mondani” (ti. a kereszthalálról /Lk 18,34/). Péternek maga Jézus mondja: „Most még nem érted, amit teszek, de később majd megérted” (Jn 13,8). De nemcsak a szenvedés misztériumát nem voltak képesek felfogni, hanem az egyszerű példabeszédek összefüggéseit sem. Nem értették, hogy a jó pásztor maga Jézus, sem azt, hogy mit jelent az egy akol és egy pásztor. János épp ennél a példabeszédnél írja: „Amikor Jézus ezt a példabeszédet mondta nekik, ők nem értették, hogy mit akart vele mondani” (10,6). Jézus, a jó barát, nem engedi, hogy tanítványai kétségek közt maradjanak. Éppen ezért megígéri nekik, hogy a Lélek segítségével világos lesz számukra mindaz, ami most tele van kérdőjellel.” A Lélek majd megmondja nektek, megtanít mindenre és eszetekbe juttat mindent” (Jn 14,26).

Kinek ne jutna eszébe diákkora? Hogy bízunk a barátunkban, aki segítségünkre sietett, és sügött. Ehhez hasonló történik mindig, amikor eszünkbe juttat valamit az Úr Jézus a Szentlélek által. Nincs kínosabb helyzet, mint amikor agyunk, emlékezetünk felmondja a szolgálatot, és elfelejtünk, rosszul emlékezünk valamire, ami pedig lényegbevágó és fontos! Vagy torzítva látjuk a dolgokat... Jézus barátsága épp azt jelenti, hogy a Lélek által rájövünk az igazságra: „Amikor eljön Ő, az igazság Lelke, elvezet titeket a teljes igazságra” (Jn 16,13). Nemcsak elvezet, hanem felszabadít görccseinkből. Kibogozhatatlannak tűnő gordiuszi csomóinkat egy pillanat alatt kettévágja. „Ha valóban tanítványaim vagytok, megismeritek az igazságot, és az igazság megszabadít titeket” (Jn 8,33). Az igazi barátság szabaddá tesz! A legtöbb barátság itt a földön béklyóba köti az embert, rabbá tesz. Jézus szabaddá és felszabadulttá!

*

„**Én megenyhítelek...**” Szorongásunk legfőbb oka, hogy nincs kihez menjünk, – nincs senkinek ideje, kedve, energiája, hogy legalább végighallgassa az embert. – Érdemes elgondolkodni azon, amit Prohászka ír naplójában egy Tolsztoj-rajongó esetéről (1921. szeptember 16.). Egy szegedi művész oly elragadtatással olvasta Tolsztoj írásait, hogy elhatározta, minden áron látni akarja őt, és beszélni szeretne vele. Eladta mindenét, – vonaton, kocsin utazott. Az utolsó állomáson szétosztotta megmaradt pénzét, hogy ezzel is kimutassa, mennyire azonosul a mester eszméivel. A találkozás nagy nehezen megtörtént, de egészen másként végződött, mint ahogy a mi magyar rajongónk kiszínezte magának. Amikor ugyanis felajánlotta szolgálatát Tolsztojnak, az ingerülten beszélt vele, hiszen épp egy családi perpatvar kellős közepéből lépett a heteken keresztül hozzá száguldó magyar művész elé. „De hát mit akar Ön itt – Aber was wollten Sie denn hier?” – kérdezte dühösen... Barátunk aztán megalázottan visszakoldulhatta magát Magyarországra. „Ezek a nagy puffancsok a szellemi világban. Más a kalamáris, s más a lélek”, fűzi hozzá Prohászka.

Ilyen megalázottan kullogunk sokszor mi is, de csak addig, míg nem találunk rá arra a Barátra, aki épp az ellenkezőjét mondja és ajánlja: jöjj hozzám, mondd el, miért vagy oly szomorú (Lk 24,13-32, Emmausz, Jn 16,20), beszélj arról a teherről, melynek súlya alatt összeroskadsz, – maradj nálam, pihenj meg (Mk 6,31), – most csak vedd, a te ügyeddel foglalkozom egy külön helyen (Mk 17,1)... De nemcsak egyesek számára nyílik ez a lehetőség! „Jöjjetek hozzám **mindnyájan**, akik elfáradtatok és meg vagytok terhelve: én felüdítlek titeket” (Mt 11,28).

Ki az igazi barát? Aki tud időt szakítani rám, és amikor nála vagyok, csak én vagyok fontos számára. Kikapcsolja a rádiót, a képernyőt és én ott ülhetek lábainál (Lk 10,40).

Ha így találkozhatom Jézussal, minden esetben megenyhülve, megerősödve térek haza. Sőt! Éppen azért, mert hosszan mindent megmagyarázott, és „kifejtette az Írásokat”, kimondhatatlan öröm és boldogság költözik a lelkembe, amit környezetem is észrevesz: „ugye lángolt a szívünk, mondták egymásnak...” (Lk 24,32).

*

„**A Magasságbelinek ereje száll tereád...**” – Erőnk fogytán van, minduntalan elfáradunk, belefáradunk másokba, önmagunk elviselésébe. Jézus ezt annyira ismeri tanítványainál, hogy mást sem tesz, mint erősíti őket. Tudja, hogy mikor kell szünetet tartani a munkában, még az apostoliban is! És ilyenkor tör ránk a legveszélyesebb lelki kór, a panaszkodás, a pesszimizmus, a letargia, a mások hibáztatása. És még megfordul agyunkban az a gondolat is, hogy „kár az egészséért! Minek?” Az igazi barát éppen ilyenkor fogja meg az ember kezét, és kiemeli az élet süppedő lábából. Vállon ragad és „felvisz egy hegyre”, hogy innét felülről nézzem a nehézségeimet. Isteni perspektívákat tár elém. Jézus azért a legjobb barát, mert nemcsak feladatokat, célokat tűz elém, hanem erőt is ad azok megvalósításához. Ezt teszi mindig, úgy ahogy Názáretben is tette Máriával. Különbem nem merte volna vállalni mindazt, ami – emberi értelem számára – lehetetlenségnek tűnt. „Hogyan történik ez, hiszen...?”

Az igazi barát erősít, erőt ad, amikor gyenge vagyok. Isteni feladatokhoz nem elegendő emberi erő. A Magasságbelinek erejére van szüksége Máriának, Keresztelő Jánosnak, Simon Jónás fiának, hogy Petra, azaz Szikla lehessen, – Saulnak, hogy Pállá, Isten választott edényévé válhasson! A Szentlélek erejére van szükségünk, a Veni Creatorra, aki végrehajtatja bennünk az újjászületést, a szünet nélküli megtérést, hogy új emberré váljunk. A Teremtő Lélek működése rendet teremt bennünk, úgy ahogy olvassuk a Genézisben: vezérlő elv az őskáosz felett... Döbbenettel és elragadtatással lehet csak olvasni, hogy milyen bátran vallotta meg mesterét az a Péter, aki néhány hónappal előbb, még azt is letagadta, hogy valaha is látta volna

őt, nemhogy tanítványa lenne! Hasonlítsuk csak össze azt a két magatartást, melyről egyrészt mind a négy evangélium beszámol, vagyis a nagypénteki tagadás, másrészt a Pünkösöd utánit, melyet az Apostolok Cselekedetei beszámolója rögzít: Péter templomi beszéde és a főtanács előtti bátor kiállása (ApCsel 3-4).

Egyik magatartás épp ellentétje a másiknak! Egyedül a szemtanúk vallomása miatt hiszi el az ember, hogy itt ugyanarról a Péterről van szó. A látszólagos ellentmondást egyedül a pünkösdi Lélek teremtő aktusa volt képes feloldani: „a Magasságbeli ereje” szállt rá és a többi apostolra. Itt a Creator újjáteremtő, a személyiséget belülről megtérítő működése érhető tetten. Ez a magyarázata annak, hogy ez a Péter más, mint a nagypénteki „Simon, Jónás fia”... Aki kéri és engedi, hogy lelkét, egész életét Jézus birtokolja, tapasztalni fogja, hogy ilyen, vagy ehhez hasonló változás, megtérés = teremtő aktus érinti meg. Ez a magyarázata annak, hogy sokszor még mi magunk sem ismerünk rá régebbi önmagunkra.

*

De vajon Jézus barátsága nem ejt csorbát személyiségünkön? Elképzelhető-e, hogy a villámnál is erősebb „behatolása” ne zúzza szét egyéniségünk szuverenitását? Közismert ugyanis, hogy a legtöbb barátság épp azzal a veszéllyel jár, hogy az erősebb karakter akarva, nem akarva átalakítja, olykor deformálja a gyengébb személyiséget: összezsugorítja, netán rabszolgájává teszi. – Jézus Urunk ismeri ezt a nehézségünket is. Éppen ezért olyan megnyugtató a nagycsütörtöki kijelentése: „...nem mondalak titeket szolgálóknak, mert a szolga nem tudja mit tesz az ura. **Barátainknak mondalak titeket**, mert mindent tudtul adtam nektek, amit Atyámtól hallottam” (Jn 15,15). Jézus annyira vigyáz szabadságunkra, hogy még a kariótbli Júdásnak is lehetővé tette, hogy „tedd meg, amit tenni akarsz” (Jn 13,27). Azt pedig minden „tékozló” tudja, hallja és tévelygései közben égeti is a lelkiismeretét, hogy Jézus még az árulót is barátjának nevezte: „Barátom, miért jöttél?” (Mt 26,50)

Jézus Urunk nem teszi tönkre személyiségünket, épp ellenkezőleg!

Ahogy a napsugarak nem égetik ki a rózsabimbókat, hanem segítik, hogy belülről kibontakozhassanak, ugyanúgy válunk barátságának felénk áradása révén kiteljesedett személyiséggé. Az apostolok közül erről leghitelesebben az a János evangélista beszél, aki saját maga vallja, hogy „intimusa”, barátja lehetett az Úrnak, és még azt is megtehetette, hogy az utolsó éjszakán keblére hajolhatott, hogy megkérdezhesse tőle, ki lesz az árulója (Jn 13,26). Ez a magyarázata annak, hogy Pál apostol szeretet-himnuszán kívül senki úgy nem tudott vallani a szeretetről, mint János, „akit szeretett az Úr”. Tehát inkább szabad kibontakozásról lehet beszélni Jézus barátságával kapcsolatban, semmint személyiségünk, szabadságunk csorbításáról. Úgy, ahogy Teilhard de Chardin mondja utolérhetetlen árnyalattal és magyarul nehezen visszaadhatóan: „Dieu fait se faire les choses”. Jézus azzal lesz legjobb barátommá, hogy segít kibontakoztatnom önmagammat, cselekvővé teszi képességeimet: supponit, perfectit naturam! Felemeli, megszenteli énünket, hogy magunk tegyük magunkat önmagunkká!

Ennek a belső kibontakozásnak magnifikátos jelei vannak. Jézus barátsága szükségképpen boldogsággal – méghozzá „nyolcszoros” boldogsággal – ajándékoz meg minket. Ezért Jézus Urunk külön imádkozik az Atyához, hogy „öröme teljesen a miénk legyen” (Jn 17,13), és azt tőlünk senki el nem veheti! (16,22)

Ki nekem Jézus Krisztus? Az egyetlen olyan barát, aki megtanít örülni, akinek barátsága boldoggá tesz. Olykor sajnálom, hogy már nem mondhatom a régi liturgia Lépcsőimájának zsoltárát, az Introibót, mely mindennap figyelmeztetett erre... (Laetificat iuventutem meam... Zsolt 42)

Azt hiszem, most legjobban épp erre van szükségünk mindannyiunknak, papoknak, híveinknek, agyongyötört, kedvetlen népünknek. Az Úr Jézustól kapott örömmel kell járni-kelni a világban, hogy barátokat szerezzünk neki. Nem véletlenül szegezi nekünk Bernanos a

kérdést: „Képesek vagytok-e megfiatalítani a világot, igen vagy nem?” ... Figyelmeztetése ma sorskérdésünkre ad feleletet, ne felejtsük el az író válaszát: „Az evangélium mindig fiatal, csak ti vagytok öregek!”

A Gazdám

A Nobel-díjas Lagerlöf Selma svéd író a Veronika kendője című könyvében Tiberius császár korába viszi olvasóját. A zsarnok császár Capri szigetén leprásan fekszik, és halálfélelem gyötri. Régi dajkája, Faustina minden elképzelhetőt megtesz, és Tiberius tudtával elutazik Palesztinába Jézushoz, a betegek gyógyítójához. Tervét nem úgy tudta megvalósítani, ahogy szeretne volna, mert akkor érkezett Jeruzsálembé, amikor Jézust hóhérai – épp a császár nevében – a Golgotára hurcolják kivégezni. Faustina elszörnyülködve nézi a menetet, és könyörületből kendőt nyújt feléje, hogy megtörölhesse arcát. A kendő véres lett, rostjaiba beleitta magát a szenvedő Jézus arcképe... Ezt vitte vissza Tiberiushoz, aki nem leplet, véres kendőt, hanem magát Jézust akarta látni. „Miért hagytad meghalni?” – De még a kendőből is erő árad feléje. A halálos beteg császár elkezd beszélni vele. Hangja megcsuklik, és sírva mondja: „Bízom benned, könyörülj rajtam! Tudom, hogyha találkoztam volna veled, meggyógyítottál volna!” És a császár meggyógyult.

Krisztus arcvonásai észrevétlenül is kirajzolódnak azoknak lelkében, karakterében, akik követik Jézust, és közel kerülnek hozzá. Lényegében mindannyian egy Krisztus-arcot hordozunk magunkban. Lelkünk olyan, mint Veronika kendője. De nemcsak a nagypénteki arcvonásait őrizzük meg, hanem az evangélium Jézusának ama arcélét, mellyel éppen azonosítjuk magunkat. Különben ezzel nem mondom valami különleges titkot, hiszen tulajdonképpen erről tesz vallomást Pál apostol is egyik levelében: „Élek ugyan, de nem én, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20).

*

Mint minden élet, a bennünk kibontakozó krisztusi élet is fejlődésen megy át. Vonatkozik ez a lelkünkben kirajzolódó krisztusi vonásokra is. A kibontakozásnak, lelki nagykorúvá válásnak állomásai, stációi vannak: a gyermekkor „Jézuska” arca sokáig elkíséri az embert. A kamaszodó, majd az érettségre készülő fiatal elgondolkoztatja a magabiztos, a minden akadályt fölényesen legyőző, a viharok is parancsoló Mester. – Amikor először találkoztam lelkem legmélyén Jézus Krisztussal, megragadott az a megértő jósága, mely egy paptanárom egyéniségéből áradt felém. Ekkor fogalmaztam meg magamban: „Egy a fontos, egy a cél, élni Isten tenyerén”. Akkor Uramnak neveztem, lenyűgözött ereje, hatalma, imponált Diadalmas Világnézete. Az Eucharisztikus Kongresszust valóságos diadalútnak éreztem: Úr és Király a Föld felett, akit győzelmi énekkel magasztal Napkelet és Napnyugat... De azután az élet, mindegyikünk élete eljut a Golgotához, a keresztúthoz.

Afrika legdélibb pontját egykoron Cabo tormentosonak, Gyötrelmek Fokának hívták. A néphiedelem szerint egyetlen hajós sem tudott elmenni mellette anélkül, hogy el ne pusztult volna. 1497-ben Vasco da Gama volt az első, akinek sikerült élve áthajóznia, azóta Cabo de buona Speranza, vagyis Jóreménység foka a neve. A veszélyekkel, örvényekkel teli „gyötrelmek fokán” csak Krisztusba vetett hittel, elszántsággal lehet áthaladni. Sok tízévig kellett küzdenem nekem is, sokakkal együtt, mire átjutottam a testi, lelki megpróbáltatások fokán.

Mélyen elgondolkoztató, hogy épp abban az időszakban, a börtönévektől kezdve rajzolódott ki lelkemben Jézusnak egy új arcvonása. Néhány esetet mondom el magyarázatként. – Amikor kitiltottak iskolámból, templomomból és nem volt szabad belépnem még kerületembe sem, földönfutóvá váltam. Ennek ellenére lehetetlen volt nem észrevennem, hogy

Valaki gondomat viseli. Soha nem éheztem, és száműzetésem idején mindig volt, aki befogadott. Sorkosztos lettem. Kezdtém kibetűzni magamban Jézus új megszólítását, új nevét. Eleinte még nem értettem, ehhez még valami hiányzott! A börtön, melyre mindenki, én magam is rettegvé gondoltam. Ki hitte volna, hogy abban az időben ismertem fel Jézusban a **Gazdám!**

A börtön kegyetlenül rideg hely, ahol se templom, se oltár. A szigorított zárkában egyszercsak feltör emlékeim mélységéből az az ima, amit közösen mondtunk el minden este a Completorium után: Tu Domine Universorum... Két véglet: a szűk zárka és a világmindenség, melynek Teremtője és Ura azt kívánja, hogy én legyek a temploma, itt, a börtönben. „Ne kint keress. Templomod nem kint van, nem kőből van, hanem lelked legmélyén”. Intimitás! Bensőség a Fő utca sötét zárkájában... „Nem hagylak árván...”

Jó, jó! Gondoltam magamban, de erről szeretnék meggyőződni is. Megtörtént. Íme néhány „jel” a sok közül:

A felismerhetetlenségig telefirkált cellám falára egy alig látható keresztet rajzoltam köröm hegyével. Emiatt negyven napra szigorított fogdára ítélték. Az itt átélt borzalmakat nem kívánom részletezni, de azt igen, hogy hogyan mutatta meg a Gazdám, hogy tényleg nem hagy árván. – Éjfélkor nyílik a vasajtó, a napos őrmester parancsot ad, hogy kövessem a szobájába. Ez mindig valami külön kieszelt lelki, testi megaláztatást jelentett. Itt most más történt. Először is le akart ültetni, hogy ezzel is kinyilvánítsa jószándékát irántam, akiről tudta, hogy ártatlanul raboskodom. Azután táskájából fehér szalvétába csomagolt buktát vett elő, és ezekkel a szavakkal kínált meg: „A feleségem küldi”... De ez csak az első meglepetés volt. Néhány perc múlva rendőrköpenye belső zsebéből egy fényképet vett elő, és miután riadtan körülnézett, hogy felettesei nem vehetik-e észre, kezembe tette kislányának elsőáldozási képét. Egymásra néztünk! Katakombában éreztem magam: két keresztény titokban, az éj leple alatt találkozott a poklok poklában... Visszakísért a zárkamba. Egész éjjel nem aludtam. Kezdtém kibetűzni és „ízlelni” Jézusnak, a legjobb barátunk új nevét: G a z d á m . „Ne kint keress, lelked legmélyén vagyok!” Intimitás...

És hogyan folytatódott az említett kereszt-rajzolósi történet (mely a zsidóknak ugyan botrány, a pogányoknak pedig oktalanság /1Kor 1,23/)? Tudomásul vettem, hogy még magam számára sem rajzolhatom le, nemhogy hordhatnám. – Erre a következő történt a szigorított fogdában töltött negyven nap után: kiválasztottak több száz rab közül ún. egészségügyi szolgálatosnak. Ez többek között azt jelentette, hogy nemcsak lehetett, hanem kötelességem volt karomon hordani a közismert karszalagot: a fehér alapon álló vöröskeresztet! Örömöm határtalan volt. Elvették keresztemet? Megverték miatta? – és most „ők” köteleznek, hogy hordjam mindenki szeme láttára!

De a történetnek még mindig nincs vége. Íme: a helyszín a hírhedt internáló tábor udvara Tökölön. Időpont 1959 Húsvét reggel nyolc óra. Több mint ezer rab némán rója a köröket hátratett kézzel az ún. reggeli sétán. Az aznapi napostiszt az a hírhedt idős hadnagy volt, akiből dőlt a szesz. Tudta ki és mi vagyok, hiszen a kis kereszt miatt ő ütlegelt és ő verte szét fejemen a szemüvegemet. A séta végén maga elé parancsolt. Jelentkeztem. Karomon a Kereszt. Rám üvöltött: „Tud-e imádkozni?” – „Igen, tudok!” – „Akkor imádkoztassa a tábort”. Mindenki, rabokban, de az örökben is meghűlt a vér. Egy pillanat alatt felmértem a helyzetet és elkiáltottam magamat: „Tábor vigyázz! Imáhozz!” és elkezdtem hangosan a Miatyánkot. Rabtársaim lélekben mellém álltak, és torkuk szakadtából velem együtt megrendülve mondták az Úr imáját. Bent az épületben vállukra emeltek, hogy ilyen Húsvétjuk lehetett.

Én vártam a retorziót. De nem engem, hanem a parancsot adó hadnagyot zárták be...

Nem szokásom rabságomról nyilatkozni, most is Gazdám miatt tettem, és nem magamról, hanem róla kívántam elmondani megrendítő szeretet-megnyilvánulásait. Ennek jegyében említtem meg a márianosztrai élményemet is, mely még jobban belém véste, hogy ki vagyok én, és ki nekem Jézus Krisztus!

A hírhedt börtön ún. szőnyeg-részlegében volt egy társunk, aki munkánkra felügyelt, és ennek ürügyén a magyar és a világirodalom legszebb költeményeit mondta el nekünk, miközben csomóztuk kezünkkel a perzsaszőnyeget. Hihetetlen memóriával volt megáldva. Engem különösen Babits egyik verse ragadott meg, mely azóta is éltet és erősít. Kuttyájáról mond el felejthetetlen sorokat. Neve ugyan Ádáz, de jelleme nem az... Kiragadott mondatai is elegendők, hogy érzékeltessem, mi miatt hozom elő Babits Mihály: Ádáz kuttyám című versét: itt heversz mellettem, amióta a gazdád én lettem, ez a hely a legjobb tenéked, nem érhet itt semmi baj se téged... Mert boldog ki jámborul heverhet valami nagy, jó hatalom mellett... Elcsavarogsz néha, el is tévedsz olykor, de visszajössz, mert ugyan hova mennél? Tudod, hogy itt valaki hatalmas gondol veled, büntet és irgalmaz, hol apádnak, hol kínzódnak látszik, de te bízol benne. Bölcs belátás bízni abban, kit nem értünk, Ádáz! Az utolsó versszakban jön a nagy fordulat: a szellemes párhuzam önmagunk és a hűséges Ádáz között: „Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál / bizalommal tudnék én is Annál / megpihenni, aki velem játszik, / hol apámnak, hol kínzómnak látszik / **égi gazda**, bosszú, megbocsátás, / s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!”

Ádázként csügg szemünk égi Gazdánkon, és ha el is csatangolunk, ázva-tépve mindig visszajövünk, mert „jó nekünk itt lennünk”. Szimatokból ezer láthatatlan ösvény vezet vissza hozzá, a **Gazdához**, akit oly sokszor nem értünk eszünkkel, csak a szívünkkel.

*

Veronika-leples lelkünkön sokféle „jézusvonás” rajzolódik ki. A legmegnyugtatóbbak a Gazda arcvonásai. Ezek eleinte csak sejtetni engedik, de később egyre felismerhetőbb teszik azt a Jézus Krisztust, aki életünk célja, tartalma, akire rábízhatjuk magunkat, és aki egyre jobban birtokba vesz minket. Valahogy úgy, ahogy Gounod-val történt Mozarttal kapcsolatban. – Eleinte annyira meg volt elégedve önmagával, hogy neve mellé senkit sem írt. Majd egyre többet foglalkozott Mozart zenéjével, stílusával, és már odaírta saját neve mellé – de csak második helyre! – imígyen: Gounod és Mozart. Majd ráébredt arra, hogy fel kell cserélnie a két nevet: Mozart és Gounod. Az utolsó években alázatosan megvallotta, hogy számára „minden” Mozart... neve mellől elhagyta saját nevét, és így maradt egyedül az utolérhetetlen Mozart!

Hosszú út vezet az önteltségből az alázatig! És közben haladunk előre, úgy ahogy Tiberius császár egykori dajkája, Faustina a Via Crucison... egyik stáció a másik után. Ezt vállalni kell. A keresztutat megkerülni nem lehet. Saul sem volt kivétel. Mekkora változás ment végbe benne István megkövezésétől a damaszkuszi kanyarig, az üldözött Jézussal való találkozásától a teljes misztikus egyesülésig! „Szeretnék elköltözni, hogy Jézus Krisztussal egyesüljek” (Fil 1,23).” – „Mindent szemétnek tartok, csakhogy Krisztust elnyerhessem” (3,8).” – „Nem akarok tudni másról, csak Jézus Krisztusról (1Kor 2,2).” – „Élek ugyan, de nem én, hanem Krisztus él bennem! (Gal 2,20)”

Ki vagy Te nekem Jézus Krisztus? Voltál számomra Úr, Király, Hadvezér, voltál irgalmas szívű pásztorem, tanítóm, mesterem, egyetlen barátom... Most vagy és maradj életem végéig Gazdám.

Tibériuszék, Faustínák, hívők, hitetlenek épp azt várják, hogy ezt a „kendőt” mutassam meg nekik. Azt a Gazdát, aki ismeri még a hajunk szálát is, aki jó napokban, rossz napokban vigyáz ránk, „hiszen tudja mennyei Atyátok, hogy mi mindenre van szükségtek” (Mt 6,33).

Jézus

Jézus szalmaszál	amibe kapaszkodunk
Jézus szakadék	amibe lezuhanunk
Jézus kötél	amit elengedünk
Jézus remény	amivel emelkedünk
Jézus hangszer	amivel megszólalunk
Jézus zene	amit elhallgatunk
Jézus tenyér	amivel adakozunk
Jézus kenyér	amit elfogadunk
Jézus penge	ami megsebesít
Jézus gyenge	aki megerősít
Jézus hatalom	a végeken
Jézusnak odaadom	az életem

Gyurkovics Tibor

Miért vagyok keresztény? – Ki a keresztény?

Meditációim második részében azt a megkerülhetetlen és időszerű kérdést igyekszem több oldalról is megközelíteni, hogy miért nagy élmény ma kereszténynek lenni! Úgy is lehetne megfogalmazni a témát: ki a keresztény? De félok, hogy ez utóbbiban némi provokatív felhangot éreznének ki néhányan, – pedig épp ez áll legtávolabb szándékomtól. Ezért az indirekt módszert használom, vagyis közvetve és áttételesen keresek választ erre a nagyon is összetett, de életbevágóan fontos kérdésre.

Magyarán: azokat az értékeket, drágagyöngyöket, erényeket boncolgatom, melyeknek segítségével, birtoklásával és élésével – minden más világnézettel és viselkedésmóddal szemben – meg lehet ismerni, hogy ki a keresztény és ki nem, még akkor is, ha esetleg annak nevezi magát!

Ezek az elmélkedések tehát szervesen csatlakoznak a Ki nekem Jézus Krisztus gondolköréhez, hiszen kereszténynek = cristianusnak lenni mindig is azt jelentette, hogy az illető Krisztust vállalja, követi és az ő kegyelmével éli is!

Ebben a nagy „vállalkozásban”, életünk nagy drámájának megvalósulásában igyekszik segítséget nyújtani a könyvnek ez a része. Az Evangéliumokból tudjuk, hogy Jézus megosztotta életét tanítványaival, – ezzel lehetővé tette, hogy eltanulják élet- és gondolkodásmódját. Lényegét tekintve mindegyik fejezet az elhivatott Krisztus-követő életének egy-egy jellegzetes vonására mutat rá!

A bibliás ember

„Beszélt az úton és kifejtette az Írásokat”

Krisztust követni képtelenség a Szentírás ismerete nélkül! Valljuk meg őszintén: még a templomba járó keresztények sem ismerik, nem is nagyon olvassák a Bibliát. Erre akkor döbbsentem rá, amikor feladatként egy-egy apostoli levelet javasoltam elolvasni a Krisztus-követésre vállalkozó, tehát nem a „kezdők”, hanem a „haladók” kategóriájába tartozóknak. Még jó, ha van otthon „valahol” Biblia...

Előljáróban jó leszögezünk azt, hogy Jézus Urunk annyira ismerte az Írást, hogy barátait, de ellenségeit is lenyűgözte jártassága. „Honnan vette mindezt?”, kérdezték többször, különösen azok, akikkel együtt élt, és tudtak róla mindent. A legváratlanabb pillanatokban kérdések keresztűzébe került, és ilyenkor rendszerint egy-egy bibliai idézettel mutatott rá a rágalmozók hazugságaira, a csapdákat állító farizeusok gonoszkodásaira (Mk 11,17; Lk 20,17; Jn 5,39). Nemcsak betű szerint ismerte az Írást, hanem félelmetesen tudta az egyes igék, üzenetek összefüggéseit is alkalmazni. Amikor például az egyik írástudó „vizsgáztatni” akarta: „Melyik az összes parancs között a legelső?”, olyan két különböző bibliai idézettel válaszolt, amiből az írástudó azonnal észrevette, hogy Jézus teljesen „otthon” van a Bibliának még a legrejtettebb világában, összefüggés-rendszerében is. Az Isten- és a felebarát szeretetének idézett mondatai ugyanis két különböző ószövetségi helyen találhatóak (MTörv 6,5 és Lev 19,18). A kettő összekapcsolása, sőt szoros és elválaszthatatlan egybetartozása a jézusi üzenet (euangelion) legnagyobb újdonsága. Ez annyira meglepte az írástudót, hogy felkiáltott: „Jól van Mester, helyesen mondtad!” (Mk 12,32)

Mivel minden téren, ebben a kérdésben is, Jézust szeretnénk követni, érthető, hogy mi is azt kérdezzük – de más előjellel, mint a csapdát állító farizeusok –, vajon honnét, kitől és mikor sajátította el az Úr Jézus ezt a minden részletére kiterjedő Szentírás ismeretet? A válasz egyértelmű: Ő is, mint Galilea minden hithű gyermeke, a Biblia ismeretében nőtt fel. A biblikusok, történészek rekonstruálták a Jézus korabeli zsidó családok mindennapi életét, így József-Mária családjának hitéletét is.

A Törvényt tisztelő családoknál íratlan szabály volt, hogy lakásuk bejáratának jobb ajtófélfájára felerősítették azt a kis tokot, mely egy írott pergamencsíkot rejtett magában. Meuzának nevezték. Ezen Izrael hitvalló imádsága volt olvasható, melyet első szava után Semanak neveztek, vagyis „Halljad”. Így kezdődött ugyanis az imádság: „Halljad Izrael! Az Úr, a mi Istenünk az egyetlen Úr”. A Törvény megkövetelte, hogy a szülők ragadjanak meg minden alkalmat és gyermekeik figyelmét irányítsák az Egyetlenre: „Vésd gyermekeid eszébe mikor otthon vagy, amikor úton vagy, amikor lefekszel, amikor felkelsz. Jelként kösd az imákat kezedre ... Írd fel őket házad ajtófélfájára és kapujára...” (Mtörv 6,4-9). A család tagjai, így Jézus is, valahányszor kimentek az ajtón vagy hazatértek, ujjaik hegyével megérintették a Meuzát. Jézus a szülői ház rejtettségében egészen Istennek szentelt életet élt. Józseffel együtt lépett be a názáreti zsinagógába, ahol a többi gyerekkel együtt tanult írni, olvasni, itt hallotta először a Törvény és a próféták szavát. Ennek ismeretében másként olvassuk a 12 éves Jézus jeruzsálemi történetét (Lk 2,41). Az írástudók, a Törvény ismerői, tanítói és magyarázói elámultak Jézus kérdéseiben és feleleteiben. Ez nagyrészt Mária és József érdeme.

Krisztust akkor követem igazán, vagyis akkor vagyok keresztény, ha a Bibliát rendszeresen olvasom, és családom életét is az Írás szellemével igyekszem áthatni. Óriási élményt jelent a gyermekek számára, ha saját maguk találják meg a vasárnapi szentmise leckéjének, evangéliumának, történéseinek bibliai leírását és lelőhelyeit. Valóságos „családi ki mit tud” vetélkedőt lehet csinálni. „Ki találja meg előbb?” – alapon könnyedén megismertethetjük családunk kis és felnőtt tagjaival a Szentírást.

Nagyszüleink még „bibliás emberek” voltak. Apáról fiúra szállt az ún. Családi Biblia, melynek hátsó lapjai sok mindenről tanúskodnak: családi események, esküvők, születések, keresztelek, temetések adatai. Láttam olyan Bibliát is, melyben még azt is rögzítették, hogy mikor fejezték be és mikor kezdik újra előlről olvasni. Voltak – nemcsak városokban, de falvakban is – olyan asszonyok, férfiak, akik a Szentírás egyes részeit kívülről tudták. Édesanyám idős korában is tudta a gyermekkorában rimes versbe szedett és megtanult 12 apostol nevét...

Ahhoz, hogy keresztény generáció formálódjék, előbb nekünk, felnőtt keresztényeknek kell „bibliás emberré” válnunk!

*

Ahhoz, hogy a Szentírásban található igazságok, eszmék szellemét ki tudjuk alakítani a magunk életében, tovább kell elemezni és „ellesni” az Úr Jézusnak, a szó igazi értelmében vett Bibliás Embernek viszonyulását az Íráshoz. Ezt legélesebben a názáreti zsinagógában történtek leírásánál érhetjük tetten. Ő ugyanis nemcsak betű szerint és összefüggéseiben ismerte a Bibliát, hanem a helyzetnek megfelelően adaptálta is: magára vonatkoztatta. Éppen azért fordult drámaivá a helyzet, mert Izaiás 61. fejezetének mondatait olvasván, „összetekerte az Írást, leült, majd megszólalt: Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok” (Lk 4,14-30). Vagyis: amit felolvastam nektek, rólam szól, az én küldetésemet tartalmazza! Én vagyok a Lélek felkentje!

Természetesen a mi esetünkben, tehát a mi biblia-olvasásunk alkalmával nem így kell értelmeznünk ezt az önmagunkra-vonatkoztatást, hanem a hallott, olvasott szentírási szövegben található személyes üzenet aktualitását kell keresnünk: mit üzen ezzel nekem a Szentlélek? Ha

csendet teremtünk magunkban és alkalmat adunk a Léleknek, hogy megszólíthasson minket, hangoskodókat, az örökké rohanókat, akkor sokszor mély élményben lesz részünk!

Legtöbbször így térnek meg a szentek, a konvertiták.

Remete szent Antal egész fiatalon elvesztette szüleit. Kishúgának felnevelését tűzte ki feladatául. Egy vasárnapi szentmise evangéliumában azt az ismert mondatot hallotta: „add el mindenedet, és jer kövess engem”. A fiatalember nem tudott szabadulni ettől az igétől, – üzenetnek vette, magára vonatkoztatta. Húgát a rokonoknál helyezte el, a megmaradt családi vagyont a szegények között osztotta szét, hátat fordított a világnak és remete lett. A szerzetesi eszmény legmarkánsabb képviselőjének, Remete szent Antalnak története itt kezdődött. Életet formálóvá tud válni a Szentírás egy-egy üzenete...

Szent Ágoston megtérése is a bibliaolvasáshoz fűződik. Évtizedekig tusakodott, százszor megfogadta édesanyjának, Mónikának tanácsait, – de az utolsó szót képtelen volt kimondani. Kezdett kétségbeesni, sírt, imádkozott: „Még meddig vársz Uram?” Kérte az Istent, hogy most Ő lépjen, hiszen a döntéshez szükséges utolsó lépést, az utolsó lökést képtelen megtenni a maga erejéből. – És ekkor történt a drámai fordulat! Egyik barátja kertjében sétálgatott gondolataiban elmerülve. Egyszer csak tiszta gyermekhangot hall. „Tolle-lege! Tolle-lege”... Vedd és olvasd! Ekkor bement a szobába, kezébe vette a Bibliát és Pál apostol Rómaiakhoz írt levelének ezt a részét olvasta: „Éljünk tisztességesen... ne fajtalanságban és tobzódásban... Inkább az Úr Jézus Krisztust öltsetek magatokra, és ne dédelgessétek testeteket, hogy bűnös kívánságokra ne gerjedjen” (13,14).

Ágoston számára világos lett minden, – többé nem tétovázott, hanem átadta magát Jézusnak, és az Egyház mindmáig legismertebb, legolvasottabb tanítója lett. Hatása felmérhetetlen még a nem hívők táborában is!

Assisi Ferenc már elhagyta a világot, de még mindig nem volt elég világos számára, hogy melyik úton kövesse Jézust. 1209. február 24-én a Porcinkula kápolnában a 12 apostol szétküldésének evangéliumi leírását hallja: „Semmit se vigyetek magatokkal az útra, se botot, se tarisznyát, se kenyeret, se pénzt. Két ruhátok se legyen...” (Lk 9,1-6). „Ez kell nekem”, mondogatta Ferenc, és megértette, hogy az Úr Jézus egészen új utat jelölt ki számára és a köréje gyűlt közösségnek. Eddig a szerzetesek nem hagyhatták el kolostorukat, – mostantól éppen megfordítva lesz: a szerzeteseknek – mint barátoknak – kell felkeresni a világban élő keresztényeket. Eddig az Istent kereső hívek mentek a kolostorokba, hogy imádkozni, elmélyülni, tanulni tudjanak, – mától kezdve a szerzetesek mennek hozzájuk. Eddig az apátságokat körülvevő földeken állították elő az élethez szükséges termékeket, – mától kezdve „háznál-házra menve” az igehirdetés közben kérjenek a néptől (kolduló barátok)... És Ferenc, a gazdag posztókereskedő fia, mindezt egy bibliai idézet elhangzásakor kapta üzenetként feladatul. – „Ez az Isten ígéje”, halljuk minden evangélium után. Jó lenne, ha ezentúl még ezt is hozzáfűznénk: ez az Isten ígéje **számomra!** Ezt várja tőlem az Isten!

Kérdezzem meg magamtól: vajon szól-e hozzám valamikor „így” a Lélek? Van-e nekem is olyan szentírási mondatom, idézetem, mely belém „vágott”, mint a villám? És amitől kezdve változtattam az életemen? Egyáltalában van Bibliám? Olvasom? Ismerem? Roger testvérem, Taize nagy apostolának üzenetét érdemes megszívlelnie minden Krisztus-követőnek: Tanuljatok egymástól katolikusok és protestánsok! A protestánsok jobban figyeljenek a katolikusok Eucharisztia tiszteletére, – a katolikusok pedig sajátítsák el a protestánsok bibliászeretetét. A kettő együtt az igazi keresztény élet alapja.

*

Mit jelent kereszténynek lenni? Miért vagyok boldog, hogy keresztény lehetek? Azért, mert a világon senkinek sincs olyan nagy kincs a birtokában, mint a keresztényeknek. Érdemes lenne egyszer elgondolkozni azon, hogy mi lenne – és mi lett volna! – a világgal, ha Édesanyánk, az

Egyház nem adná generációról generációra kezünkbe a Szentírást?! Ha nem szólna hozzánk naponta az Isten ígéje? Hiszen általa tudjuk meg, hogy mi az Isten szándéka, gondolata, üzenete, akarata életbe vágó dolgainkról. Hogy miért élek egyáltalában? Van-e célja, értelme emberi létemnek? Hogy mit kezdjek a lelkem legmélyén megszólaló hanggal, a lelkiismeretem szavával? Hogy mi a jó és mi a rossz? Hogy mi a kísértés és mi a bűn? Hogy van-e Sátán és van-e Örzőangyal? Hogy mi a test és mi a lélek? Hogy mi az akarat és mi az ösztön? Hogy van-e szükség önmegtagadásra, aszkézisre és mi a misztika? Hogy mi a szabadság és mi a szabadosság? Hogy mi a természet és mi a kegyelem? Hogy mi a hivatás és mi a küldetés? Mi a férfi és mi a nő? Mi a barátság és mi a szerelem? És mi a házasság? Hogy áldás-e az új élet az anyák szíve alatt, vagy teher, melytől lehet, szabad erőszakkal is megszabadulni? Hogy mi és ki a világban élő keresztény és ki a szerzetes, a pap? Hogy mit kell tennem a hazámért és mikor vagyok hazaáruló? Mit tegyek, ha beteg leszek vagy már „halálraítélt” vagyok? Ha szenvedek? Mit tegyek a szenvedőkkel? Ki a felebarátom? És mik a szentségek? Mi a szentmise? És mi történik, ha meghalok? Mindegyik kérdés elevenünkbe, sorsunkba vág. És a választ pontosan, egyértelműen megadja a Szentírás, méghozzá úgy, hogy bizton tudhatom: „ez az Isten ígéje”. Nem kell minden esetben megvizsgálunk: tényleg ez? Nincs csűrés és csavarás, módosítás vagy „alternatív” értelmezés.

A bibliás ember, vagyis a Szentírást kezében tartó, olvasó és a benne foglaltakat megvalósító keresztény ember személyiségében van egy bizonyos belső harmónia, béke, biztonságtudat még akkor is, ha az élet kihívásainak keresztűzébe kerül. Ennek az a magyarázata, hogy az Isten szaván, ígijén nyugvó világnézete van; tud disztinquirálni, különbséget tenni, véleményt alkotni; nem jön zavarba, ha farizeusok vagy mások csapdát állítanak és törbe akarják csalni. – Hasonlással élve: nem kapkod, mert „hajóját” vagyis saját és a rábízottak életét az Istentől kapott irányítói segítségével minden akadály és ellenszél dacára el tudja vezetni a megadott és vállalt úton a „túlso partra”. A Szentírás az az irányítói, amihez biztonsággal igazodhatunk!

Egy új világ felfedezése

Bár a keresztény ember ennek a világnak polgára, éppúgy mint mindenki más, mégis van egy speciális képessége, Istentől kapott erénye, ami miatt mégis más, mint többi embertársa. Ezt a kincsünket hitnek nevezzük, isteni erénynek, a másik kettővel, a reménnyel és a szeretettel együtt. Jelentősége nem mérhető semmi más értékkel, – legfeljebb megkísérlem párhuzamba hozni gyenge hasonlatként azzal a szellemi forradalommal, ami a természettudomány világában robbant ki 1905-ben.

Ekkor ugyanis, mint kék égből a villám szinte belevágott a magabiztos tudósok agyába Albert Einstein speciális relativitáselmélete. Kiderült, hogy több, addig megdönthetetlennek vélt elmélet megkérdőjelezendő. A fénysebesség területén végzett kutatások új mechanika szükségességére hívták fel a tudósok figyelmét, – és az is világossá vált, hogy az euklideszi geometria sem alkalmazható a téridőre stb. Kiderült, hogy a fizika világában is mennyi feltáratlan titok van, – és a legkiválóbb tudósok is kénytelenek voltak beismerni, hogy a fizika világának törvényei közül még csak keveset ismernek, – új kutatásokra, új dimenziók, új távlatok feltárására kell összpontosítaniok minden erejüket és képességüket.

Ilyen szellemi forradalomhoz lehetne hasonlítani az Úr Jézusnak azt az ajándékát, melynek segítségével egy eddig ismeretlen világ lett felfedezhetővé számunkra. Neki köszönhetjük azt a dimenziót, melynek révén feltáru előttünk az Isten természetfeletti világa. A Ki nekem Krisztus c. részben részletesen foglalkoztunk az Úr Jézusnak egyedülálló képességéről, melyet Ő maga vallott: tanítása azon alapszik, amit az Atyánál látott és hallott. De abban a fejezetben arról még nem beszéltünk, hogy ennek a „látásnak” és „hallásnak” mi is részesei és birtokosai lehetünk az Isten végtelen jósága és kegyelme révén. Egyedül ez a titka annak, hogy a hit

segítségével mindent másként, más fényben, más összefüggésben láthatunk. Ez a keresztény hívő nagy kiváltsága, de egyúttal emiatt válunk a hit nélküli emberek szemében gúnyolódásuk céltáblájává, úgy ahogy azt az Úr Jézus előre megmondta követőinek. Az evilág urai és polgárai nehezen tűrik el ezen a téren is a másságot, a „különvéleményt”, és mindent megtesznek, hogy elszigeteljenek és hatástalanná tegyenek minket, „másként gondolkodókat” és „másként látókat”...

*

A hit fényében látók és élők tulajdonképpen vakok, vagy színvakok, vagy „csólátók” világában kénytelenek élni. Talán könnyebben tudom érzékeltetni a problémát, ha utalok Herbert George Wells angol író könyvére, A vakok országá-ra. Egy tudósokból álló expedíciót munkájuk közben utolért a lavina. Egyetlen egy férfi maradt életben. Elkezdődött számára az élet-halálharc, hiszen sehol egy falu vagy menedékház. Utolsó erejét is összeszedve vánszorgott, amikor megpillantott egy emberlakta települést. Bár most úgy érezte, hogy megmenekült, mégis szörnyülködve látta, hogy a falu minden tagja vak, – így született itt mindenki: nem volt szeme senkinek! Az örök a falu előjárói elé vezették, akik megengedték, hogy közöttük éljen, ha megtartja a közösség törvényeit, és ha aláveti magát orvosi vizsgálatnak. Ez meg is történt: a vak orvos kezével megkereste a vándor tudós fejét, arcát, kitapintotta homlokát, két szemének helyét. Teltek, múltak a napok, – mindenkivel beszélgetett, megismert egy leányt, akivel egyre többet sétált. A lány is feltárta előtte életét, gondjait, – ő pedig azzal kedveskedett neki, hogy beszéddel, szavakkal igyekezett számára érzékelhetővé tenni a természet gyönyörű fáit, virágait, a napfelkelte pompáját. Szerelmesek lettek egymásba, de boldogságuk nem sokáig tartott. A falu vezetősége ugyanis úgy döntött, hogy műtétnek kell magát alávetni: el fogják távolítani a szemét, hogy ő se lásson. Döntés előtt állt: vagy megvakítatja magát, és akkor élhet szerelmével, – vagy megtagadja a műtétet, de akkor életét kockáztatva igyekszik megszökni. – Eljön az utolsó este, sétálni megy a lánnyal, és felejthetetlen szavakkal próbálja „lefesteni” az örök vakságra ítélt szerelmének a naplemente csodás látványát. De egy váratlan pillanatban ott hagyja, el kezd rohanni: nem vállalja a vakságot, inkább cserben hagyja. Megszökött, – hiába akarják elfogni, a vakok nem találják sehol...

A fantáziadús regény bármennyire morbidnak tűnik, írója elérte célját, mert társadalmunk elé tükröt állított. Számunkra pedig segítséget nyújt abban, hogy felmérjük saját helyzetünket: a hit iránt színvakok, az Isten természetfeletti világát vagy egyáltalán nemlátók vagy torzítva látók, mindent megtesznek, hogy minket is lebeszéljenek a saját „szemünkkel” = hitünkkel látott értékeink, élményeink átéléséről, különösen azok közkinccsé tételéről. Ha van rá lehetőségük, és politikai hatalomhoz jutnak, erőszakkal „műtenek” meg, megvakítanak, – ha erre nem nyílik lehetőségük, minden eszközt (újságot, rádiót, tömegtájékoztatást stb.) felhasználnak, ha kell, tudatos ferdítéstől, rágalalmazástól sem riadnak meg, hogy nevetségessé tegyenek minket, és elavultnak, sőt károsnak minősítsék az Evangéliumot. Örülnének, ha elszöknénk mi is a maguk eszméi által irányított, vakságra ítélt világukból.

*

Mielőtt erről a felfedezett világról és értékeiről beszélnénk, előbb magáról a hitről kell elmondanunk néhány fontos teológiai megjegyzést. Mindenekelőtt jó tudni, hogy valamit nem azért fogadok el, mert részben vagy egészben értelmem megéri vagy titkát megfejtem, hanem azért, mert az illető tekintélye számomra nem kétséges. A természetfeletti, istenies hit esetében ez a tekintély maga az Isten, az ő végtelen tudása és igazmondása. Tehát Istennek tesszük a hit hódolatát. Nagy Szent Leó ezt így fejezte ki: Isten tekintélye az, aminek hiszünk. A hitből

fakadó tudás azért különbözik minden egyéb tudástól, mert a többitől eltérő közvetlen indítéka van, ti. az Isten tekintélye.

Ezt azért fontos lelkünkbe vésni, mert bár abszolút bizonyosság esete áll fent, de ez nem zárja ki, hogy a hit szükségképpen „homályt” is jelent: „még tükörben, homályban” (és homályosan) látunk (1Kor 13,12). Ezért találkozunk a hittel kapcsolatban annyi „miért”, „hogyan” és egyéb kérdőjellel, bizonytalansággal, félelemmel még a legnagyobbaknál is. „Miért tetted ezt velünk?” – „Hogyan lesz ez, mikor férfit nem ismerek?” – „Ne félj, Mária”. – „Félelem fogta el őket”. – „És ők nem értették”. – „Ti is el akartok menni?”... ilyen és ehhez hasonló mondatokkal állandóan találkozunk az Evangéliumban. Ez a magyarázata az ún. hitbeli kísértéseknek, melyek legnagyobb szentjeinket is gyötörték, – gondoljunk csak pl. Lisieux-i Teréz nővérré, aki éppen ezért vérével írta le a Credót!

Vajon hogyan reagál ilyenkor a mi Urunk?

Egy alkalommal különös kéréssel fordultak Jézushoz az apostolok: „Mester, növeld bennünk a hitet” (Lk 17,5). Kértek ők már sok mindent az Úrtól: csendesítse le a vihart, – mentse meg Pétert a vízbe fulladástól, – hadd hívhassák le az istennyilát az őket be nem fogadó szamaritánusokra, hogy föleméssze őket... De végre most olyat kértek, amire valóban égető szükségük volt: egyre növekvő hitet! Végre megértették, hogy a hit nem emberi erőlködés vagy teljesítmény, hanem ajándék, kegyelem, amit kérni kell az Úrtól. És Jézus ezt helyesli, bár némileg kiigazítja a hitről való gondolkodásukat, – és ez most számunkra is igen fontos figyelmeztetés. Megérteti velük/velünk, hogy a hitből az Isten nem mindig ad sokat. Úgy tesz, mint a mannával a pusztában, vagy ahogy a Mi Atyánkban jelzi is: „mindennapit” ad, vagyis tartalékról nincs szó. Ezt nem is illik kérni. Annyit viszont mindig ad a Tőle kérőnek, ami aznapra szükséges és **ellegendő**. Hogy itt az Úr Jézus valóban ezt akarja velünk megértetni, mutatja az apostolok kérésére adott válasza: elég, ha csak csöppnyi hitetek van, olyan csöpp, mint a mustármag (hiszen az az összes mag között a legkisebb, legjelentéktelenebb), mert ennek az Isten-adta mindennapi hitnek is óriási ereje van: csodát tudunk vele tenni, feltéve, ha hitünkben élet van, nem csonka és nem nyomorék, hanem életet alakító.

Ugyancsak a hitről kialakított tudásunkat tereli helyes irányba annak az éjszakai találkozásnak története, melyről egyedül Máté evangélista beszél. „Uram, ha te vagy, parancsold, hogy hozzád menjek a vízen! – Jöjj” válaszolt Péternek az Úr. És itt következik az, ami mindannyiunkkal oly sokszor megesik. Péter ugyanis hirtelen ráeszmél, hogy milyen képtelen, abszurd helyzetbe került, – és ez elegendő ahhoz, hogy máris süllyedni kezdjen a méteres hullámokban (Mt 14,31). Nagyon figyeljünk most mindarra, ami történt, és amit Jézus mond. Feltűnő, hogy az Úr nem rója meg Pétert meggondolatlan vállalkozása miatt. Ha valamit a szemére hány, az a kishitűség, amit máskor is kifogásol és ugyancsak életveszélyben a háborgó tengeren (Mt 8,26). Mindkét esetben Jézus mutat rá, hogy a kishitűség mindig a kételkedéssel és a félelemmel van szoros kapcsolatban. És valóban, a kishitű nem azt jelenti, hogy nincs hite, hanem azt, hogy egy váratlan helyzetben minden elsötétül agyában, szívében, aminek következtében azt gondolja, hogy hitelenné vált, vagy úgy érzi, hogy nincs is gondviselő Isten, akit eddig maga mellett tudott! Megretten, süllyedni kezd, nem érez talajt a lába alatt. Épp ellenkezőleg: felfogja, hogy milyen örvénylő mélységek tátonganak alatta. És mit kell ilyenkor tennünk? Azt, amit Péter: kiáltani, hogy mentsen meg a minden örvény fölött is uralkodó Úr Jézus: „Uram, ments meg!” – „Mester, mester elveszünk” (Lk 8,24). Épp ekkor mutatjuk meg, hogy milyen életerő van mustármagnyi hitünkben!

*

A hitről szóló néhány megjegyzés után vizsgáljuk meg, hogy mi mindent láthat meg a keresztény a hit fényében, vagyis milyen világ az, amit a hívő felfedez a vakok országában? És egyáltalában, hogy válik ez lehetségessé?

Minden szervünk a Teremtő Isten remeklése. Talán fokozottabban érvényes ez a megállapítás a szemünkre. Annyira természetesnek vesszük, hogy látunk, pedig azt valósággal csodának kellene neveznünk. Igaza van annak a neves írónak, aki a látás művészetéről külön könyvet írt. A fénynek és a retinának együttes „játékából” milyen titokzatosan születik meg bennünk a kép! De a fénytől sok minden függ. A hajnali félhomályban csak a kontúrokat lehet megsejteni, – és ahogy erősödik a fény, úgy lesznek egyre erősebbek a tárgyak vonalai. Félhomályban nem lehet különbséget tenni az emberi arcvonások minősége között: idős? fiatal? barázdákkal teli? gondterhes? Ennek észleléséhez erős fény kell. Itt a földön, a fizika rendjében az optika tudománya sok minden titkot felfedezett már (mi mindenről tud már pl. a kvantumoptika vagy kvantumelektronika! stb.) ...Mekkora végtelennek tűnő ív feszül a fű között megbújó kicsi szentjánosbogár és a fénysugarakat összegyűjtő és meghatározott irányba visszaverő tükrös távcsövek, reflektorok vakító fényözöne között. És mi ez a mi Napunk mérhetetlen fényorgiájához képest... És mégis felülmúlja ezeket a természeti centrálékból kiáradó fényeket az Isten természetfeletti „naprendszere”, melynek központja Ő maga. Tőle származik minden fény, mert ő maga a Világosság. Ahol Ő világít, ott nincs szükség a Napfényére (Jel 22,5). Az Ige, a mi Urunk Jézus Krisztus titka épp abban rejlik, hogy ő ennek a Világosságnak birtokosa: Lumen de lumine. „Isten az Istentől, világosság a világosságtól”, mondjuk, imádkozzuk minden vasárnap a Credóban. János evangelistára bízta rá a Szent Lélek, hogy a jézusi fényről mondjon el mindent, amit az Úrtól személyesen és látomásaiban (Jelenések könyve) megtudott. Senki úgy nem tudta megmagyarázni Krisztusnak és Krisztus követőinek hivatását, küldetését, mint János apostol, a szeretett tanítvány. Ő fogalmazta meg azt a drámai küzdelmet, melyet Jézusnak és minden hívő kereszténynek meg kell vívnia a sötétséggel. „A világosság a sötétségben világít, de a sötétség nem fogta fel” (Jn 1,5). Mondhatnám H. G. Welsszel: az Igét az Atya a vakok országába küldte, hogy látókká tegye, üdvözítse őket!

A megkeresztelt ember megkapta a képességet = természetfeletti látószervet, hogy lásson. De fény nélkül vak sötétségben marad. Mint ahogy hiába van valakinek kiváló „sasszeme”, ha nincs fény, semmit sem lát. Az Evangéliumból tudjuk, hogy a hit és a fény együtt hozza létre az isteni látást. Mind a kettő, a hit is, a fény is ajándék, kegyelem. Tehát **kegy!**, – amit szabad, kell kérnünk, de nem a mi emberi erőlködésünk hozza létre. Alázatunknak épp ez legyen a gyökere: hitünk és mindaz, amit a hit isteni fényében láthatunk Isten végtelen jóságának ajándéka, amiért szünet nélkül zengjen szívünkben a Glória, a Magnificat, a Te Deum!!!

*

Néhány ecsetvonás a hit fényében felfedezett világról:

1. A tudomány, a technika képtelen túllépni önmagán: mindig a világon belül marad. Egyszer optimista, és elhitei önmagával, meg a hiszékenyekkel, hogy majd ő fogja megváltani a világot, – máskor pedig pesszimista, mert látja, hogy képes elpusztítani a földet. – De mi van a tapasztalati világon túl? Erre csak a hit képes válaszolni. Ez az, amiről elméledtünk A nyitott ég Krisztusa kezdetű fejezetben. Egyedül ő törte át a látható világ falait. Azt a bizonyos analógiaként említett „távcsövet” (vö.: A Tanítóm), az Úr Jézus nekünk is odaadja, hogy legalább körvonalaiiban láthassuk és élvezhessük azt a természetén túli világot, mely túlmutat a természettudományok horizontján. A hit kitágítja valóságtudatunkat arra a területre is, amit az érzékek nem képesek megragadni. A metafizikát, mint filozófiai kutatási területet Aristotelész már ismerte, de azt nem láthatta, amit Jézus Krisztus látott, és amit az ő világosságának fényében mi is láthatunk, – igaz, most még csak tükörben, homályosan, de „akkor” majd szemtől szembe, színről színre. Néhány kiváltságos már ebben az életben megkaphatja ezt az extázist, és „elragadtatik a paradicsomba, és kimondhatatlan szavakat hall, melyeket ember el nem mondhat” (2Kor 12,4); de ez a másodpercekkel sem mérhető elragadtatás össze sem

mérhető mindazzal, amit Isten azoknak készített, akik szeretik őt. Az ugyanis olyan, amelyet még „szem nem látott, fül nem hallott, emberi szív föl nem fogott” (1Kor 2,9 – vö. Iz 64,4). Ugyanezt tapasztalta a három tanítvány a Táborhegyen, János evangélista Patmosz szigetén, de ugyanígy vall Avilai Teréz vagy Soubirous Bernadett...

2. A középkori teológusok így határozták meg a hitet: Fides facit videre, quae oculis non videntur = a hit lehetővé teszi, hogy azt is meglássuk, amit szemünk képtelen meglátni! Más nézni és más látni. De a látás fogalmát is lehet fokozni. Tökéletesen érzékelteti ezt a mi magyar nyelvünk azokkal a zseniális, apró igekötőivel, melyekkel a legkisebb árnyalatot is ki tudjuk fejezni: Látni-átlátni-belátni-belelátni stb. Amikor most az Úr Jézus elé állunk, ezt a fajta „több szintű” látást kérjük. Minél erősebb a fény, annál többet, annál mélyebben látunk az Isten világából, – **belelátunk** gondolatainak, szeretetének titkaiba, titkainak összefüggéseibe, melyeket hit nélkül képtelen az ember **átlátni**. Sőt egyedül a hit fényénél vagyok képes **belátni**, hogy az Istennek mi a terve velem, életem egy-egy váratlan eseményével.

Az Evangélium éppen azért örömhír, mert megtanít látni olyat és úgy, amit és ahogyan hit nélkül soha ember itt a földön nem láthatna. Valóban igaz, hogy a hívő keresztény mindent másként és más dimenzióban lát! Csak néhányra mutatok rá:

Csak a Jézus szemével látó ember képes úgy viselkedni az őt bántó, rágalmazó stb. ellenségével, hogy az Úr kedvéért még imádkozik is, hogy képes legyen megbocsátani neki. Egyedül a természetfeletti hit nevel rá arra a jézusi „jogfilozófiára”, hogy különbséget kell tenni a bűnös és az ő bűne között. A bűnét gyűlölhetem, de a bűnöst nem! Jézus nem engedi meg, hogy egyenlőségi jelet (=) tegyek a kettő közé. Ha az igazságáért jogosan harcoló ember nem kapja meg a hit kegyelmének égi fényét, sőt fényözönét, képtelen erre a szintre felemelkedni.

Csak a hitnek megvilágosító fényében vagyunk képesek belátni, hogy Isten minden egyes törvénye a magunk és az egész társadalom javát, biztonságát, méltóságát szolgálja. Másként fogalmazva: a természeti és erkölcsi törvények értelme, alapja, gyökere, bírója, érvényesítője és végrehajtója maga az Isten, aki szentségének „magasfeszültségű” áramát vezeti be mindegyik törvényébe. Ezek ellen fel lehet lázadni, de „agyonüti” azt, aki hozzá mer nyúlni, vagy aki ellenkezni mer vele és áthágja. Legyen az egyén, család, ország. Csak az Istentől kapott hit fényében vagyunk képesek észrevenni azokat az összefüggéseket, melyek például a mi generációnk erkölcsi szabadossága, már-már nihilizmusa és a 100 évvel ezelőtt hozott parlamenti törvények között vannak. Amit a szabadkőműves liberálisok akkor tettek a Wekerle kormány idején, annak végső kifejtése a mostani állapot: házasság szentsége helyett a válások számának egyre nagyobb növekedése és száz magzat közül hatvannak életét orvosi asszisztenciával megölik a magyar szülők. – A statisztika is tud teológiává válni!

A példákat oldalszám lehetne folytatni. De hiszen a következő fejezetek mindegyike épp arra kíván rámutatni, hogy milyen más világot tár fel a keresztény ember számára a hit fénye! – Ki a keresztény? És miért vallom magam kereszténynek? Mert Krisztus szemével még az evilági dolgok és események mögé is láthatok. Az Isten országa nem a „vakok”, hanem a „látók” hazája: mindent és mindenkit másként látunk, úgy ahogy egy régi legenda szemléltetően mutatja be a remete párbeszédét. Sorra kérdezte tanítványait: miről lehet megismerni, hogy vége az éjszaka vak sötéttségének és kezdődik a nappal? Az egyik azt felelte: amikor messziről meg lehet különböztetni a birkát a kutyától. – Nem, válaszolta a remete. A másik azt mondta: amikor már messziről meg lehet különböztetni a fügefát a datolyafától. – Az ő válaszát sem fogadta el a remete. Hát akkor miről, kérdezték tanítványai. – „Arról, hogy amikor egy ember arcába tekintesz és testvéredre ismersz benne. Amíg ez nem történik meg, addig éjszaka van körülöttünk”.

Ezért oly érthető és megrendítő az evangéliumi vak kiáltása Jézushoz: „Uram, add hogy lássak!”

Az Advent teológiája és a várás művészete

Egyre gyakrabban észre lehet venni, hogy idegenül állunk saját világunkban. Másként gondolkodik, és másként viselkedik egy keresztény ember, mint a hit nélkül élő. Ezt különösen a „jeles napokon”, nagy ünnepeink idején tapasztalhatjuk.

Országszerte mindenki megünnepli például a Karácsonyt. Mégis lassan úgy átalakítják legkedvesebb, legcsaládiasabb ünnepünket, hogy a keresztény ember ebben már nem is ismer rá a sajátjára. A magunkét azért nevezem kereszténynek, mert minden megnyilvánulása mögött Jézus megszületésének várása lüktet, – míg a másik ezt csak alkalomnak tekinti és kihasználja.

Ennek az elmélkedésnek többek között az a célja, hogy erre felfigyeljünk, és időben kezdjük kialakítani magunkban a jellegzetesen keresztény magatartást. Ez már önmagában adventi feladat, és nem kis aszkézis kell hozzá. Hiszen ha nem vigyázok, könnyen magával ragad az a már-már beteges, hisztérikus járvány, mely ilyenkor hetekig valósággal lázas állapotba hozza népünk millióit. Nagy önmegtagadás kell ahhoz, hogy ne szédüljünk el a kirakatok fényének bővületében. Alighanem itt kezdődik az az imént említett „másság”, az a kihívás, melyet vállalnia kell a magát kereszténynek valló embernek!

*

A krisztusi életet élő ember csodálatos készséggel van megáldva. Ezt mindannyian tapasztalhatjuk és élvezhetjük is, ha lelkünket ráhangoljuk az egyes időszakok liturgiájára. Most az adventre szeretnék rámutatni, – különösen arra az egyedülálló, múltat idéző képességére, mely valósággal kiragad minket a jelenből, és visszavisz a több évezredes múltba, amikor csak a hit és a remény pislogó fénye világított. Ezért van félhomály a templomban, és ez a magyarázata a négy gyertya fokozatosan erősödő világosságának. Az első gyertya még csak az összülőknak megígért megváltás világába viszi vissza lelkünket. És ahogy követi egyik hét a másikat, úgy erősödik a reményünk: Nem hagy el minket az Úr! Az izaiási proféciák szava a Rorate dallamával elemi erővel ragadja meg a Karácsonyra készülő keresztényt: Consolamini! Noli timere! Cito veniet salus tua! Salvabo te... Vigasztalódjatok, ne féljete, hiszen közeledik már üdvösségetek. – És a negyedik gyertya fényénél már megsejtődnek Karácsony kontúrjai: Itt vagyok, én a Redemptor tuus! Egyre közelebb jön a te Urad, Istened, Megváltód... Minderre azért van szükségünk, hogy legyen „arányérzetünk”, vagyis igyekezzünk felmérni, hogy milyen végtelen kincs birtokában vagyunk. Hiszen mi nemcsak reménykedünk a Megváltó valamikori eljövételében, hanem lehetőségünk van befogadni Őt. Ahogy fogynak az adventi koszorú gyertyái, – hiszen a gyertyáknak az a sorsuk, hogy csonkig égjenek – olyan mértékben jön közelebb hozzánk az Adeste fideles bizonyossága: Jöjjetek, menjünk Betlehembe!

És itt újabb segítséget nyújt a Szentlélek, aki létrehozója, teremtő művésze a liturgiának. A proféták adventje mellett ugyanis végigvisz bennünket a Názáretből Betlehemig vezető úton. Azt javasolja, kéri, hogy Józseffel és Máriával – no meg a csacsival – tegyük meg azt a nehéz, fárasztó utat, melyet végig kellett járnia a Szent Családnak. Itt van a Szentléleknek felülmúlhatatlan ihletése a liturgiát átélők számára. Nemcsak mondja, olvastatja, de oda is szegődött minket, adventi vándorokat a Jézust váró „főszereplőkhöz”. Ez a titka az ún. iskola-dramáknak és a népi betlehemeseknek...

Ennek az ihletésnek szívesen adnám az „empathia liturgica” nevet, mert a várás művészetéhez nemcsak a Lélek belenyúlására van szükség, de a mi beleélési készségünkre is. Ha igaz az, hogy egymásközi életünk elmélyítéséhez nélkülözhetetlen a beleélés, sőt a beleézés, akkor még jobban értékelhetjük a Szentléleknek ezt az adományát, hiszen ennek birtokában a megváltás drámájának szereplőivé válhatunk. Az emberek egymáshoz fűződő kapcsolatrendszerének legnélkülözhetlenebb eleme a várás, a várni tudás élménye. Ezt a

természetes, ösztönös erővel feltörő vágyunkat kívánja felemelni és megszentelni a liturgia Lelke.

A várni tudás élménye oly nagy jelentőségű, hogy érdemes elgondolkozni ezen a mondáson: mutasd meg hogyan tudsz várni és én megmondom, hogy ki vagy. Sőt még azt is, hogy milyen mélyen tudsz szeretni, mennyire tudsz önzetlen lenni. Amilyen mértékben tudsz rendet teremteni magadban és magad körül, olyan arányban lehet lemérni, hogy mit tartasz arról, akit vársz! Ismerős? Gyakori látogató? Klubtag? Előljáró? Legjobb barát? Netán maga Jézus?

A várás így válik önlepleződéssé: önmagunk érzelmi, szellemi gazdagságának vagy szegénységének, mélységének vagy sekélyességének fokmérőjévé, tesztjévé. Minderre soha nem volt nagyobb szükségünk, mint most. Az utánunk következő generáció lassan nem is ismeri már a várás művészetét, – és minden bizonnyal ennek épp mi vagyunk az oka. Az utolsó félévszázad felnőttei világszerte minden vonatkozásban, anyagi, szellemi síkon egyaránt, a birtoklás mámorában élnek: minél gyorsabban, minél többet! Lehetőleg mindjárt, azonnal megszerezni, birtokba venni, zsákmányolni, meggazdagodni! Amit szüleink még évekig, évtizedekig a türelem szívósságával valósítottak meg, azt mi – és az utánunk következő generáció méginkább – hónapokon, heteken belül akarjuk elérni. A ma emberénél ismeretlen a türelem, a körültekintés, a várás, a személyiségünket átalakító vágyakozás. Ennek szükségképp nem lehet más következménye, mint a kapkodás, a rohanás, a felületesség még a barátságban is, legfőképp a szerelemben. Néhány hónap, és minden mélyebb megismerés nélkül jön a házasságkötés. Mi más ez, mint a felelőtlenség salto mortáléja! Legtöbb ember ma már nem tudja lelkét a várás, a szent vágyakozás magaslatába emelni.

Az „empathia liturgica” épp ezen kíván és tud segíteni, amikor azt tanácsolja, hogy éljük bele magunkat az első karácsony-várás tanúinak és főszereplőinek lelkivilágába.

Mit jelent várni keresztény módra? – Minden igazi várás két pólusú élmény. Valakit, valakit várni annyit jelent, hogy megindulok feléje. Jelen esetben: én megyek Jézus felé, sőt sietek eléje. De még a profán, hétköznapi várásnál is tudjuk, hogy a másik is vár engem, – ő is akar találkozni velem. A karácsony előtti liturgia világosan értésünkre adja, sőt érzékelteti, hogy miközben mi megindulunk a Megváltó felé, Ő is jön felénk. Nem véletlenül nevezzük az Adventet Úrjövotnek!

A művészek, költők, drámaírók a legkülönbözőbb módon tudják fokozni a várásban rejlő élményt. Kiderül, hogy várni legtöbbször nagyobb lelki mozgást, emóciót vált ki bennünk, mint a célbajutás, a találkozás! A két pólusú élmény magasztos feladattá válik. Ha ugyanis igazán szeretek valakit, és ő is engem, akkor képesek vagyunk nagy feladatokat magunk elé tűzni. Ez nemcsak az Ezeregy éjszakájában történik meg, – ezt a Kisherceggel együtt minden várakozó saját maga is tapasztalhatja önmagában.

Amikor a Kisherceg megtudta a rókától, hogy kapcsolatot teremteni valakivel annyi, mint „megszelídíteni”, akkor sajátította el azt a bizonyos művészetet: a várás művészetét. Szerinte jobb, ha mindig ugyanabban az időben találkoznak, amiben előre megállapodtak. „Ha például délután négykor érkezel majd, én már háromkor elkezdek örülni... De ha csak úgy, akármikor jössz, sohasem fogom tudni, hány órára öltöztessem diszbe a szívemet. Szükség van bizonyos szertartásokra is... „Miért? Ezt is megtudjuk: Ettől lesz egyik nap más, mint a másik, – az egyik óra különböző a másiktól”.

A kapcsolatteremtés tehát képes „megszelídíteni” = barátokká tenni minket. Akit igazán, nagyon várunk, barátunkká válik, mi meg öneki. Ez pedig óhatatlanul azzal jár, hogy „egyetlenné” válik számunkra a világon. Minél több időt pazarlunk valakire, annál fontosabbá válik számunkra, vagyis egyetlenné! Sajnos az emberek elfelejtették ezt az igazságot, üzeni mindannyiunknak Antoine de Saint-Exupéry a rókán keresztül. Az itt elhangzott filozófia legmélyén ott csillog az Advent harmatcseppje, a várás misztikája, sőt az Úrjövot teológiája is!

Vagyis ünneplőbe kell öltöztetni lelkünket, ha méltón akarjuk várni a felénk közeledő Jézust, és ha igazán el akarunk indulni feléje, az Egyetlenhez!

*

Az eddig elmondottakon túl észre kell vennünk, hogy Adventben egészen speciális várakozással találjuk szembe magunkat. Itt ugyanis élő modellekkel találkozunk. A liturgia mást sem tesz, mint ezekre az élő személyekre, „főszereplőkre” mutat rá, velük hoz kapcsolatba, beszélteti őket, találkozássra invitál minket velük. Akarva, nem akarva szembesülni kell a prófétákkal, a Keresztelő Jánosokkal, a megfélemlített katonákkal, kereskedőkkel, írástudókkal, nyilvános bűnösökkel, vámosokkal... És ahogy közeledünk Karácsony ünnepéhez, úgy kerülünk egyre szorosabb kapcsolatba Máriával, Józseffel, ezzel a két istenes vándorral.

Ebből az következik, hogy akkor lesz „klasszikus”, vagyis krisztusi, az eredetit megközelítő Adventem, ha ezekkel a „modellekkel” személyes kapcsolatot teremtek a liturgia segítségével. Az „empathia liturgica” épp ezt a készséget alakítja ki bennünk a Szentlélek utolérhetetlen és szavakban nem is megfogalmazható lélektani behatásaival, pszichológiai bravúrjaival, kegyelmi eszközeivel (Rorate, adventi koszorú, jászolkészítés, „szállást keres a Szent Család”, aszkézis, bűnbánat, ajándékkészítés stb.).

Ugyanakkor óriási „mozgolódás”, vágyakozás, készülődés észlelhető az Isten oldaláról is. Az Incarnatio az Isten legirgalmasabb, legmeggrázóbb közeledése felénk. Azért, mert megérkezésekor nem isteni fenségének félelmet keltő eszköztárát használja fel, hanem minden elképzelést felülmúlóan családi környezetben jön, gyermekként közeledik felénk. De még ezt is úgy, hogy kirekesztett vándort lássunk benne. „Nincsen, aki befogadja... Őt, ki égnek s földnek ura”. A liturgia heteken keresztül nem tesz mást, mint – mai hasonlattal élve – „képernyőn” közvetíti a betlehemi út eseményeit, és végül a szálláskeresést, az istállóbarlangot, hogy ezáltal élménnyé formálódjék bennünk az Úrjövét egész drámája. Így mutatja be – talán egy izaiási mondat reflexiójaként – még a szamarat is, hogy ezzel is enyhítse „a Boldogságos Kismama” szorongását. Felülteti tehát a szamarat hátára, majd beviszi a barlangba is, hogy valamilyen formában, ilyen módon is kimutassa együttérzését...

*

Az első, az igazi, eredeti Advent aszketikus kelléktárát szándékosan tárja elénk a liturgia, hogy könnyebb legyen számunkra a beleélés, az empathia. Azt akarja, hogy a merkantilizmus, a sentimentalizmus minden csábítása és giccse ellenére engedjük lelkünkre hatni a megtestesülés eme módjának döbbenetét. Kitaszított vándorként kopogtat be hozzánk, hogy arra késztesse, hogy valamit mi is adjunk neki. A Názáretből útnak induló család sorsát azért vállalja Jézus, hogy mi jót tehesünk vele. Azt ugyanis a teológia egyértelműen bizonyítja, hogy mi, teremtmények csak ilyen módon vagyunk képesek kilépni saját tehetetlenségünk korlátai közül. Ugyan mit tud adni a szolga a világ urának, a királyok Királyának? Semmit. Ezért siet segítségünkre: felveszi a szolga alakját, hogy mi „nagy-lelkűek” lehessünk hozzá! Aki a várva várt személy elé akar lépni, az szeretné valamivel meglepni, ajándékot adni. Ennek a gesztusnak van egy belső funkciója, mondhatnám így is: misztikus jelleggel ruházzuk fel. Az ajándékban önmagunkat szeretnénk valamiképpen odaadni barátunknak, – jelen esetben az Egyetlennek, Jézusnak. (Mintha közben hallanám a híres virágáriát: „Helyettem kis virág tégy vallomást...”).

Advent teológiájában éppen azért kap központi szerepet Szűz Mária, mert ezt az önátadást, önmaga odaadását lelkileg és fizikailag egyedül ő tudja megvalósítani azzal, hogy megosztja életét, vérért magzatával, „méhének áldott gyümölcseivel”.

*

Mit jelent kereszténynek lenni? Mikor valósítom meg a Krisztus-követés adventi feladatát? – Egyrészt akkor, amikor a találkozás biztos tudatában várom Jézust, a gyermekek türelmetlen kíváncsiságával számolom a napokat, – másrészt örömet ajándék készítéssel és átadással szeretném kimutatni. És mi más lenne ez, mint a megtért, tiszta szív! Ennek örül legjobban az Úr; a Szűz Anya is csak ekkor fogja átadni legnagyobb kincsét, Jézusát.

Ez az Adventnek, az Úrjövetnek lényege. Ez a záloga annak, hogy ne csupán érzelmeinket tegyük a karácsonyfa alá, hanem életünket adjuk oda Jézusnak.

A semmihez sem ragaszkodás tudománya

„Aki vásárol, mintha meg sem tartaná...”

Tudománynak mondom, pedig valójában boldogság, – a nyolc közül az első: „Boldogok a lélekben szegények, övék a mennyek országa” (Mt 5,3). Azért nevezem mégis tudománynak, mert annyira ismeretlen fogalom ez már a mai világban, hogy külön meg kell rá tanítani még a hívőket is. Szomorú, sőt ijesztő jelenség ez, – annak ellenére, hogy boldogság csirája rejlik benne, nem ismerik, és ezért nem is élnek vele. Hovatovább nem tudunk mit kezdeni legdrágább kincseinkkel. Mintha valamiféle agymosással kezelt volna minket ez a velejéig elvilágiasodott kor. Kereszténynek nevezzük magunkat, és nem ismerünk rá a legfontosabb erényeinkre. Mennyit kell magyaráznunk a „lélekben szegények” helyes megértéséért! Legtöbbször azt hiszik, hogy a lelkiszegénység magával az imbecilitással, együgyűséggel, egy bizonyos elmebetegséggel azonosítható.

Érdekes elolvasni a Nobel-díjas Gabriel Garcia Marquez világhírű könyvét, a Száz év magány-t, mely épp ennek a megdöbbentő folyamatnak elemzését adja színes mese keretében. A mindenkitől elidegenedő ma emberének szomorú tragédiáját egy vándorló csoport életének történéseivel mutatja be: az őserdőben bolyongva eljut a csoport egy nagy tisztásra. Itt telepednek le, és hozzákezdenek nagy szorgalommal új életük megalapozásához. Vezérük, José Arcadio Buendia felfigyel arra, hogy a csoport tagjain rettenetes betegség tör ki: álmatlanság ejtette rabul mindegyiket. A kór egyik tünete, a feledékenység egyszerűen lehetetlenné tette a csoport normális életét. Senki nem ismert rá semmire. José fia például hiába kereste az ötvösmunkájához nélkülözhetetlen kis üllőt, amin a fémeket szokta kalapálni. Még a nevét is elfelejtette. José, a vándorló nép új Mózese úgy igyekezett segíteni, hogy minden tárgyra ráragasztotta a dolgok nevét: asztal, szék, óra, ajtó, kecske... Később már bővebb magyarázatokhoz folyamodott, és azt is ráírta a dolgokra, hogy mit kell velük csinálni. Például: ez tehén, minden reggel meg kell fejni, a tejet fel kell forralni stb. A helység főutcáján pedig egy nagy táblát állított fel, melyen ez állt: VAN ISTEN. Ezzel akarta kiküszöbölni a legnagyobb veszélyt, hogy tudniillik ne felejtsek el Istenük, Teremtőjük létét.

A világirodalmi szenzációra felfigyelt a fél világ, – de ezzel még nem változott meg semmi, legfeljebb magukba néztek az emberek néhány óráig...

*

Akárhogy is van, meg kell ismernünk azokat az igazságokat, elveket, melyeket Jézus az evangéliumi élet kialakításához elengedhetetlennek hirdetett. Ezek egyike az a függetlenség, mely szabaddá teszi az embert mindentől, ami könnyen elveheti érzékenységünket az égiek iránt. A szabadságot legtöbbször politikai értelemben vesszük, – pedig az nem azonos azzal, amiről itt most szó van.

Mivel fizikai, testi világban élünk, száz és ezer szállal kötődünk a minket körülvevő világhoz. Hasonlítunk Gulliverhez, akit a liliputiak megkötöztek, és nevetségessé tettek. Ezekről a bizonyos szálakról kellene elmélnünk, mert sokkal összetettebb kérdésről van szó, mint ahogy azt gondolnánk. Tévednénk ugyanis, ha azt állítanánk, hogy Jézus ellensége minden vagyonnak és hadat üzen a gazdagoknak. Ez túlzott leegyszerűsítése lenne a dolgoknak! Itt inkább az is-is filozófiájának és nem a vagy-vagy kizárólagosságának szempontjaira kell figyelni. Nagyvonalúan így lehetne megfogalmazni a krisztusi magatartást: lehetsz milliomos, de úgy kell élned, mintha nem lenne sok pénzed!

Mindenekelőtt azt kell szemügyre vennünk, hogy az Úr Jézus hogyan viszonyult a vagyonhoz?

Szavaiból, megnyilatkozásaiból az tűnik ki, hogy mint mindent, ezt a kérdést is pontosan a helyére tette: nem nézte le, de nem is értékelte fel az anyagi javakat. Ismerte a pénzt, gyakran találkozott az adószedőkkel, a pénzváltókkal, vámosokkal, – tudta mindennek az árát. Ő maga is munkájával kereste meg a mindennapi kenyeret. Példabeszédeiben többször kitért a vagyonszerzésben rejlő veszélyekre, de nem zárta ki követői közül a gazdagokat. Sőt találunk baráti körében jómódú férfiakat, asszonyokat. Nem tiltotta, hogy tanítványai vásároljanak összegyűjtött pénzükből azt, amire éppen szükségük volt. Ő is tudta, hogy közös pénzüket egyik apostola, a kariótbli Júdás kezelte. Tehát nem vonta ki magát a hétköznapi gondjaiból. Ezen a téren is igaz szent Pál kijelentése: mindenben hasonló akart lenni hozzánk!

Ugyanakkor azonban kemény szavakkal illette azokat, akik visszaélnék vagyonukkal, megkárosítják a szegényeket, kegyetlenkednek adósaikkal. Általában nem sok jót látott a vagyonosok körében, és figyelmeztette is őket, hogy vigyázzanak, mert könnyen rabjaivá válhatnak a pénznek, és akadályozhatja őket az üdvözülésben. Példa volt erre a gazdag ifjú esete, akit Jézus válaszút elé állított: csak akkor állhat be tanítványai közé, ha előbb eladja vagyonát, és annak árát szétosztja a szegények között. Csakhogy erre ő képtelen volt, és szomorúan távozott.

Ekkor jelentette ki Jézus: Nehéz a gazdagnak bejutni a mennyek országába! Nem mondta, hogy lehetetlen, csak azt, hogy könnyebb a tevének átmenni a tú fokán, mint a gazdagnak bejutni Isten országába (Mt 19,16-26).

Azt is látta, hogy a vagyon, a kellesténél nagyobb jólét érzéketlenné tudja tenni az emberi szívet, mert „ahol a kincsed, ott a szíved is” (Mt 6,21). Épp ez az oka, hogy választás esetén legtöbbször az anyagi élvezetek mellett döntenek, és semmibe veszik az égieket. Érthető tehát az az egyértelmű kijelentése, hogy nem lehet egyszerre szolgálni az Istennek és a Mammonnak! (Lk 16,13).

Tehát az Úr Jézus látja a veszélyeket, ennek ellenére nem csap a másik végletbe, és nem átkozza meg a vagyont, sem a vagyonszerzést, legfeljebb Jaj-t kiált azokra, akik a vagyont életcéljuknak tekintik (Lk 6,24). Ezeket eszteleneknek nevezi, mert elfelejtik, hogy az Élet és Halál Ura „tolvajként” bármelyik pillanatban, talán már ezen az éjjelen eljő, és elveszi mind egy szálit, amit szereztek (Lk 12,13-21).

*

Ezek tisztázása után áttérhetünk arra a jellegzetesen jézusi magatartásra, melyet kalandnak is lehetne nevezni. Több ilyenre bukkan rá az ember az Evangéliumban. Azokra a merész, bátor tanácsokra, javaslatokra gondolok, melyek megvalósításánál eleve megjelenik a kockázat lehetősége. Jézus mégis felkínálja, mert erős akarattal és együttműködve a kegyelemmel nagy esély van a győzelemre.

Az anyagi javakkal kapcsolatban is felkínál az Úr Jézus egy lehetőséget, mondhatnám: kedvet nyújt egy csodálatos feladatra. Mintha azt mondaná mai szóhasználattal élve: vállalkozzál, élj okosan vagyonoddal, fektesd be, kamatoztasd kincsedet, de közben ne

ragaszkodj semmihez. Tégy úgy, **mintha** nem volna a tiéd. Hogy valójában mit is kell ezen érteni, Pál apostol fogalmazza meg szembeállítva egymással a földet és az eget, az anyagot és a szellemet, a természetet és a kegyelmet. Íme: „...Az idő rövid, ezért akinek felesége van, éljen úgy, mintha nem volna, – aki sír, mintha nem sírna, – aki örvend, mintha nem örvendene, – aki vásárol, mintha meg sem tartaná, – s aki érintkezik ezzel a világgal, mintha nem érintkeznék vele, mert elmúlik a jelen világ. Szeretném, ha gond nélkül lennétek” (1Kor 7,29-32). Mint látjuk, Pál apostol teljesen az Úr Jézus szellemét követve, nem úgy szembesíti az evilági dolgokat, értékeket a kegyelmi javakkal, hogy elítélné a természeti világot, hanem ő is felhívja a figyelmet egy másik magatartásformára, melyet a „mintha” szóval jelöl meg. Nem is tehet másként, hiszen épp ő jelenti ki máshol, hogy „minden a tiétek”. Akár a világ, akár az élet, akár a halál, akár a jelenvalók, akár az eljövendők: minden a tiétek. A kérdés csak az, hogy mi magunk kié vagyunk? Ettől függ ugyanis az anyagiakhoz való viszonyulásunk. Ezért lényeges Pál apostol gondolatsorát végig figyelemmel kísérni: „Ti Krisztuséi vagytok, Krisztus pedig az Istené” (1Kor 3,23).

A semmihez sem ragaszkodás tudományának megszerzéséhez, vagyis a lelki szabadság, az anyagiaktól való kellő távolságtartás elsajátításához nélkülözhetetlen az elmélyült lelkiélet, de ugyanakkor annak a tudata is, hogy az Istent nem lehet felülmúlni a nagylelkűségben. Felejthetetlen és annyira emberi az a párbeszéd, ami épp ezzel kapcsolatban hangzott el a jövőjéért nyugtalankodó Péter apostol és az Úr Jézus között. Amikor ugyanis a tanítványok ráeszméltek arra, hogy mesterüket csak az említett kockázatvállalással, vagyis a „mintha” antitézisével együtt követhetik, a két lábbal földönjáró, családos halász egy pillanatra megrémült a rizikó kiszámíthatatlanságától és látszólagos felelőtlenességétől, – ezért odaállt az Úr elé, és a maga őszinte tisztaságával így adta elő félelmét: „Nézd, mi mindenünket elhagytuk, amink csak volt, és követtünk téged. Mi lesz a jutalmunk?” (mai szóval élve: számíthatunk-e kárpótlásra). Jézus így válaszolt: „Bizony mondom nektek, senki sem hagyja el otthonát, testvéreit, nővéreit, anyját, atyját, gyermekeit vagy földjét értem és az evangéliumért, hogy száz annyit ne kapna már most ezen a világon – bár üldözések közt -... másvilágon pedig az örökéletet” (Mk 10,28-30). Bizonyára megnyugodtak az apostolok e szavak hallatára, – annál is inkább, mert saját maguk tapasztalták, hogy Jézust igazolta mindig az Atya, és a gondviselésről szóló beszéde sem volt üres szó vagy szónoki fogás. Hiszen főszereplők voltak a tízezres tömegnek felkínált agapéban: ők osztották szét a kenyeret, a halat az éhezőknek, és nekik kellett összeszedni a fölöslegben maradt ételeket. Az Úr nem ok nélkül kérdezte tőlük az utolsó vacsorán: „Mikor erszény, tarisznya és saru nélkül küldtelek titeket, szenvedtetek-e hiányt valamiben? – **Semmiben**, felelték!” (Lk 22,36)

Mindenki vesse szívébe, agyába Péterék válaszát, a „semmiben” kifejezést, amikor fontolgatni kezdi magában: megéri-e a kockázat, a „mintha” magatartásának jézusi filozófiája, a semmihez sem ragaszkodás tudományának elfogadása...

*

Ne gondoljuk azt, hogy az eddig elmondottakkal kimerítettünk már mindent ebben a témában. Az igazi és a neheze még ezután következik. Tudniillik görcsösen ragaszkodni nemcsak anyagiakhoz lehet! Bár ez a gyakoribb, de nem kevésbé veszélyes az, amikor úgy leszünk rabjai szellemi értékeknek, vagy magunk gyártotta eszméknek, hogy emiatt elszakadunk az Igazságtól és az Élettől: Krisztustól. Itt most nemcsak a szekták fixa ideáira kell gondolnunk, – maradjunk csak a magunk háza tájánál. Milyen gyakran robbannak ki csúnya viták a különböző irányzatok képviselői között, mert mindegyik a maga igazát tartja egyedül üdvözítőnek. Gondoljunk csak a különböző egyházi mozgalmak vezetőinek és a mögéjük felsorakozóknak magatartására, a velük szembenállókra zúdított kritikájára. Hány idős hitoktatónak nem köszönnek egykori tanítványai – köztük nekem sem –, mert nem kívánunk

például „bulányisták” lenni. Milyen feloldhatatlannak látszó ellentét és ellenszenv osztja táborokba a régi hagyományokhoz, a külső kerethez görcsösen ragaszkodó ún. konzervatívokat és az ősi énekek, imák évszázados népi szokások helyett a magyar nyelvi és zenei ritmustól teljesen idegen stílust meghonosítani akaró egyházi és világi vezetőket!

Itt kell megemlíteni azokat is, akik felhagytak templomba-járásukkal, lelkiéletükkel, szentségek vételével, mert bár magukat továbbra is kereszténynek mondják, saját eszméiket követvén azt vallják, hogy „Krisztus igen, – de Egyház nem!” Tudjuk tapasztalatból, hogy könnyebb megkereszteletlen „pogányokat” megtéríteni, mint a téveszmékhez görcsösen ragaszkodókat!

De ne másokkal foglalkozunk. Inkább nézzünk önmagunkba. Istent, Jézust, Szűz Máriát, Szent Antalt, Szent Ritát ostromló magatartásunk mögött hányszor húzódik meg az önmagunk akaratát az Égiekre rákényszerítő dacosság. (Ennek megdöbbentő, de nem ritka példáját nyújtotta az a kétségbeesett asszony, aki azt mondta papjának: ha kérésemet nem hallgatja meg az Isten, és rákos férjemet nem gyógyítja meg, engem többet templomban nem látnak!). Tehát nemcsak világi eszmék, filozófiai vagy teológiai nézetek egyoldalú elfogadása vagy gögös elvetése rejt magában olyan veszélyt, mely homlokegyenest ellentétes a jézusi magatartással, hanem saját lelkiéletünkben is minduntalan résen kell lennünk, hogy nyitottak maradjunk az isteni kegyelem számára, és ne akarjuk ráerőszakolni sem Istenre, sem másokra a magunk elgondolásait. Mondhatnám így is: ne nehezítsük meg a gondviselés munkáját.

A szentek nagyon értették ezt a „tudományt”. Loyolai Ignác külön is lelkére köti a lelkigyakorlatozónak, hogy nevelje rá magát erre az erényre, vagyis legyen indifferens! Ez nem közönyt jelent, hanem – hasonlattal élve – a plusz és a mínusz együttes vállalását az Istentől kért dolgainkban. Még pontosabban: bízzuk rá a gondunkat viselő Atyára kéréseink, vágyaink teljesülésének sorsát akár kis, akár életbevágó ügyről legyen szó. Kérhetünk, kitartóan imádkozhatunk számunkra vagy mások számára fontos dolgokért, de ilyenkor is kövessük az Úr Jézust, aki a Getszemáni kertben „térdreborulva így imádkozott: Atyám, ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet, de ne az én akaratom teljesejék, hanem a tiéd... Majd halálfélelem vett erőt rajta, és még állhatatosabban imádkozott” (Lk 22,42). Ha ezt a jézusi magatartást követjük, mindig számíthatunk az Úr megerősítő kegyelmére és lelkünk békéjére: „Akkor megjelent egy angyal a mennyből és megerősítette” (44). Ha jól megfigyeljük, ettől kezdve az Úr Jézus valóban minden emberi elképzelést felülmúlóan viselkedett kínzóival, rágalmazóival, papi és világi bírjaival szemben. Ennek egyetlen magyarázata abban rejlik, hogy nemcsak szavakkal, de teljes akarati odaadással is átélte a „ne az én, hanem a Te akaratod” döntését.

Indifferensnek lenni annyit jelent, mint eleve elfogadni azt is, hogy kéréssem nem talál meghallgatásra, – „hiszen tudja a ti Mennyei Atyátok, hogy mire van szükségetek, **még mielőtt kérnétek**” (Mt 6,8). Mindezzel csak azt kívánom érzékeltetni, hogy a „semmihez sem ragaszkodás tudománya” nem légből kapott „kitaláció”, hanem az Evangélium egyik „tantárgya”, – Erasmus szavával élve: a Philosophia Christi egyik alaptétele. Aki ezt megtanulja és vizsgálja is belőle, valóban kereszténynek nevezheti magát!

Légy irgalmas!

Irgalmatlan világban élünk! Éppen ezért reménytelen feladatnak tűnik, hogy meggyőzzük magunkat és másokat az irgalom gyakorlásáról, sőt apostolai legyünk egy olyan erénynek, melynek nincs sok esélye a győzelemre. Szeressem azt, aki gyűlöl engem? Legyek kíméletes ahhoz, akit legszívesebben keményen megleckéztetnék, hogy elmenjen a kedve az újabb gázságok elkövetésétől? A problémát még bonyolítja, hogy saját logikánk is berzenkedik elfogadni olyas valamit, ami eleve logikátlannak tűnik.

Ezzel szemben félreérthetetlen a jézusi kijelentés: „Tanuljátok meg mit tesz az: Irgalmasságot akarok és nem áldozatot” (Mt 9,13). Hogy ez mennyire nélkülözhetetlen a

keresztény ember lelkületében, a Krisztus-követő karakterében, jelzi Jakab apostol kemény figyelmeztetése: „Az ítélet irgalmatlanul lesújt arra, aki nem irgalmas” (2,13).

*

Az emberi gonoszság és az irgalmatlan magatartás illusztrálására jó példa Toblach várúr története. A gazdag gróf kemény büntetéseket szabott ki gaztetteket elkövető szolgáljaira. Egyiküket vasra verve a vár börtönébe, egy pincehelyiségbe dobatta, és több napra étlen-szomjan magára hagyta. Közben fent a várban zajlott a vidám élet, jöttek-mentek a vendégek, – lakomáztak, dőzsöltek, vadásztak –. Néhány nap múlva álmából felriadt a gróf: „elfelejtkeztem a rabról!” Lerohan a pincébe és halva találja a szerencsétlen fiatalembert, eltorzult arca jelezte az éh- és szomjhalál rettenetes kínjait. – A gróf ettől a perctől kezdve nem tudott szabadulni lelkiismeretének vádaskodásától, és önmaga büntetéséül bilincset tétetett a nyakába, és sokszor étlen-szomjan vezekelt...

Mielőtt hozzákezdenénk a krisztusi irgalom misztériumának elemzéséhez, tanácsos elgondolkodnunk azon, hogy hány közeli és távoli rokonunk, barátunk kínlódik miattunk a testi éh- és szomjhalálnál még kegyetlenebb lelki agóniában, mert irgalmatlanok vagyunk velük szemben. Éppen ezért megkerülhetetlen a jézusi elvárás megoldása. Talán egy hasonlat segít a probléma megközelítésében. Olyan az irgalom témája, mint a dió. Nem elég a külső, zöld héját eltávolítani, fel kell törni a csontburkot is. Az irgalmasságról, az ellenség szeretetéről lehet buzdító szavakat mondani, moralizálni, – de ez csak a külső „héja” a problémának. Van aki ennél megáll, pedig ezzel nem sokra megy! Legtöbbször csak a kezünk lesz tőle maszatos, mint amikor megkíséreljük eltávolítani a zöld burkot. A titkot és annak megfejtését elrejtí az Isten, – vagy-is a hasonlatot tovább alkalmazva: a dió legbelsejébe kell behatolni.

Vajon az irgalom evangéliumi tanítását lehet-e misztériumnak nevezni? Ha misztériumnak nevezhető mindaz, aminek megközelítéséhez, megértéséhez nem elegendő az emberi okoskodás, akkor ez a téma a ma élő ember számára titoknak számít. A hittitkokhoz viszonyítva bizonyos értelemben a morális élet misztériumai közé tartozik. Ezt azért jó hangsúlyozni, mert ebben az irgalmatlan világban a jézusi parancsok legtöbbször, az irgalmasságot is csak a kegyelem által megvilágosított értelem képes elfogadni, és csak a kegyelem segítségével lehet gyakorolni!

*

Máté evangéliumában egymás után olvasható a „mondattott a régieknek” kifejezés az ötödik fejezetben. Ezekkel a szavakkal vezeti be az Úr Jézus az Újszövetség új erkölcsi rendjét. A réginek mottója: Szemet szemért, fogat fogért! Vagyis a rosszat, az erőszakot rosszal, erőszakkal torold meg. Lényegében ez az „ököljog” uralkodik mindmáig a világban akár az államok közt dúló háborúkról van szó, akár a családi, társadalmi harcok ádáz belső csatáiról. Akció váltja ki a reakciót, mely rendszerint erősebb, durvább viszonzásra készlet, – és a folyamat szinte megállíthatatlan...

A „mondattott a régieknek” és az „én pedig mondom nektek” két egymásnak ellentmondó magatartásra utal. Az egyik a természet, a másik a természetfeletti világ erkölcsisége, – egyiket a Iustitia istennő alakja jelképezi, a másikat Jézus képviseli. Iustitia kezében mérleg van, és azt kívánja elhíttetni az igazságot kereső emberekkel, hogy ítéleteiben megbízhatnak, mert a mérleg serpenyőibe tett cselekedetek megítélésénél a jogszabályok paragrafusait pártatlanul alkalmazza, ezért ábrázolják bekötött szemmel. Tudjuk tapasztalatból, hogy még a legkörültekintőbb bíráskodás is sebet ejt. Ép ez az igazságszolgáltatás fogalmazta meg a „summum ius, summa iniuria” megállapítást: minél jobban akarják a bírások a jogot alkalmazni, annál nagyobb a veszélye annak, hogy jogtalanságot fognak elkövetni. Ennek az

igazságszolgáltatásnak a lényege a számszerűség érvényesítése, a mennyiségen alapuló okoskodás és bíraskodás. A római jogalkotás tökélyre vitte ezt a szemléletet, és azóta sem változtattak rajta sokat. Mivel a legritkább esetben lehet ezt a lélek és a szellem sérelme nélkül gyakorolni, ezért Jézus homlokegyenest más szemléletet hirdet: „én pedig mondom nektek!”

Úgy lehetne ezt szemléltetni, hogy Jézus Urunk kezében is van mérleg, melyet az Atyától kapott. „Az Atya nem ítél meg senkit, hanem egészen a Fiúra bízta az ítéletet” (Jn 5,22). Alighanem épp ez a magyarázata annak, hogy Jézus az evangéliumban minduntalan más eredményre jut, mint Iustitia istennő. Bár Jézus mérlegének is vannak serpenyői, – az egyikbe mindenképpen a mi életünk kerül. De már itt is lényegbevágó a különbség! Hiszen Iustitia csak a tetteket teszi mérlegére, – ezzel szemben Jézus már a gondolatokat, szándékokat, de még a mulasztásokat is! Mérlegének másik serpenyőjébe nem az emberi paragrafusok súlyegységei kerülnek, hanem az Isten „evangéliumi milligrammjai”, vagyis az Igazság és a Szeretet mértékegységei. Érthető, hogy a két mérleg más eredményhez jut.

Végtelenül tanulságos ebből a szempontból szemügyre venni azokat a megnyilvánulásokat, melyekkel az Úr Jézus rá akarta vezetni apostolait erre az új szemléletre. Ennek lényege: mellőzni a mennyiségen alapuló számításokat és a látszatra hagyatkozó ítéleteket.

Íme néhány evangéliumi példa:

A szőlőhegy munkásainak bérezéséről szóló példabeszédnek épp az a csattanója, hogy számunkra nehezen érthető a logikája. Nem ésszerű, szokatlan, sőt némileg provokatív, hogy a gazdaember ugyanannyi bért fizet az egész napon át dolgozó munkásnak, mint aki csak egy órát dolgozott. Nem ütközünk meg azon, hogy a munkások emiatt zúgolódnak a gazda ellen (Mt 20,11). A választ maga Jézus fogalmazza meg: „Nem tehetem az enyémmel azt, amit akarok? Rossz szemmel nézed talán, hogy én jó vagyok?” – Így jön létre a Iustitia mérlegének eredményével homlokegyenest ellenkező végeredmény. Más a két mérleg, mások a súlyok. Mindkettőn minket mérnek, de a végeredmény nagyon különbözik egymástól. Bizonyára azért, mert Iustitia szeme be van kötve, – Jézusé nincs! Iustitia nem látja meg azt, amit Jézus lát. Az egyik a látszat, a külső szerint ítél, a másik a tettek mögött a lelket is látja, az egész embert.

Hogy mennyire másként ítél a világ és mennyire másként az Isten, arra különösen a Tékozló fiúról szóló példabeszéd döbbsenti rá az embert. Különösen akkor, ha szem előtt tartjuk, hogy az atyai örökséget elherdáló, de hazavágyó fiú apja nem más, mint a Mennyei Atya. Tehát itt nem az igazságérzetét örömeiben elvesztő, elérzékenyült idős emberről van szó, hanem magáról az Istenről, aki egészen másként gondolkodik és ítél, mint mi. Jézus nem ad igazat nekünk, akik el sem engedjük volna a családi vagyon nagy részét követelő fiúkat, inkább bezártuk volna egy szobába, – vagy ha mégis, akkor pedig legalább a visszatérte után éreztettük volna vele neheztelésünket és keményen megdorgáltuk volna. És aligha rendeztünk volna akkora örömlakomát, márcsak a nagyobbik „jó fiú” érzékenysége miatt sem! Az irgalmasság teológiája nem a polgári büntetőtörvénykönyv szellemét tükrözi. Nem a bekötött szemű Iustitia mérlegére teszi az eseményeket, hanem nyitott szemmel belelát az önmagát már régen elítélő, a saját szegénységétől megalázott fiú őszinte konverziójába.

De van itt még egy másik furcsaság is: a családi törvényeket, szokásokat megtartó, becsületes „jó fiú” elmarasztalása. Iustitia megdicsérné, mert látszatra valóban minden előírásnak megfelel, – de szeretni, megbocsátani, együtt örülni nem tud a gögje miatt. Hiába unsozolja édesapja: gyere te is, – örüljünk együtt, hisz „a te öcséd meghalt, de föltámadt, elveszett, de megkerült”. De az nem akart bemenni, – sőt „megharagudott és szemrehányást tett apjának” (Lk 15,29). Gögjében saját jóságát tette rá Iustitia mérlegére: a maga „darabárúját” akarta lemérni rajta. Jézus ezzel szemben a kisebbik fiú megtérését és alázatát tette rá a Mennyei Atya mérlegére. Az egyik a mennyiséget méri, a másikon a fajsúlyt. Az idősebbik fel is sorolja jóságának, intakt magatartásának dicsérendő tetteit („soha meg nem szegtem parancsaidat”). A jutalom sem marad el, hiszen édesapja külön hangsúlyozza: „mindenem a tiéd”. Hiába, – nem vesz részt a család közös ünnepi lakomáján. A gög mindig elkülönít, – saját

magát zárja ki az Isten legbensőbb világából, „asztaltársaságának” intimitásából. A példa jól mutatja, hogy az irgalmasság gyakorlásához alázat és szeretet kell, mely „a sérelmet fel nem rója” (1Kor 13,5). A Názáreti Szűz Magnificatja óta nem lenne szabad elfelejtenünk a nagy igazságot: az Isten szétszórja a szívük szándékában gőgösködőket, de **felemeli az alázatosakat**” (Lk 1,51).

Elméletben mindezt tudjuk, de gyakorlatban legtöbbször másként viselkedünk, mint ahogy azt az Úr Jézus elvárná tőlünk. Mi talán ebben az esetben is gyengének érezzük az apát, – keményebben viselkednénk a mindent elherdáló tékozlóval, és nem tekintenénk gőgnek az idősebbik fiú magatartását... De csak addig, míg magunk is végig nem járjuk a tékozló fiú konverziójának szakadékait és hegycsúcsait. Akit a Jó Pásztor még nem emelt ki élete kátyújából, és nem vitte haza a vállán, az sohasem fogja megérteni és elfogadni a jézusi igazságszolgáltatást.

*

Még mindig nem hatoltunk a titok legbelsejébe, az irgalomnak Jézus által ígért következményeibe. Urunk ugyanis nem kisebbet állít, mint azt, hogy aki gyakorolja az irgalmasságot, az a Magasságbeli fia lesz. Tagadhatatlan, hogy irgalmasnak lenni még legádázabb ellenfeleinkkel szemben is, igen nehéz. Ezt emberi erőfeszítéssel nem lehet megtenni, – ehhez isteni kegyelem kell. Ezért mondja Jézus, hogy közben állandóan nézzünk az Atyára, aki jóságos és irgalmas a hálátlanok és gonoszok iránt is: „legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok is irgalmas” (Lk 6,36). Annyira szent és isteni tulajdonság az irgalmasság gyakorlása, hogy „istenivé” alakítja azt, aki gyakorolja: olyanná lesz, mint az Isten! Érdemes elgondolkodni azon, hogy a Sátán ugyanezeket a szavakat mondta Ádámnak, Évának; de mennyire mást követelt tőlük. Azt hazudta, hogy ha nem engedelmeskednek az isteni parancsnak, egyből olyanok lesznek, mint az Isten! (Szó szerint: „olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat” Ter 3,5). Az Úr Jézus ígérete mögött óriási feladat teljesítése a feltétel, – vagyis, ha valaki vállalkozik arra, hogy még ellenségével is úgy viselkedjék, mint az Isten, akkor kirajzolódnak lelkén, jellemén az istengyermekség arcvonásai. Még a részletekbe is beavat minket: ha csak azokhoz vagyunk szeretetteljesek, akik minket szeretnek, és ha csak jótévőinkkel teszünk jót, nem vagyunk különbek a pogányoknál. Akkor válunk a Mennyei Atya Gyermekéivé, ha túllépünk a Iustitia által képviselt „do ut des”: adok, hogy te is adj egoizmusán.

Mivel az önzés talaján mozgó emberi természet berzenkedik a szeretetnek ily magas hőfokú gyakorlásától, ezért az Úr Jézus nemcsak szavakkal és példákkal hirdette az irgalmasságot, hanem saját életében számos esetben be is mutatta. Az apostolokat állandóan nevelte, és minduntalan tapasztalta, hogy milyen nehéz velük megértetni, mit jelent az Isten szemében az irgalom. Szinte kézzelfoghatóvá teszi számukra, hogy az Atya irgalma nélkül lehetetlenné válna az élet. Ha nem lenne irgalmas, csak a gabona, a virág, a jók és a szentek kapnának napfényt, esőt, kegyelmet. De a Mennyei Atya nem vonja meg gondviselő jóságát az értéktelen gáztól, a semmit sem érő kórótól, az apja ellen fellázadó fiútól, a város rosszhírű asszonyától, a gyilkos latortól.

És nemcsak beszél a lehetetlennek tűnő ellenségszeretetről, a vissza nem dobott kőről, hanem bebizonyítja, hogy meg lehet tenni: „Mikor arra a helyre értek, amelynek Koponyahely a neve, keresztre feszítették, – és akkor felkiáltott: Atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekszenek” (Lk 23,34). Íme az „imádkozzatok rágalmazóitokért, szeressétek ellenségeiteket” (Lk 6,29) nemcsak fennkölt ígéhirdetés, hanem vállalás egészen a Golgotáig a keresztfán...

*

Mindezt végig kell gondolnunk, és állandóan vissza kell térnünk ezekre az evangéliumi paraméterekre, jézusi „mutatókra”, ha meg akarunk barátkozni az isteni igazságszolgáltatás különös stílusával és logikájával. Kérnünk kell az Urat, hogy szoktasson le minket a bekötött szemű Iustitia bírói szemléletéről, a jog abszolút és egyoldalú alkalmazásáról. Csak így tudjuk ellesni a jézusi igazságszolgáltatás legbensőbb titkát, mely abból áll, hogy a mérlegnek egyik serpenyőjében az Igazság, a másikban a Szeretet isteni „súlyegységei” vannak, a mérleg nyelve pedig az Irgalom.

Azt természetesen tudjuk nagyon jól, hogy így csak Isten tud ítéletet alkotni. Mi, teremtmény mivoltunk miatt igen nehezen tudjuk megteremteni a harmóniát, a szintézist az igazság és az irgalom között. Legtöbbször valamelyik irányban elbillen a mérlegünk. Ezt jól tudja az Úr Jézus, de nem mond le szándékáról, hogy minden körülmények között gyakoroljuk az irgalmat, mely mindenképpen tökéletességet tételez fel. Ezért célként élénk állítja: „legyetek tökéletesek, mint a ti Mennyei Atyátok” (Mt 5,48). Isten sohasem igazságtalan, de mindig több mint igazságos, – és ez a „több”, ez az irgalom!

Kereszténynek lenni azért óriási élmény, mert Jézus Urunk megtanít arra, hogyan léphetünk ki az akció-reakció ördögi körforgásából, és az irgalom gyakorlása révén hogyan bontakozhat ki bennünk az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember. Az irgalmasság annyira hozzátartozik a Krisztus-követéshez, hogy a két fogalom elválaszthatatlan egymástól. Keresztény vagyok? Akkor irgalmasnak is kell lennem!

Gondolatok az alázatról

„Humilitas est veritas”

Most a legkényesebb témák egyikéhez nyúlok. Gázpalackokat szállító teherautókon olvasható a „Robbanás veszély” figyelmeztetés. De ha jól ismerjük a görögök etikáját és a skolasztikusok morálisát, egyből észrevesszük, hogy itt alapjában véve a főbűnök legveszélyesebbikéről, a gögről, a felfuvalkodottságról, illetve annak ellentétpárjáról szól az elmélkedés.

Alcímnek legszívesebben a „Verebek és Sasok párbeszéde” kifejezést használnám, ezzel is érzékeltetve az alázat virtusának legbensőbb titkát, megértésének feltételét: a valóság felmérését és elismerését. Az analógiánál maradván: mindenkinek – verébnek, sasnak egyaránt – tudnia kell („illik tudnia”), hogy ő kicsoda, micsoda. És máris kezünkben tartjuk a „puskaporos hordó” gyutacsát, minden moralitásnak, lelkiéletnek, erénygyakorlatnak alfáját és omegáját: az önismeretet! Bár ennek nélkülözhetetlenségét senki sem vonja kétségbe, de a magunk megismerésének, az önismeretnek elsajátítását, a szubjektív értékelés kiküszöbölését biztosítani igen nehéz! Ez a magyarázata annak, hogy még a meghívottak, a kiválasztottak közül is kevesen ismerik igazán = a valóságnak megfelelően önmagukat. Bizonyára ezért mondhatta noviciusainak a szentéletű Dombi Márk, hogy a főbűnök közül a góg a legravaszabb és legveszélyesebb, mert még a szentségre törekvők erénygyakorlataiba is befészkelheti magát. „A lelki élet hajszályökerein keresztül szinte észrevétlenül képes megfertőzni, ha nem vigyázunk”, mondta aszketika tanárunk, amikor az „erénygóg” kifejezést elemezte. És ugyanerre figyelmeztetett Belon püspök is: „még a jóság is ki van téve a kísértésnek!”

*

Amíg nem mérjük fel helyzetünket minden vonatkozásban, amíg nem döbbenünk rá ontológiai, genetikai, karakterológiai létünk összetevőinek kiszolgáltatott, törekeny jellegére, az Abszolútumtól való teljes függőségünkre, vagyis amíg nem éljük át teremtmény mivoltunkat,

addig képtelenek leszünk akárcsak megközelíteni is az alázat mibenlétét! Ezen nem segít az sem, ha netán magas beosztásban vagy igen megtisztelő munkakörben teljesítünk szolgálatot, avagy valamelyik karizmával megajándékozva küld speciális feladat elvégzésére maga a Szent Lélek Isten.

Talán segít megsejtenni az elmondottakban rejlő igazságot két olyan történet, melyben az alázat mibenlétének keresése és felismerése a lényeg.

A szellemes furfangosságáról jól ismert Néri Fülöp azt a megbízatást kapta püspökétől, hogy mondjon véleményt arról a nővéréről, akit egyre többen felkeresnek látnoki képessége miatt. Érthető, hogy az egyházi hatóságok nem kedvelik az ilyen híreket, és vizsgálatot rendelnek el. Fülöp atya – a későbbi Néri Szent Fülöp – útnak indult, és a zuhogó esőtől latyakossá vált utca sarában szándékosan bepiszkította csizmáját. Amikor becsengetett a zárda kapuján, hívatta a nővért, és megkérte, húzná le sáros csizmáját. Az apáca megrökönyödve utasította vissza: „ne alázzon meg ennyire! Mit képzelsz, mi vagyok én?” – Néri Fülöpnek elegendő volt ennyi ahhoz, hogy tollat ragadjon és kijelentse: Püspök atyám, nekem ez a nővér sehogy sem tetszik, mert nincs benne alázat!

A következő történet is az alázatról szól, de az ellenkező oldalról közelíti meg a kérdést. Egy ír származású klarissza nővér, Briega McKenna félreismerhetetlenül megkapta az Istentől a gyógyítás ajándékát. Nemcsak őt gyógyította meg az Úr Jézus gyógyíthatatlannak ítélt sorvadásából, hanem kiszemelte arra is, hogy imáival másokat is meggyógyítson. Igen ám, de Briega nővér a leghatározottabban ellenállt az isteni gondviselésnek. Eleinte hallgatott erről, majd előljárójának és lelkivezetőjének azzal a reménnyel, sőt biztos tudattal számolt be a lelkében egyre parancsolóbban szóló isteni akaratról, hogy ők úgysem járulnak hozzá az ilyen kétes, sőt veszélyes „üzenetek” megvalósításához. A tények azonban világossá tették, hogy a klarissza nővért eszköznek szemelte ki az Úr. Végül kénytelen volt engedelmessé válni, és imádságban elmerült lelkének erejét felhasználva sok száz beteget gyógyított meg általa az Isteni Orvos, Jézus Krisztus!

A történetnek azonban csak ezután következik a témánkat érintő fejezete. Briega nővér ugyanis csak „külső” engedelmisség alapján végezte gyógyító munkáját, lelke legmélyén ellenállást tanúsított: irtózott a nyilvános szerepléstől, a rivaldafénytől, az újságírók tolakodásától. Vagyis önmaga körül forgott, jobban, mint ahogy az egy Isten jegyeséhez illik. A Tabernákulum előtt folytatott párbeszédéből kiderül, hogy milyen vakmerő ellenállást tanúsított: **„Jézusom, én nem kérek semmiféle gyógyító ajándékot. Tartsd meg Magadnak”...**

Az egyházi jóváhagyással és a Francis A. Sullivan jezsuita előszavával megjelent könyvből megtudhatjuk, hogy végül hogyan „adta meg magát” a klarissza nővér, és hogyan lett nemcsak fizikai, de lelki betegeknek is gyógyítója, sőt számtalan papi lelkigyakorlat felkért vezetője. De számomra most nem ez a lényeg, hanem ami a dolgok mögött húzódik meg: Briega nővér maga számol be arról, hogy az Úr Jézus kegyelme miként tette őt alázatossá, – mi mindennek kellett történni ahhoz, hogy magnificatos lelkülettel elmondhassa önmagáról: „Az Úr szolgáló leánya vagyok, történiék velem szavaid szerint” (Lk 1,38). A kezdeti ellenállás feloldódott, a látszólagos, „külső” engedelmisség helyett igyekezett teljesen átadni önmagát az Úr Jézus kéréseinek, és nem akart semmi más lenni, mint eszköz a Gondviselés kezében. A feladatokat nem neki kellett keresnie, azokat Jézus maga tárta fel előtte. Így lett munkatársa egy jezsuitának, akivel mind a mai napig nemcsak híveknek, de papoknak is lelkigyakorlatokat vezet és testi, lelki betegeket gyógyít. Mindezt azért tudja megtenni, mert naponta három órát tölt a Tabernákulum előtt!

Az önteltségnek igen sok fajtája létezik. Az előbbi két történet csak kettőre mutatott rá. A „látnoknővér” többet tételezett fel magáról, mint kellett volna, – a prófétáló tehetség nem zárja ki a taszító önteltséget, és képes megtagadni a szolgálatot: nem akarja lehúzni a szent pap sáros, piszkos csizmáját. – A gyógyítás ajándékával kitüntetett nővér is megtagadta kezdetben a

szolgálatot ál-alázatból, ami szintén egy fajtája az önteltségnek: annyira telve volt önmagával, hogy nem engedte szóhoz az Istent, aki „segítséget” (szolgálatot) kért tőle.

Az eddig elmondottakból talán érthetővé vált, hogy addig nem születhetik meg valakiben az alázat, amíg önmagával van tele. Ezt a gondolatot tökéletesen világítja meg a metafizikai mélységeket csodálatosan megeleveníteni tudó anyanyelvünknek „ön-telt” kifejezése, amellyel tökéletesen ki tudjuk fejezni a gőg lényegét. Hiszen az alázat épp az önteltség ellentétje! Ezért mutat rá Pál apostol az Isten legalázatosabb Fiára, Jézusra, „aki szolgálai alakot felvéve, **kiüresítette önmagát**”, vagyis „**megalázta magát** és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil 2,7).

De az is világossá vált, hogy az alázathoz nélkülözhetetlen a tények felismerése és elfogadása. Aki képtelen ráébredni arra, hogy ő **csak** ember, vagyis természeténél fogva tökéletlen teremtmény, aligha fogja elviselni, hogy „csak” eszköz legyen a Gondviselő Isten kezében. A gőgös ember nehezen tud ajándékot elfogadni, – márpedig a tények igazolják, hogy pusztán létünk és minden, ami létezésünkkel összefügg: **ajándék!** „Mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna? Éppen ezért ne kérkedjék senki a másik rovására!” (1Kor 4,7). A jó Istentől annyi ajándékot kapunk, csak nem figyelünk rá. Mérheterlen ostobák lennénk, ha a születésnapunkra kapott ajándéknak csak a külső, mutató csomagolásában gyönyörködünk, ahelyett, hogy felbontanánk és megnéznék, hogy mi van benne! A tartalom a fontos, nem pedig a csomagolás. Semmiségünk átélése kell ahhoz, hogy hálával és alázattal „nyissuk ki” az Istentől kapott „csomagokat”. A Szent Lélek kegyelme tesz képessé minket arra, hogy megértsük és mélyebben átéljük mindazokat az ajándékokat, melyeket azért kaptunk a szentségekben, hogy fokról fokra megszentelődjünk.

A tapasztalat azt mutatja, hogy amilyen mértékben készek vagyunk elfogadni a tények által is igazolt kicsinységünket, kiszolgáltatottságunkat, olyan mértékben válunk alázatossá. Vagyis egyenes arány van a „veritas” és a „humilitas” között. Nagy Szent Teréznel eddig senki jobban, mélyebben, tökéletesebben és egyszerűbben nem tudta megfogalmazni, hogy mi is rejlik a Krisztus-követésnek egyik legnehezebben megvalósítható erénye, az alázat mögött. Hogy a humilitas est veritas, vagyis hogy a valóság felismerése, átélése és az alázat kibontakozása milyen szorosan összefügg, egy újabb történettel igyekszem bemutatni. – Briega, az említett ír klarissza nővér engedelmeskedve az Úr Jézusnak és előljáróinak, számtalan pappal találkozott, hogy meghallgassa nehézségeiket és velük együtt imádkozzon megvilágításért. Egy alkalommal fiatal pap hívta fel telefonon, és kétségbeesve kért tőle segítséget: most tudta meg, hogy hangszalag-rákja van, pár hét múlva megoperálják, soha nem fog tudni beszélni, mert eltávolítják a gégefőjét. A nővér azonnal arra gondolt, hogy az Úr Jézus bizonyára a naponta bemutatott szentmisére és a benne rejlő isteni erőre kívánja felhívni rajta keresztül a pap figyelmét, – ezért így válaszolt: „Atya, én tudok és fogok is imádkozni Önnel a telefonon keresztül, de ma reggel nem találkozott Jézussal? Nem találkozik Vele mindennap?”. Ekkor Briega nővér még nem tudta, hogy a pap kezdte elhanyagolni a napi misézést. Mondatai ennek következtében megdöbbenették a hat éve felszentelt papot: „Ön naponta érinti Jézust, – sőt eledelül veszi magához, gondoljon arra, hogy Jézus valóban „lemegy” mindennap az Ön beteg torkán! Senki jobb segítőhöz nem fordulhat, mint Jézushoz...”

A telefon másik végén a pap állandóan csak ezt mondta sírva: „Ó Nővér, köszönöm, köszönöm.” Három héttel később elment a műtetre, majd felhívta újból a nővért, és megrendülve mondta el, hogy orvosai a műtét helyett azt állapították meg, hogy hangszálainak semmi baja sincs, meggyógyult... De nemcsak testi betegségéből, hanem lelki restségéből is, és mind a mai napig az Eucharisztia elkötelezett apostola!

Az összefüggés egyértelmű: a papnak előbb át kellett élnie teljes kiszolgáltatottságát, hogy rádöbbenjen semmiségére. Ennek tudatában utolsó mentsvárként segítségért kiáltott Jézushoz Briega nővéren keresztül. Így talált vissza a műtéttől való rettegés katarzisan át az Élet Urához, akivel most már naponta találkozik a szentmisében. Megszületett lelkében az alázat, és el tudja

fogadni, hogy mindene, hangszála is, Isten ajándéka. A fölényes, öntelt papból az Isten koldusa lett. Más szóval: eszközzé vált Isten számára abban, hogy hitelesen mutasson rá az Eucharisziában köztünk élő Jézus kimondhatatlan szeretetére, segíteni akarására. Ha másként nem bír velünk az Úr, akkor a tények pörölycsapásával nevel rá az alázatra.

Hogy ez mit jelent? Hogy hányféle úton-módon vezet rá semmiségünk felismerésére? Nos, megvallom, hogy engem például már fiatalkoromban egy vers olvasásakor kacagó jókedvemben vezetett rá, hogy ne legyek „felfújó hólyag”, mert könnyen úgy járok, mint a hároméves Bömbi a vásáron. Mécs Lászlónak köszönhetem ezt az életre szóló élményt, – kiment barátjával és a kis Bömbivel a májusi vásárra, vettek a kisfiúnak egy vásárfiát: felfújásra való gumigömböt. Bömbi egyre nézte, hogyan feszül a bordó csoda madzagra kötve, szempárja tűzben égett, – de sehogy sem lehetett megmagyarázni neki, hogy ne érintse a fák, bokrok tüskés ágaihoz, mert könnyen kipukkad. Így is történt, – egy tövis megszúrta, szétpattant, s „a Bömbi bőszen bömbölt”.

A szavalóversenyen azzal arattam a nagy sikert, amikor a vers lényegét sikerült átéléssel előadnom: Bömbi ugyanis váltig azt kérdezte apjától, a költő pedig tőlünk és a világ összes „golyvás önteltjétől”: **„Ki fúj fel téged cifra hólyag?”** Jó volna minden este megintennünk magunkat, hogy jön a halál fullánkja! Minden gömböc kipukkadt eddig...

*

Mindent el kell követnünk, hogy megszabaduljunk gögünktől, hiszen addig nem tud mit kezdeni velünk az Isten, sőt Péter apostol szavai szerint **ellenáll nekik** (1Pt 5,5). Nem szólva arról, hogy az öntelt, kevély ember a világ legnevetesegebb lényé, mert nem veszi észre saját ostobaságát. Ez pedig abból adódik, hogy önteltsége színvakká teszi, és emiatt elveszti arányérzékét. Valamilyen képessége, tulajdonsága vagy karrierje miatt azt hiszi, hogy ő valaki és azt gondolja, joga van fennhordania orrát, gögös fejét. Csakhogy szűk kapu vezet az üdvösségre, – nemcsak szűk, de alacsony is! A gögös ember beveri a fejét, és ezen mindenki gúnyosan kacag. A kevélység mindig butasággal, sőt bornírtsággal jár együtt, mert nincs perspektívája, nem lát messzebb orra hegyénél!

Ezzel szemben az alázat a szeretet mellett az Úr Jézus tanításában központi szerepet tölt be. Nem véletlen, hogy az Evangélium első fejezetében a Boldogságos Szűz az alázat apoteózisát éneкли, és rámutat arra a titokra, amit később az Úr Jézus szüntelenül igazol és tanít: „felemeli Isten az alázatosokat, de a szívük szándékában gögösködőket szétszórja” (Lk 1,51). Jézus anyjának és méltóságának a titka az alázatában rejlik, – és alázata miatt „méltatta tekintetre” a Hatalmas és a Szent. Mert minél alázatosabb valaki, annál magasabbra emeli fel őt az Isten. A világmindenség legalázatosabb személye Jézus Krisztus, és éppen ezért magasztalta föl őt az Isten, és olyan nevet, olyan hatalmat adott neki, mely minden mást felülmúl. És mivel senki úgy nem üresítette ki önmagát, mint Jézus, ezért hajol meg előtte minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban. Ezért ő az Alfa és az Omega, – Ő a kezdet, elsőszülött a holtak közül, és övé az elsőség mindenben (vö. Kol 1,18 – Fil 2,5-11).

Érthető, hogy alázatot egyedül Jézustól vagyunk képesek elsajátítani. Nyíltan meg is mondja: **„Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű!”** (Mt 11,29). A gögös mindig nyugtalan, zavaros és taszító, – az alázatos emberben béke, lelki harmónia és nyugalom honol, úgy ahogy ezt Jézus előre meghirdette: „...és nyugalmat találtok lelketeknek” (uo). Az alázatot az Úr Jézus legtöbbször a farizeusi magatartás ellentétjeként mutatja be. Amikor rájuk olvassa egymásután a jajokat, mert első akarnak lenni és megvetik a szolgákat, így nyilatkozik: „A legnagyobb legyen a szolgátok. Aki felmagasztalja magát, azt megalázzák, **aki pedig megalázza magát, azt felmagasztalják**” (Mt 23,12). Ha másként nem tudja megértetni tanítványjaival a gög taszító voltát és az alázat ragyogó fölényét, akkor képes a legkézzelfoghatóbb példával megmagyarázni nekik „az elsőből az utolsó és az utolsóból az

elsők” filozófiájának lényegét: sose üljél az első helyre, mert ha jön nálad előkelőbb, szégyenszemre felállítanak és az utolsó helyre küldenek. De ha az utolsó helyre telepedsz, a házigazda azt mondja: Barátom, jöjj feljebb! Így becsületed lesz az egész asztaltársaság előtt (Lk 14,10).

*

Az ellentétpárokat vég nélkül lehetne felsorolni. Most még egyre érdemes különösen felhívni a figyelmet: hogyan reagál a bírálatokra a gőgös és hogyan az alázatos ember? Nem véletlenül említettem a bevezetőben, hogy „robbanás veszélyes” témáról elmélkedünk. Carnegie szerint még a legjobb barátok is úgy viszonyulnak a kritikához, mint amikor égő gyufával közelítünk egy puskaporos szobához. Nos, próbáljuk elfogadni a pszichoanalízis figyelmeztetését, hogy az állandó érzékenykedés, sértődöttség biztos jele a gőgnek. Milyen kevesen fogadják el ezt a megállapítást! Pedig ez a gondolat húzódik meg mögötte: „ki vagy te, hogy így mersz beszélni velem vagy rólam?”. – Ezzel szemben az igazán nagy személyiségek, világhírű tudósok, művészek még saját szellemi fölényüket sem ismerik el. A számtalan példa közül íme néhány:

Newton, a világhírű fizikus azért panaszkodik, mert olyan nagy tudósnak tartják őt az emberek, pedig „én olyan kisfiúnak érzem magam, aki a tengerparton fényes kavicsokat és ritka kagylókat talál, de az igazság óceánja ismeretlen marad számára”. – Amikor a hírnév csúcán álló Haydnt a Teremtés című művének ősbemutatóján a közönség szünni nem akaró tapsviharral ünnepelte, könnyeivel küszködve felállt, kezét az Ég felé emelve ezeket a szavakat rebegte: „Nem tőlem való, hanem onnét felülről” (Íme a szent Pál-i „mid van, amit nem kaptál?” – igazság zenekari variációja). – Amikor Prohászka Ottokárt a városi előkelőségek ünnepélyesen akarták fogadni a székesfehérvári pályaudvaron püspöki kinevezése alkalmából, ő egy másodosztályú kocsiból kiszállva kikerülte a küldöttséget, gyalog ment be a püspöki palotába, kopogott a portán, de a portás nem akarta beengedni. „Most mindenki kint van a püspök fogadásán”, mondotta. Mire az esernyőjét kezében tartó fekete reverendás Prohászka mosolyogva csak ennyit mondott: „Én lennék az”. –

Miért vagyok keresztény? Mert egyedül Jézus értette meg velem, hogy a veréb ne akarjon sas lenni, hiszen ő is a Teremtő csodája, – és sasnak sem kell verébként viselkednie az út porában. Csupán tudnia kell, hogy Istentől kapta szárnyait, meg a kék eget is! ...Mindent!

„Hogy örömtök teljes legyen...”

Öröm nélkül nem lehet élni! Nemcsak mi emberek, de alapjában véve a természet is sóvárog valamiféle játékoság, boldogság, öröm után. Lehetetlen nem észrevenni a virágok, madarak, állatok, vízesések rejtett, máskor meg kicsattanó mámorát...

Korunk embere sem kivétel. Ha valamiben eltérés tapasztalható, az inkább az örömszerzés módjában lelhető: nem elégszik meg a kis örömmel, nem tud mit kezdeni a szellemi, lelki élményekkel, mert számára első helyen áll a fizikai, testi, anyagi élvezetek által megszerezhető vagy megvásárolható öröm, amit inkább gyönyörnek kellene neveznünk. Emberi természetünknek általában, de különösen a mi társadalmunknak ez egyik legsebezhetőbb pontja. Elmérgesedett, elgennyesedett sebekkel teli társadalomban élünk, és ebben nevelkednek fel fiataljaink. A tények annyira ismertek, hogy nincs szükség igazolni a tézist. Ehelyett arra kell összpontosítanunk figyelmünket, ami valóban az igazi örömök forrása lehet számunkra. Hiszen nem is egy, hanem három „zóna” található bennünk, és mindegyik mélyén kiapadhatatlan források rejtőznek. Az isteni (kegyelmi), szellemi és testi világ hármassága nemcsak drámai feszültségek és tragédiák okozója, de kimondhatatlan isteni és emberi örömök forrása is lehet. És épp ebben jön segítségünkre az a Jézus, akinek üzenetét eleve örömtelinek,

örömhírnek, euangelionnak hívjuk! (Nem véletlenül mondom a görög-latin örökségből átvett Evangélium megnevezés mellett a hangsúlyozottan kiejtett Örömhír-t, hiszen a Krisztus-követésnek ez a lényege!)

Minden szülőnek, pedagógusnak és lelkipásztornak azzal a boldog tudattal kell (kellene) végezniük munkájukat, hogy ennek a jézusi örömmel hírnökei és hirdetői. Nem ismerek olyan filozófiai, pedagógiai rendszert, mely ennyire „öröm-centrikus” lenne. Bele kell tehát mélyednünk ebbe a jézusi világba, hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy az örömmel szomjazók, idősek-fiatalok egyaránt, milyen könnyen és boldogan merítenek a tiszta forrásokból.

*

Ha az Evangéliumot elmélyedve olvassuk és figyelünk az összefüggésekre, lenyűgöző élményben lesz részünk. Minden szó, minden jelző újabb és újabb titkokat tár fel. Jézus legszűkebb köréhez tartozott János evangelista, „a szeretett tanítvány”. Neki köszönhetjük, hogy olyan eseményeket is feljegyzett, melyekről mások említést sem tesznek. Az örömmel szomjas fiatalságunk számára szinte lenyűgöző hatással van az a tény, hogy Jézus egy szerelmes pár lakodalmát olyan fontos eseménynek tartja, hogy a napokig elhúzódozó esküvőjükön édesanyjával és barátaival együtt megjelent, sőt ezt az alkalmat ragadta meg, hogy csodát téve segítségére siessen a bor nélkül maradt násznépnek. Hogy ez mennyire foglalkoztatta Jánost, mutatja, hogy külön fontosnak tartotta megjegyezni: ezzel kezdte Jézus az örömhírt! Jól vessük be lelkünkbe ezt aényt: az Úr Jézus azt akarja, hogy úgy tekintsünk rá, mint örömszerzőre. Van tehát valaki, aki nemcsak ismeri olthatatlan szomjunkat az örömmel, a boldogság után, hanem örökösödik felette és mindent megtesz, hogy örömmelket senki és semmi el ne vegye. Jézus örömszerzéssel kezdi nyilvános működését, és halála előtti napon, az utolsó vacsorán is arra kéri az Atyát, hogy a tőle kapott isteni örömmel teljesen átadhassa tanítványainak. Azért kell erre nyomatékosan felhívni a figyelmet, mert valóságos ösztön alatt tartják Jézus ellenségei az Evangélium tanítását, mondván, hogy az Egyház béklyóba köti még az egészséges ösztönöket is, és aszkézisével hadat üzen örömeinknek. Ezzel szemben épp arra szeretnék rámutatni, hogy Jézus örömmelket oka! Nem ismerek senkit, aki azzal a szándékkal állt volna a világ elé, hogy megtanítsa minket az igazi, teljes, maradandó örömmel. Pedig minduntalan tapasztaljuk, hogy egyre kevesebb boldog ember él közöttünk. Hányszor kérdezem a fiataloktól, kisgyermekes anyáktól, apáktól: „boldog vagy?”, – és milyen ritkán hangzik el azonnal és töprengés nélkül: „igen, boldog vagyok!” Nincs szebb feladat, mint ebben az örömtől megfosztott, boldogtalan világban hirdetni az Örömhírt. A legkeresettebb drágagyöngy ma annak a boldogságnak megszerzése, melynek elvesztése miatt nem kell állandóan remegni.

Nem lehet meghatódottság nélkül olvasni Ady Endrének, a földi gyönyörök habzsolójának versét: „Éhezem Uram, a jókedvet, szomjazom nevetésem, szent Istene a kacagásnak”. Keresi, kutatja, hogy hol van ez az Isten? Egyetlen vágya: „lássam egyszer vidám arcodat” (Könyörgés egy kacagásért). Ady a lényegre mutat rá: hiába rohanunk a földi örömmelket után, – azok jönnek-mennek, és nem oltják a szomjunkat. Sőt egyre jobban „éhezzük a jókedvet”. A tényállás valahogy így hangzik: Tézis = az ember szünet nélkül küzd az örömmel. Antitézis = de a földi dolgok percnyi örömeiben nem találja meg azt a boldogságot, amit keres. Szintézis = jön Jézus, és megtaníttja örülni azt, aki vállalkozik követésére. – Ennek titkáról szól a meditáció következő része.

*

A Jézustól felajánlott örömmel nem emberi tákolmány, hanem Istentől ered. Éppen ezért más ismertetőjegyei vannak, – és mások megszerzésének feltételei. Mindenekelőtt Jézus nem múltó

javakat ad, – nem néhány órányi örömeket. Mivel ajándéka Istentől ered, ezért örökérvényű, és nem kell félni attól, hogy elmúlik. Ennek a titoknak mélyén az rejlik, hogy tulajdonképpen nem valamit, hanem Valakit kapunk az Istentől.

Ami az Evangéliumot illeti, azt kell megvizsgálnunk, hogy mi ebben a hírben az öröm? Először is az, hogy mindenki megszerezheti. Nincs ugyanis olyan elrontott élet, amelyből Isten nem tudna valami újat és szépet létrehozni. Isten nemcsak a jóknak, hanem a gonoszoknak is atyja. Nincs semmi elveszve. Nem reménytelen egy elesettnek, egy tékozlónak sem a sorsa. Sőt Jézus külön őket keresi, hiszen nem a jóknak, nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. A minduntalan elcsatangoló bárányért valóságos expedíciót szervez, és amikor megtalálja, az angyali seregek orchestrájának örömujjongása közepette viszi haza a vállán. És segít megkeresni az ágy alá gurult utolsó fillérét annak a szegény asszonynak, aki máról holnapra tengeti életét, mégis derűs, sőt kiárasztja örömét baráti körére (Lk 15,10).

Melyik társadalombölcselethez, filozófusnak jutna eszébe akárcsak elméleti síkon is olyan perspektíva, mely a kirekesztettek diadalmenetét nemcsak hirdeti, de tényként be is mutatja. A jézusi üzenet tehát azért örömteli, mert még a sárba, pocsolyába rekedt kis vízcesepnek is megadja az esélyt, hogy vissza tudja tükrözni a szívárványszínekkel játszó napsugarat.

Ha ez így igaz, akkor vajon miért nem lesz mindenki boldog keresztény? A most következő válasz alighanem rávilágít a legfőbb okra: kemény feltételekhez van kötve a jézusi öröm birtoklása!

*

A hétköznapi életben gyakran hallani ezt a kifejezést: valamit valamiért. Vagyis mindennek megvan a maga ára. Ezt nemcsak anyagiakra vonatkoztatják, – vagyis az „ár” nem okvetlenül pénz vagy valuta. Ezt a kifejezést átvitt értelemben használhatjuk a mi témánkra is. Vagyis nyíltan ki kell mondanunk: ahhoz, hogy valaki az eddig elmondottakat saját életében megtapasztalhatta, sajátjának mondhatta, bizony nagy „arat” kell fizetnie. Az a jézusi kijelentés vonatkozik erre, melyet az Evangéliumban olvasunk: „aki követni akar, tagadja meg magát” (Lk 9,23). Enélkül képtelenség alkalmassá tenni önmagunkat arra, hogy akárcsak észrevegyük is azt, amivel örömet akar szerezni nekünk az Úr! Ennek az önmegtágadásnak természetesen igen sok változata van, – mindenkitől mást és mást kér az Úr Jézus. Éppen ezért itt most az látszik legmegfelelőbbnek, ha az aszkézis lényegére mutatok rá, még hozzá a kánai menyegzőről szóló történet segítségével.

„Állt ott hat nagy kőkorsó, a zsidóknál szokásos tisztálkodásra”. János evangelista szemtanúja volt mindannak, amiről itt most szó lesz. Valóban nagy korsók voltak, hiszen az étkezés előtti kézmosás céljából elhelyezett edények mindegyike közel 70-80 liter űrtartalmú volt. Mivel a Szűz Anya előre figyelmeztette a szolgálát, hogy tegyék meg, amit Jézus majd mond nekik, ezért pontosan figyelemmel kísérhetjük, hogy mi történt. Jézus parancsára színültig megtöltötték vízzel a hat kőkorsót, vagyis kemény munkával kb. 5-6 hektolitert kellett a kútból kimerniök, és az edényekbe önteniök. A történet többi része már Jézusra tartozik, de annyi bizonyos, hogy a szolgálak munkája nélkül nem történt volna meg a csoda. Más szóval: ha a korsók kitisztítását, színültig megtöltését vízzel, nem tették volna meg, akkor bor nélkül maradt volna a lakodalmas nép. Ha a parancsra teljesített munkát aszkézisnek nevezem, a jó bort örömmel vagy akár misztikának, érthetővé válik mindaz, amit Jézus kijelentése magában foglal = isteni örömben csak akkor lehet részünk, ha megtesszük, amit Jézus kér vagy parancsol. „Hogy örömtök teljes legyen”, annak az a feltétele, amit ugyanennek a mondatnak elején olvasunk: „ha parancsokat megtartjátok, megmaradtok szeretetemben”. A kettő szervesen összetartozik egymással, úgy amint a szőlőtő gyökeréből kinőtt szőlővesszőkön csüngő hatalmas fürtök is elszakíthatatlan egységet alkotnak.

A kánai menyegző eseményeit nem véletlenül hozom összefüggésbe az utolsó vacsorán elhangzott beszéddel. Egyrészt azért, mert mindkét téma a szőlőhöz, borhoz illetve az engedelmességhez és a belőle fakadó örömhöz kapcsolódik, másrészt jó lelkünkbe vésni, hogy a kánai csoda Jézus működésének első cselekedete volt, az utolsó vacsorán elhangzottak pedig utolsó üzenete volt számunkra. A két téma azonos, és mindegyik az engedelmesség (aszkézis) és a szeretetből fakadó öröm (misztika) lényegére mutat rá (Jn 2,1-11 és 15,1-11).

*

Ezekre az összefüggésekre azért kellett felhívni a figyelmet, hogy e praemissákból könnyebben megérthessük a meditáció lényegét. A lényeg pedig nem más, mint megtalálni a mindenkit egyaránt érintő titok megfejtésének kulcsát: hogyan szerezhetnénk meg a tartós, igazi örömet, a boldogságot? A kánai menyegző témájánál maradva, és leszűkítve a kérdést a mi társadalmunk legmélyebb sebére, arra várunk az Úr Jézustól választ, hogy miért bomlik fel ma annyi házasság, még az ún. templomban kötött házasságok is? – A választ egy mondatban megkapjuk: azért, mert még a keresztények – vagyis a Krisztus-követők – legtöbbször is úgy akar boldog lenni és boldogítani, hogy a teljes öröm, a tartós boldogság feltételeit, az evangéliumi aszkézis törvényeit, nem ismerik, vagy ha ismerik is, nem hajlandók azokat szüntelenül gyakorolni. Pedig az Úr Jézus egyértelműen megmagyarázta, hogy aki tornyot akar építeni, előbb üljön le, számítsa ki a költségeket, van-e miből elkészítenie. Ha ugyanis alapot vetett és nem tudja befejezni, mindenki kigúnyolja. És ugyanezt mondja a háborút indítani akaró királyról: előbb fontolja meg, tízezerrel képes-e ellenségének húszszézzel szembeállni. Vagyis nevetséges dolog megfontolatlanul hozzákezdeni bármihez, – különösen akkor, ha szellemi, kegyelmi életünkről és mások boldogságát is érintő „építésről” van szó. És hogy még véletlenül se gondolhassuk azt, hogy Jézus ezekkel a példázatokkal is nem az aszkézis nélkülözhetetlenségét kívánja hangsúlyozni, ezzel fejezi be mondanóját: „Így mindaz közületek, aki le nem mond arról, amije csak van, nem lehet az én tanítványom” (Lk 14,25-25). Az összefüggésekből nyilvánvaló, hogy ezzel a keresztthordozás szükségességére hívja fel a figyelmet.

Egészen részletezve és konkrétan rátérve a kánai menyegző fiataljainak és velük együtt mindannyiunk boldogságának, az igazi öröm birtoklásának feltételére, alkotóelemeire, szimbolikusan így összegezném a tézisben és antitézisben egymásnak feszülő és egymásnak ellentmondani látszó problémák szintézisét:

1. Mindenképpen meg kell hívnunk Jézust életünk mindennapjaiba, nemcsak a „lakodalomba”, és fel kell figyelni arra, hogy magával hozza édesanyját és tanítványait.
2. A szükségképpen jelentkező nehézségek, drámai fejlemények, kudarcok („elfogyott a boruk”) közepette Mária közbenjárására számíthatunk: „Most segíts meg Mária... hol a szükség kínja nagy, mutasd meg, hogy anya vagy...” De nemcsak kérni kell, hanem szívünkbe, agyunkba is kell vésni Mária szavait: „Tegyétek meg mindazt, amit Jézus mond” (Jn 2,5).
3. Az Úr Jézus mindig minden esetben világosan megparancsolja, hogy mit kell tennünk. Itt, a kánai menyegzőn a következőket kérte: tisztítsátok meg a korsókat mielőtt friss, tiszta vizet öntenétek beléjük. Pizkos, nyálkás, mocsoktól szennyes edénybe hiába hordtok akármilyen keserves munkával, akár vödörszámra is vizet a kútból, nemes bort, megittasodást okozó, igazi örömet, boldogságot, az annyira óhajtott „misztikus élményt” nem kaphatjátok meg tőlem. Vagyis legyetek midannyian – papok és hívek, szerzetesek és szerelmesek, jegyesek és házasságok – tiszták gondolataitokban, vágyaitokban, cselekedeteitekben, – tegyétek meg mindazt, amit Mennyei Atyám parancsol nektek. Tartsátok meg a legalapvetőbb törvényeket (a Tízparancsban összefoglalt ún. természeti törvényekről van szó): ne paráználkodjatok, sem a házasságtok előtt, sem házasságetetekben, – szeressétek Istent teljes erővel, tudással, szívvel és szeressétek egymást, úgy ahogy én szeretlek titeket, feláldozva

magamat értetek. Szeressétek az Atyától küldött új életet, szerelmetek gyümölcsét, és egyetlen egyet se öljetek meg méhetekben.

4. Veletek vagyok mindig, mindenütt, minden örömötökben, bajotokban, ha megtartjátok mindazt, amit kérek tőletek. Nem szolgálóknak tekintelek titeket, hanem barátainknak, és mindent tudtul adok nektek. Azzal a szeretettel ölellek benneteket magamhoz, mely szeretettel engem szeret az Atya.

5. „Ezeket azért mondtam nektek, hogy az én örömöm legyen tibennetek és örömötök ezzel teljes legyen” (Jn 15,11).

Nos, ezek a jézusi „teljes örömnék” alkotóelemei. Egyiket sem lehet félretenni, kihagyni, mert mindegyik olyan, mint egy-egy sejt az élő szervezetben, téglák a kupolában, szegletkő a gigantikus gótikában. Mindegy, hogy miért nem találtam el a főnyereményhez szükséges számokat, – vagy pontosan egyezik minden, vagy hiányozzék akár csak egy is, az eredmény nem kétséges... Jó lenne egyszer megérteni, hogy mindennek megvan a maga feltételrendszere, nemcsak a diplomaszerezésben és nemcsak a földnek, naprendszereknek mozgásában, nemcsak a makro- és mikrokozmosz pontos és következetes törvényrendszerében, hanem az etikában, a morálisban, a krisztusi Örömhír megvalósulásában is. A törvényeket természetesen lehet tisztelni, megtartani és lehet kinevetni, elvetni. Jézus szavait, tanácsait is lehet semmibe venni, de lehet teljes odaadással követni is. Csak egyet nem lehet tenni: úgy követelni tőle a „teljes örömet”, hogy közben nem teljesítjük azokat a parancsokat, melyeket elvár tőlünk. Azt pedig az Egyház és a szentek életéből tudjuk, hogy milyen boldogságban részesíti azokat, akik megteszik mindazt, amit mond és elvár tőlük.

Mindent összegezve, egyértelmű a konklúzió: azért vagyok keresztény, mert az Úr Jézustól megkaphatom a kulcsot a „teljes öröm” hétepcsés zárának kinyitásához. Aki ennek tudatában él és cselekszik, az valóban Krisztus követője. Az öröm annyira hozzátartozik a jézusi üzenethez, hogy lényegénél fogva örömhír. Ez pedig annyit jelent, hogy a Krisztus-követés és a boldog élet közé egyenlőségi jelet lehet tenni. Ki a keresztény? Krisztus örömével átitott ember!

„Szeress, és tégy, amit akarsz?”

A mondat Szent Ágostontól ered, – a kérdőjel tőlem! Nem azért, mintha nem tartanám igaznak, vagy kétségbe vonnám a szeretet mindenhatóságát, – csupán azt kívánom jelezni a kérdőjellel, hogy ezt a kijelentést is, mint annyi mást, megfosztották eredeti tartalmától. Míg Ágostonnál a szeretet Istenből forrászik, és átisteníti az embert, – addig a mai embernél a szeretet inkább önös érdekeket szolgál és gátlástalanná tesz. Az eredeti szövegnek mára ez lett az értelme: bármit tehetsz, csak szeress! A filológus ezt szöveghamisításnak, fogalmak csúsztatásának nevezi, – a közélet tisztaságáért felelős gondolkodó pedig – mai szóhasználattal élve – „agymosásnak” nevezi, ami a legveszélyesebb kórokozója erkölcsi életünknek. E fonák helyzet kialakulásának okait kutatva, itt most mindössze egyre mutatok rá: kb. 100 évvel ezelőtt anyanyelvünk – amit jó lenne ezentúl is „édes” jelzővel illetni – legtisztább fogalma és szava volt a SZERETET! Annyira tiszta volt, hogy legősibb bibliai szövegeink a szeretett személyt – vagyis azt, akit szeretünk – „szeretőnek” nevezték. Egyedül édes anyanyelvünk rendelkezik oly gazdagsággal, hogy az eredeti latin AMOR-t két fogalommal tudja kifejezni: szeretet és szerelem. Az obszcén, kétértelmű, frivol lelkiségtől tartózkodó régi magyar irodalom e két fogalmat és vele együtt a két szót alig elválasztható rokonfogalomnak ismerte, tudta és használta. Én még hallottam kisiskolás koromban templomban, hittan-órán a régi biblia felejthetetlen szépségű és mélységű kifejezéseit: „Ez az én szerelmetes Fiam, őt hallgassátok”. A két fogalom tisztasága miatt a fordítók, írók nemegyszer a „szerelem” szavunkat a „szeretet” helyett is használták, anélkül, hogy bárkiben jelentésbeli fogalom-zavart idézett volna elő. Ez a

magyarázata a „Szerelmes Barátim” kifejezésnek (Halotti Beszéd), vagy az ősi eredetű szólásnak: Isten szerelmére!

Mindezzel csupán érzékeltetni kívántam, hogy már magában az alapfogalom értelmezésében is benne rejlik a kétértelműség, ami mára odavezetett, hogy az eredeti Amor inkább az erotikával, testiséggel telített fogalommá vált. Így bizonyára érthető az eredeti jelentéséből kiforgatott ágostoni mondás végére tett kérdőjelem. Mert ha az axióma első fogalmán, vagyis a „szeress” kifejezésen pánszexualista korunk erotikáját értjük, akkor kereken tagadnom kell az ágostoni mondat második részét, a „tégy, amit akarsz” felszólítást. – Nem marad más hátra, mint tisztázni, mit jelent az Úr Jézus száján az annyiszor elhangzott SZERETET fogalom. Az evangéliumi szeretet genezise és analízise segít megértetni a „Szeress és tégy, amit akarsz” eredeti értelmét és isteni gyökereit.

*

A legtöbbször csak önmagával foglalkozó, „önös”, egoista embert előbb arról kell felvilágosítani, hogy minden a saját maga szeretetének, vagyis az önszeretetének minőségén múlik. A „Szeresd felebarátodat, **mint önmagadat**” igazsága annyira reális és oly egyetemes érvényű, hogy ehhez képest a legújabb pszichoanalízis sem tud mást vagy jobbat ajánlani. Ha igaz az, hogy az önszeretet helyes vagy torz állapota alapjaiban befolyásolja a másokhoz fűződő kapcsolatunkat = szeretetünket, akkor sok mindent megértünk saját korunk erkölcsi visszáságaiból. Ezzel máris új távlatok nyílnak számunkra, hiszen ezzel az evangéliumi szeretetének kulcsát tartjuk a kezünkben. Miért van annyi probléma a szeretettel? Mert az emberek nem jól és nem igazán szeretik még önmagukat **sem**. A rossz fa nem hozhat jó gyümölcsöt, – és a vadszőlőn hiába keresek édes fürtöket! Ennek illusztrálására néhány összefüggésre érdemes felhívni a figyelmet. – Aki agresszív, és mindenáron érvényesülni akar, – bizonyára agresszív lesz embertársaival szemben is. – Aki elhanyagolja önmagát, és tunya saját feladatainak elvégzésében, aligha fogja törni magát mások szolgálatában. – Aki csupán testével, ösztöneinek kiélésével törődik, szükségképpen ezzel a szándékkal közeledik mások felé is. – Aki nem törődik szellemi, természetfeletti életével, miért törődnek a másik emberben elrejtett istenarral, még akkor is, ha saját gyermekéről van szó...

A fentiek alapján lehetne beszélnünk egy jó értelemben vett egoizmusról, a krisztusi szempontokat alapul vevő énközpontúságról. Más szóval: előbb rendezd önmagad helyes szeretetét, hogy tudjál másokat is szeretni!

A kérdés annyira lényegbevágó, hogy lehetne így is fogalmazni: kereszténynek lenni annyi, mint helyesen, normálisan szeretni önmagunkat! A helyes önszeretet mércéjét az Úr Jézus így határozza meg: „Úgy bánjatok az emberekkel, ahogy akarjátok, hogy veletek bánjanak” (Lk 6,31).

*

Az Isten akarata szerint létrehozott önszeretet („keresztény egoizmus”) olyan biztos alap, amely elbírja mindazt, amit az Úr Jézus a szeretetről tanít, és amit elvár tőlünk, ha követni akarjuk őt. A Philosophia Christi (Erasmus kifejezése), vagyis az Evangélium szeretettana olyan összefüggéseket tár elénk, melyek meghaladnak minden emberi okoskodást. Elsőként arra a megdöbbentő összefüggésre mutatok rá, mely összeköti az Isten szeretetét az emberek iránti szeretettel, legyen az jó barát vagy ellenség. Jól ismerjük azt a jelenetet, amikor a szaduceusok elhallgattatása után az egyik farizeus kíváncsiságból kérdéssel ostromolta Jézust, hogy próbára tegye. „Mester, melyik a legnagyobb parancs a Törvényben?” Mivel Mózes Törvénykönyvében 613 nagyobb és kisebb törvény volt, érthető a feltett kérdés.

Jézus válasza nemcsak azért lepte meg az írástudót, mert a törvények labirintusából a szeretetet tette első helyre, hanem azért is, mert a két különböző könyvben megfogalmazott Isten- és emberszeretetet elválaszthatatlannak jelentette ki. Érdeemes újból feleleveníteni azt a tömör megfogalmazást, mely lényegében nemcsak válasz a farizeus kérdésre, hanem Jézus új szövetségének Magna Chartája is: Szeretni Istent teljes szívből, teljes lélekből, teljes erőből és! szeretni az embereket, mint önmagunkat! – És hogy ne legyen senkinek sem kétsége afelől, hogy itt nem szép szavak költői megfogalmazásáról van szó, már a kijelentés végén újabb döbbenetet vált ki akkori és mostani hallgatóiból, amikor ezt mondja: „E két parancson függ az egész törvény és a próféták” (Mt 22,34-40). Jézus válasza annyira szokatlan volt, hogy még az élenjáró törvényt magyarázó „szaktudóst”, az írástudók egyik vezetőjét is lelke legmélyéig felkavarta. Különösen Jézus kijelentésének második része, a felebarát szeretetének ekkora hangsúlyozása és az emberi szóval meg sem szólítható Jahve szeretetéhez való kapcsolása rendítette meg. Ilyet még senkitől sem hallott, és ilyen szoros összefüggésre egyetlen próféta sem utalt. Hogy mennyire felkavarta az Úr Jézus a farizeus lelki nyugalmát, mutatja, hogy azonnal újabb kérdést tett fel, hogy tisztázza önmagában – és eddig stabilnak hitt teológiai eszmerendszerében – : „**De ki az én felebarátom?**” A farizeusok mindig beretva éles logikával operáltak. Teljesen érthető, hogy nem tehetett fel más kérdést, hiszen ő még a szemet szemért, fogat fogért kategóriában szemlélte a világot. És nemcsak általánosságban akarta megtudni Jézus véleményét, hanem önmagára vonatkoztatva, konkrétan: ki az **én** felebarátom? – A válasz az Evangéliumnak és az egyetemes történelemnek (irodalom- és szellemtörténetnek) egyik legfelségesebb példázata az irgalmas samaritánusról. Lukács, az orvos örökítette meg egyedül ezt a megrendítő kinyilatkoztatást: mindenkit felebarátomnak kell tekintenem, még az útszéli árokban eszméletlenül fekvő ismeretlent, a véresre vert, kifosztott félholtat is, független attól, hogy zsidó vagy pogány, hívő vagy hitetlen. (Ezért nevezi Jézus „csupán” **egy embernek!**) – Érdeemes arra is figyelmeztetni önmagunkat, hogy a párbeszédben száznyolcvan fokos fordulat állt be. A beszélgetés kezdetén a farizeus akarta kérdéseinek hínárjába szorítani Jézust, most pedig Jézus kényszeríti az írástudót, vele együtt mindannyiunkat: valljunk színt! Elfogadjuk-e, hogy a 613 törvény és a hozzácsatolt sok ezer paragrafus pontos megtartása mit sem ér, ha nem tekintjük felebarátunknak még az ilyen kifosztott „senkiházit” is. Jézus nem azért jött, hogy megmaradjunk torz felfogásaink, eszméink állóvizében. Ezt az írástudót sem nyugtatta meg, ellenkezőleg! Úgy felkavarta tévedhetetlennek hitt teóriáját, hogy még véletlenül se higgyen a leviták, a papok kegyetlen vakságában, akik észrevették, de tovább mentek és nem segítettek a vérben, piszokban fetregő testvérükön. A kérdésre most neki – nekünk – kell felelni: képes-e, akar-e lehajolni hozzá? Megtesz-e mindent érte bármilyen áldozat árán?

A minősítés a kérdezőre hárul! Ha mi is elmegyünk a haldokló mellett, meg sem közelíthetjük a lenézett, megbélyegzett samaritánus emberségét. Ebben az esetben a pogány idegen megelőz bennünket hívőket, levitákat, papokat! – Az írástudó az Úr Jézust akarta megleckéztetni, és íme most az Úr adta fel neki a nagy leckét, melyből vizsgáznia kell... de nemcsak neki, mindannyiunknak!

*

Az Evangéliumban meghirdetett szeretetnek következő „fejezete” (fázisa) választ ad arra a mindannyiunkban megfogalmazott kérdésre, hogy végül is miért kell **minden embert** felebarátként kezelnünk és szeretnünk? Sőt magát az életet? – Itt most legyen elegendő utalni a könyv első részében tárgyalt témára – A Tanítóm című fejezetben –, mely mindennek ős-okát és mozgatóját az isteni szeretetben jelöli meg. Ez az a Dante-i Primo amore, vagy az egyházatyák megfogalmazásában: a Teremtő Isten szeretetaktusa (Deus creando aliquimodo extasim passus est). Azért van a világ, azért élünk, mert szeretetét nekünk ajándékozza az Isten.

Az ember pedig az a lény, aki mindezt fel tudja fogni, sőt képes felismerni önmagában a Teremtő Isten „arcvonásait”, hiszen „egy Isten-arc van eltemetve” bennünk.

Az érvelés lényege: ha mindent az Isten szerető aktusa hozott létre, és ha minden ember lényegénél fogva Isten képére és hasonlatosságára van teremtve, akkor mindenkire ezzel a közös szeretettel kell tekintenünk. Ezért van ontológiai alapja is az Úr Jézustól hallott ima megszólításának. Az Isten ugyanis nemcsak az én, hanem a mi Atyánk. Mindenkié, a gonoszoké is, éppen úgy, ahogy a Nap is egyaránt ontja áldó, éltető sugarait gyümölcsfára, kóróra, búzára, konkolyra... Isten mindenkit szeret, különben nem élnénk!

Sokan vannak, akik „ráéreznek” a közös gyökerre, közös sorsra, a közös „származásra”, vagyis a szeretetből fakadt életre, – és nemcsak tudósok, szentek, misztikusok, de kis gyermekek is. Maria Montessori, a neves orvos és pedagógus egyik írásában elbeszéli annak a hároméves kislánynak az esetét, aki ateista apjától megkérdezte, hogy honnét jött mindez: a világ, a föld, a csillagok, a Hold, a Nap? – Az apa sok mindenféléről beszélt, még az evolúciót is megemlítette. Végül gúnyosan megjegyezte: És vannak olyan elmaradott, ósdi gondolkodású emberek, akik azt mondják, hogy van egy jó Isten, aki mindezt teremtette. Erre a kislány felugrott örömeiben, és tapsolva szaladni kezdett a szobában: „Ez az, papa, ez az! Tudtam, hogy Ő volt! Igen Ő volt”. Lényegében Jézus azért jött, hogy tanúságot tegyen arról, amit a hároméves olasz kislány extázisa megsejtett: mindent Isten szeretetének köszönhetünk.

A krisztusi életbölcseletnek, vagyis az Evangélium szeretettanának újabb fejezete azzal a kinyilatkoztatással kezdődik, melyet János, a szeretett tanítvány örökített meg a Nikodémussal folytatott éjszakai beszélgetésből: „Úgy **szerette Isten a világot**, hogy egyszülött Fiát adta oda...” (Jn 3,16). Az egyházatyák említett megfogalmazásában így fejezhetném ki a lényegét: Jézus Krisztus elküldésével, magával a megváltással az Isten ismét „extasim passus est”, vagyis ránk árasztotta végtelen szeretetét. Ezért a mi Urunk Jézus Krisztus nélkül képtelenek vagyunk felfogni az élet értelmét, mozgató és éltető, fenntartó energiáját, a szeretetet!

Hogy ez mennyire így van, kitűnik abból a nem mindennapi történetből, amit a Japánban működő magyar jezsuita mondott el. Órákon át elmélkedett apácák előtt a szeretetről, – meg volt győződve, hogy segített nekik minél tüzetesebben megmagyarázni és élménnyé tenni a szeretetet. Ámulatára azonban az egyik nővér az előadás végén felállt, és megkérdezte: Tessék megmondani, mi a szeretet? A teljes kudarc láttán nem tudott mást mondani, mint a következő nagy igazságot: Tessék Jézusra nézni, benne megtalálja a választ! – Mire a nővér felszabadultan kijelentette: Most már értem!

Azt a szeretetet, amit Jézus hirdetett és megvalósított, valóban nem lehet emberi szavakkal, fogalmakkal megmagyarázni. Egyetlen megoldás az, ha nyomába szegődünk, és vele élve, Őt figyelve, személyesen tapasztaljuk meg az isteni szeretetnek jézusi megtestesülését. Az Evangélium lényegét tekintve Jézus szeretetének története. Soha senki nem tudná még elképzelni sem, hogy mit jelent szeretni, ha Jézus nem mutatta volna meg tanítványainak és a világnak. Minden egyes szava, cselekedete a szó eredeti értelmében incarnatio volt: megtestesítette, kézzelfoghatóvá, felfoghatóvá tette azt, amit Nikodémusnak mondott: **Így szeret az Isten!**

Ki tudná felsorolni – akár címszavakban – mindazt, amit a szeretetről mondott, és **ahogy** szeretett! Ki tanította meg a világot, hogy a leprás is ember, és hogy megtérte után az utcanő megelőzheti a tisztaságukra gögös „igazakat”? Kitől tudjuk, hogyan viselkedjünk a féltett testi, lelki kincseinket elherdáló, de újból hazatérő tékozlóinkkal, – a minduntalan elcsatangoló „bárányainkkal”, – a minket nem hétszer, hanem hetvenszer hétszer megsértőkkel, gyalázókkal, rágalmozókkal? Ki mutatott rá, hogy a szeretetnek csöppnyi fénye, kovásza, mustármagja elegendő ahhoz, hogy megmentsük családunkat és a világot?

És kitől lestük el, hogy milyen a jó pásztor, aki nemcsak egyenként ismeri övéit, de gondoskodik is róluk, sőt ha kell, életét is odaadja értük, mivel „nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért” (Jn 15,13). Kitől tanultuk meg, hogy hogyan

bánjunk a magukba roskadt, szégyenükben zokogó nagypénteki tagadókkal? Hogy szemrehányás helyett csak azt kérdezzük tőlük: Szeretsz-e még?

*

Valóban, ilyen hőfokon, ilyen önzetlenül és ilyen tisztán egyedül a megtestesült szeretet képes szeretni! Teljesen érthető, hogy a kis japán nővér szavak helyett azt akarta megtudni, hogy ki az, aki a szeretet filozófiáját maradéktalanul meg is valósítja. Erre egyetlen válasz létezik: Nézzen Jézusra! Szentséges Szívének szeretetéből élünk azóta is, és kimeríteni nem fogja soha senki. A Szeretet himnuszát azért tudta Pál apostol megírni, mert előbb Jézus élénk élte annak minden egyes szavát.

És most térjünk vissza a fejezet címében szereplő ágostoni kijelentésre: „Szeress, és tégy, amit akarsz!” – Minden egyes szava igaz, de csak akkor, ha az Úr Jézustól tanult és megélt szeretettel szeretünk. Ez a szeretet ugyanis magától az Istentől való, és képtelen bűnösen szeretni. Aki elsajátította az isteni szeretetnek és szeretésnek evangéliumi fokát és stílusát, az valóban azt teheti, amit akar, – azon egyszerű oknál fogva, hogy úgy is csak azt teszi, ami igaz, jó, szép és szent, egyetlen szóval megnevezve: ami isteni, Istennel összeegyeztethető, részéről elfogadható.

Miért vagyok keresztény? Az eddig felsorolt, tehát az egyes fejezetekben végigelmélkedett okokon kívül, mindenekelőtt azért vagyok keresztény, mert egyedül Jézus Krisztustól hallottam, láttam, tapasztaltam a minden elképzelést felülmúló szeretetet!

Aki megtisztelt a Vallomások könyve című elmélkedéseim elolvasásával, bizonyára megérti, hogy miért választottam a borítón a ragyogó Napnak s a kék eget visszatükröző víztükörnek művészi remeklését. Vágvölgyi Éva ezzel kívánta illusztrálni Pál apostol eksztatikus szavait Krisztus felülmúlhatatlan szeretetéről: „Akkor majd föl tudjátok fogni az összes szentekkel együtt, mi a szélesség és hosszúság, magasság és mélység, megismeritek **Krisztusnak minden ismeretet felülmúló szeretetét**” (Ef 3,17).

Most már minden azon múlik, hogy a minket szimbolizáló vitorlášhajó utasai felvont vitorláikkal és a Szent Lélek mindent megtisztító szelével együttműködve át akarnak-e jutni a Túlso Partra!?!?

Életünk egyetlen nagy vállalkozásának sikerében bízva, a jézusi Örömhír derűjét élvezve, allelujás lélekkel adjunk hálát Urunknak, Istenünknek, hogy keresztények lehetünk!

A lélekarang üzenete (Utószó)

A szokásos Utószó helyett a bevezetőnél meghúzott harangok zúgását most egy igen messziről jövő, de erősen hallható lélekarang üzenetével zárom le. Mi régi harangozók befejezésül mindig a „legkisebb” hangjával búcsúztunk el. Talán azért, mert ennek „vékony” és ragyogóan tiszta hangja végtelen bizalommal tölt el mindenkit...

A második század végéből maradt ránk egy levél, melyet talán egy jóindulatú pogánynak írt egy keresztény. Bizonyára az volt a célja, hogy megmagyarázza, kik is azok a keresztények. Itt csak kiragadott részeket emelek ki, – a teljes szöveg a Papi Breviárium második kötetében: Az imaórák liturgiája II. 696. lapján található meg.

Részletek a Diognétozshoz írt levélből:

A keresztényeket nem különbözteti meg a többi embertől sem a táj, sem a nyelv. Öltözködésben, táplálkozásban a lakosság szokásaihoz alkalmazkodnak, de más szempontból egy csodálatos és mindenki számára hihetetlennek tűnő életmódot folytatnak. Mindenben részt vesznek, mindent eltérnek. Házasságot kötnek, mint mások, – gyermekeik születnek, de nem dobják ki magzataikat. Közös az asztaluk, de az ágyuk nem! Testben vannak, de nem a test szerint élnek. A földön élnek, de hazájuk az égben van. A fennálló törvényeknek engedelmeskednek, de életmódjuk felülmúlja a törvényeket. Mindenkit szeretnek, őket azonban mindenki üldözi. Nem is ismerik, és mégis elítélik őket. Koldusszegények, és mégis sokakat gazdagítanak. Megvetik őket, de ők tiszteletet adnak mindenkinek. A zsidók is, a pogányok is üldözik őket, de maguk a támadók sem tudják, hogy miért bántják őket.

Egyszóval: ami a testben a lélek, azok a keresztények a világban. A lélek jelen van a test minden tagjában, a keresztények is ott vannak a világ városaiban. A lélek ott lakozik a testben, de mégsem a testből való. A keresztények is itt vannak a világban, de ők sem e világból valók. A láthatatlan lélek a látható testben van: a világban élő keresztények is láthatók, de vallásosságuk láthatatlan. A test haraggal támad a lélek ellen, mert akadályozza élvezeteiben, pedig semmi jogtalanság nem esett rajta. A világ is gyűlöli a keresztényeket, mert ők visszautasítják élvezeteit, holott a világot nem sértették meg!

A lélek be van zárva a testbe, de ő tartja össze az egész testet. A keresztények is úgy vannak a világban, mintha börtönben volnának, de mégis ők tartják össze a világot.

Isten olyan fontos őrhelyre állította őket, ahonnan nem szabad elmenekülniük.

*

Az ismeretlen levélíró eme megszívlelendő parancsának és könyvem utolsó mondatának végére azzal a kéréssel teszek pontot, amivel a középkori kódexmásolók szokták befejezni munkájukat: „Aki munkámat olvassa, mondjon értem egy Avét...”